ANUL VI. No. 34-35

10 Noembrie 1959 - 10 Ianuarie 1960

Carpaţii

Depósito legal: M-8.137-1958.

Director: Aron Cotrus

REVISTA CULTURALA

Redactor: Traian Popescu

BUCURESTI, RASCRUCE DE DRUMURI SI INTERESE

ISTORIA Bucurestilor, fireste, nu e in intregime o poveste trandafirie. Ca si a Tarii intregi, dealtfel. Au fost pe-aci straini, a curs sange si capetele, uneori, s'au plecat spre a nu le taia sabia. Prin asemenea vitregii orasul si-a sapat totusi drum. Drum greu, intrerupt, faramitat. Fara continuitate, lipsit de ceiace a facut fericirea si fala cetatilor din Apus: traditia.

Umilintele orasului au fost imperative istorice. De neinlaturat. Dar nimeni nu cunoaste triumf mai categoric si mai definitiv, decat cel pe care nevoia

Mânăstirea Mihai Vodă la 1794.

l-a silit sa se umileasca.

Ca sa inalti un lucru, trebue mai intai sa ingenunchezi spre a-l lua de jos...

Prin nenorocirile cazute sub toate formele asupra lui, razboaie, invazii, jafuri, ocupatii, incendii, cutremure , Bucurestiul a ajuns sa fie simbol al rezistentei romanesti in nenorocire. Sangele varsat, salbaticia si mizeria ocupatiei sovietice, din 1944, si pana astazi, au facut sa dispara zambetul de pe fata bucuresteanului. Sufletul romanesc a ramas insa acelas si, ca o pasare Phoenix, reinviind din propria lui cenusa, Bucurestiul se va ridica iaras mandra capitala a Romaniei nepieritoare.

BUCURESTI

de Pedro de Prat y Soutzo,
Marchiz de Nantouillet

IN August 1928 fiind numit Consilier al Legaţiei Spaniei în România, după ce funcţionasem la Atena, am debarcat la Constanţa de pe vaporul "Regele Carol", cu "Pierce Arow"-ul meu roşu, descapotabil.

După ce am salutat pe Don Juan Francisco de Cárdenas, şeful meu, la Eforia, în ziua următoare, o Duminică, am întreprins cu soţia călătoria spre Bucureşti, pe o şosea prăfuită şi de necrezut de prost întreţinută.

Cu toată căldura şi praful, peisagiul Bărăganului era minunat şi am ajuns la Bucureşti—după ce am trecut Dunărea pe un ponton asemănător acelora utilizate de Legiunile lui Traian—la ora crepusculului ce învăluia Capitala într'o pulbere aurie de cel mai frumos efect.

Destul de obosiţi, am ocupat apartamentul pe care Mi nistrul ni-l rezervase la "Athenée Palace"—hotel care avea să devină istoric în anii cari au urmat—, apreciind veselia duminicală a Căiei Victoriei, care ne amintea atât de mult pe aceia a oraşelor spaniole.

In acea noapte, la trei dimineaţa, soţia mea s'a trezit cu teribile dureri de rinichi, consecinţă probabilă a hopurilor şoselelor. Am chemat portarul de noapte, cerându-i să aducă de urgenţă un medic, care a şi sosit o jumătate de oră mai târziu. Am putut aprecia în acest om cult şi cordial calităţile ce caracterizează pe toţi Românii. După două zile criza a trecut şi am putut începe cunoaşterea oraşului, în care am avut norocul să trăim—cu o întrerupere de doi ani petrecuţi în Bolivia—, decada cea mai delicioasă din viata noastră şi ne-am îndrăgostit de capitală, de România şi de nobilii ei locuitori.

Credeam că era prima mea vizită la Bucureşti, dar aspectul Şoselii Kisseleff, al Căiei Griviţa şi al ultimilor "muscali" ce încă subsistau, au trezit în memoria mea amintiri din copilărie. Intr'adevăr, câteva săptămâni mai târziu, mi-a confirmat aceste amintiri unchiul meu Alexandru Soutzo—al cărui palat se afla în mai sus numita cale—, care mi-a spus că la vârsta de cinci ani, cu ocazia unei călătorii o tatălui meu în Grecia, am venit pe mare dela Pireu pentru a lua Orient-Expresul la Bucureşti şi am rămas câteva zile în casa sa... la sfârşitul secolului trecut.

Este inutil să precisez că în aceste ultime zile de August Capitala era despopulată. Inalta societate şi Corpul diplomatic erau plecaţi, unii la Sinaia şi Predeal, alţii pe plăjile Mării Negre sau la moşiile lor, iar o mare parte în străinătate. Aceasta mi-a permis ca dirijaţi de consulul nostru, Dl Luis Beneyto—pe care-l cunoşteam şi apreciam de vreme îndealungată—, să ducem o viaţă lipsită de obligaţii mondene, să cunoaştem bucătăria fără egal dela "Capşa", să ne bucurăm de nopţile delicioase dela "Colonnades", de grădinile Bucureştilor cu minunatele lor orchestre de ţigani, cu puii fripţi şi mititeii dela "Leul şi cârnatul", sau dela "Enescu" unde Andrei ne pregătea nişte muşchi la gratar de neuitat, sau, însfârşit, dela "Continental" şi "Brotăcei".

Septembrie a făcut ca cei plecaţi să se întoarcă şi printre ei rudele mele Soutzo, Ghika, Sturza, Cantacuzino, Lahovari, Rosetti-Roznovanu, Callimachi, etc., etc., precum şi alţii cu cari am devenit prieteni nedespărţiţi, ca Rioşanu care, în timp ce căutam casă şi aşteptam mobilele, ne-au smuls dela Athenée Palace şi ne-au dus în magnificul lor palat de pe strada Academiei, unde ne-au reţinut până după trecerea Anului nou 1929, cu toate că casa noastră "Vila Dinu" de pe strada Pasteur dela poalele colinei Cotroceni, era pregătită cu tot ce trebuia, inclus servitorii necesari, încă din Noembrie.

Aceasta era ospitalitatea caldă şi generoasă a Românilor, care adăogată la fuptul că aveam atâtea legături de rudenie din partea familiei, după mamă—care în Istoria Principatelor urcă până la acel eroic Ştefan cel Mare pe care Papa l-a numit "Atlet al lui Christ"—, a făcut să ne simţim în Bucureşti ca în propria noastră casă şi, cu toată limba franceză ce se vorbea în saloane, după şase luni limba românească ne era aproape tot atât de familiară ca şi spaniola, graţie în parte contactului cu ţăranii români, cu ocazia vânătorilor la care luam parte.

Nici zăpezile iernilor şi nici viscolul nu au reuşit să ştirbească câtuşi de puţin dragostea ce am simţit din prima zi pentru Bucureşti şi Bucureşteni.

Cât de mult ne minunau în Ajunul Crăciunului grupurile de copii ce cântau colinde asemănătoare celor din Spania natală şi pocnetele de biciu cu care în noaptea de Anul nou colindătorii grăbeau plecarea vechiului an şi sosirea celui nou, sau aruncarea crucii în Dâmboviţa de Bobotează, pentru sfinţirea simbolică a apelor!

Şi când Martie, după topirea zăpezilor, anunţa o primăvară precoce, când ţigăncile vindeau flori, de buchetele cărora prindeam "mărţişoarele" pe care le ofeream femeilor, viaţa Bucureştilor era învăluită în parfum de trandafiri, de tei şi de salcâmi.

(Urmează pagina 2.)

LA MULTI ANI BUCURESTI!

de GRIGORE MANOILESCU

Acum cinci sute de ani
Vlad Vodă a aşezat scaunul
domniei în Cetatea Dâmboviţei.

EŞTI tânăr sau eşti bătrân, Bucureşti?

Intinderile de piatră zidită de peste ocean, acolo unde se fierbe astăzi soarta lumii, ar fi fericite să se poată mândri cu vrâsta ta. Acum cinci sute de ani, când tu ajungeai scaunul domniei Ţării Româneşti, cu ziduri de cetate, cu biserici şi palate domneşti, pe locurile lor vânau pieile roşii, iar corăbierul Columb abia se născuse. E drept că, în lumea noastră veche, Atena şi Roma se puteau făli încă de pe atunci cu două milenii de istorie. Bizanţul însuşi, care de curând căzuse în robia turcească, trăise peste o mie de ani de strălucire imperială.

Dar nici nu te-ai născut doar acum cinci sute de ani, Bucureşti!

CU mii de ani înainte, în smârcurile Dâmboviţei, la poalele codrilor ce se revărsau din Carpaţi spre Dunăre, în vremurile pe care noi le numim azi—cu teama neştiinţei—preistorice, trăiseră aici oameni. Ce chip vor fi avut, ce limbă vor fi vorbit, ce înţelepciune îşi vor fi adunat, nu putem şti. Dar ştim că nu erau nişte bieţi sălbateci, ci oameni care aveau gospodăriile, meşteşugurile şi chiar negoţul lor. Dela ei, s'au păstrat până azi mai ales frânturi de oale şi ulcele; dar puţinul acesta dovedeşte o dragoste de frumos, o dorinţă de a împodobi de dragul podoabei, care-i înrudeşte peste milenii cu ţăranii români ce-şi crestează stâlpii pridvorului şi cu nevestele ce-şi înfloresc iile.

Vor fi fost desigur "bucureştenii "de acum trei-patru mii de ani de-o seamă cu acei oameni străvechi din Valea Oltului ale căror case erau alcătuite în acelaş chip, împărţite după aceiaşi rânduială, închegate cu acelaş meşteşug ca acele ale răs-strănepoţilor lor de azi.

PE oamenii de pe malurile Dâmboviţei i-au stăpânit lungă vreme Geţii—sau poate ei înşuşi au fost sau au ajuns a fi Geţi—; i-au stăpânit Romanii, schimbându-le întru multe fiinţa; i-au stăpânit apoi toate seminţiile stepei, mânate de vânturi line sau răbufnite în

(Urmează pagina 2.)

vârtejuri vijelioase peste pământurile de la gurile Dunării. Dar toți stăpânitorii vremelnici, de un veac sau de două,—ce scurt e un veac pe întinsul Istoriei!—s'au topit ca de arșița soarelui în câmpia Dunării, s'au spulberat ca zăpada învăluită de Crivăț în Carpați.

PE locurile vechilor lor așezări, oamenii pământului au zidit alte căsuțe în locul celor risipite și arse de năvălitori, s'u îngropat în bordeie la nevoie, dar nu s'au mișcat din loc. Și-au ridicat din nou gospodăriile, o dată de două, de nouă ori, după fiecare prăpăd, dar tot acolo unde apucaseră din bătrâni. De la o vreme, acei peste care trecuseră atâtea furtuni, deși arătau la fel cu străbunii, erau totuși într'o părere altfel. Nu se mai mulțumeau numai cu casele lor, ci năzuiau să zidească și Altuia casă: Domnului Hristos. Numai El știe dacă într'adevăr un Bucur, ciobanul, va fi zidit cea dintâi biserică aici. Astăzi ne pare mică și săracă alături de alte biserici mai noi și de palaturile zidite în cinstea altor zei, dar bisericuța lui Bucur va fi avut chip de catedrală în mijlocul bordeielor acelora care-au înălțat-o.

Pe atunci locurile Bucureștilor se aflau poate chiar dincolo de hotarele nesigure ale țării Descălecătorilor dinspre munte, se aflau așezate undeva departe, în câmpie. Cu vremea însă au ajuns cetate de margine, Cetatea Dâmboviței. Și cu cât sporea puterea Voivozilor dela Curtea de Argeș și dela Târgoviște, cu cât li se întindea stăpânirea, Cetatea Dâmboviței se muta parcă tot mai adânc spre inima țării.

Până când într'o zi, acum cinci sute de ani, Vlad Vodă și-a făcut-o cetate de scaun domnesc.

DACA până atunci Bucureșenii pătimiseră mai ales în trupurile lor, de acum înainte le erau în primejdie și sufletele. Că nu se află pe lume oraș al stăpânirei pământene care să nu tragă la el pe toți ticăloșii și mișeii vremii, chiar înainte de a-i aduna pe cei vrednici și înțelepți.

De atunci încoace, de cinci sute de ani, în așezarea străveche din șesul Dâmboviței n'a încetat lupta între înțelepți și nebuni, între gospodarii cinstiți și hoți, între cei curați la suflet și cei spurcați, între cei cu inima plină de dragoste și cei cu fierea îmbibată de ură, între oamenii lui Dumnezeu și gunoiul diavolului.

Uneori s'au arătat unii a fi mai puternici, alteori au ajuns a stăpâni ceilalți. Dar de cele mai multe ori Bucureștii i-a adăpostit pe toți laolaltă, într'o împletire de

LA MULTI ANI BUCURESTI

mirare a tuturor darurilor și a tuturor relelor. Ba chiar s'a aflat a fi deasă această împletire nu numai între oamenii din cuprinsul cetății, ci și în sufletul unui singur om.

MULTE—bune și rele—a văzut Bucureștiul în cei cinci sute de ani. Dar totdeauna, și când ulițele lui erau străbătute de oștile lui Mihai Vodă Viteazul în drum spre Călugăreni, și când barba albă a înțeleptului Matei Vodă tâlcuia cu bătrânii țării și cu călătorii străini înțelepciunea lumii, și când luminatul "boier vechiu și Domn creștin" Constantin Brâncoveanu încerca să primenească cu adieri de Renaștere vechile izvoade, ba chiar și atunci când potrioții altui neam, Grecii fanarioți, visau și pregăteau aici reînvierea vechei Helade, Bucureștii au fost și au rămas o cetate vie.

Oamenii lui vor fi fost uneori ticăloși și vicleni, schimbători și înșelători, îndemnați la băutură și muieratici. Dar atâția alții dintre ei au fost înțelepți și viteji, oameni de nădejde și tari de vârtute, cărturari cu multă știință și poate chiar sfinți.

Nu, Bucureștii n'au fost niciodată o cetate moartă. Au trăit într'o neîncetată revărsare sgomotoasă de viață, de energie, de veselie și—în ciuda aparențelor—de muncă și de creație.

ORICAT de lungă, de învolburată și de rodnică uneori i-a fost viața istorică, niciodată însă n'au trăit Bucureștii așa din plin, n'au împlinit rosturi mai temeinice pentru tot neamul românesc și chiar pentru alte neamuri dela Dunăre ca în cea din urmă sută de ani, de la 1859 la 1959.

Acesta a fost veacul de glorie a cetății lui Bucur. De numele capitalei noii Românii s'a legat și unirea dela 1859, și independența, și regatul. Dar mai ales s'au legat de numele unui București mitic, mai bun, mai generos și mai viteaz decât cel real, toate visurile și nădejdile de viitor ale Românilor robiți altor nemuri. Și i-a fost dat Bucureștiului să fie și simbolul împlinirei lor dincolo de așteptări. După umilințele apăsării oștirilor dușmane, Bucureștiul a trăit în toamna lui 1918 cele mai înfrigurate și mai curate bucurii.

Dacă ați fi fost acolo, atunci—voi, tineri de azi, cari ați pierdut nădejdea de întoarcere a sorții neamului—ați înțelege de ce, dincolo de orice logică politică, dincolo de socotelile înțelepților, noi, bătrânii, suntem siguri de reîntoarcere.

DUPĂ 1918, Bucureștii și-au schimbat nu numai înfățișarea, ci însuși cuprinsul lor sufletesc. România Mare se oglindea acum în Capitala ei. Nu numai prin ce avea ea mai bun, mai temeinic și mai statornic în credință ci și, ba poate chiar mai mult, prin ce avea ea mai ușuratec, mai trecător și mai robit bucuriilor veacului.

Nu-i de mirare dar că dela 1927 și până la 1947, timp de douăzeci de ani s'au înfruntat în București—mai dârz și mai aspru ca niciodată—puterile cele curate ale neamului românesc cu poftele nemăsurate ale acelora care nu mai erau sau nu fuseseră niciodată Români.

La 23 August 1944 au învins puterile răului bucureștean. Peste toți, și peste cei care-l doriseră și peste acei cari prorociseră în zădar primejdia lui, a căzut blestemul roșu.

Bucureștii au început atunci a-și arăta o altă față, de mult uitată, crescută acum în închisori și'n suferință, lămurită în jertfă și'n moarte. Mulți dintre oamenii ușurateci și sceptici de ieri s'au dovedit a fi luptători și creștini în adâncul sufletului lor. Suferința i-a unit pe toți laolaltă, i-a înțelepțit și i-a curățat. Subt apăsarea roșie se plămădește azi, pentru veacuri poate, un București nou, mai bun decât toate ipostasele lui trecute.

EȘTI tânăr, sau ești bătrân, București?

Ești tânăr, oraș al împlinirilor! Tânăr, pentrucă te așteaptă alte sute și mii de ani în care vei dărui neamului românesc, neamurilor din jur și lumii întregi tot mai multe, mai bune, mai înțelepte, mai curate și mai cinstite gânduri, simțiri și fapte!

Cred în tinerețea ta, București, și în belșugul dăruirilor tale viitoare!

La mulți ani, București.

AJUTA-NE, Doamne, să nu murim nici unul înainte de-a săruta pământul care a răbdat atâția nebuni și a ucis atâția sfinți, care a îndurat atâtea cutropiri și s'a înfiorat de-atâtea liberări, care a sorbit atâtea lacrimi și s'a veselit de-atâtea bucurii, care-a fost stropșit cu atâta sânge spurcat și a fost sfințit cu-atâta sânge curat, pământul tău, dragul nostru București.

BUCAREST CAPITALE

par Rev. Frédéric Tailliez

E n'ai pas pu faire connaissance à fond avec Bucarest pendant les trois courts séjours de mes trois voyages en Roumanie, d'août 36 à fin 38, et je ne pensais pas que je ne la reverrais plus.

C'est ainsi que, lorsqu'en fin 39, je quittais Rome avec toute la colonie française, je n'avais pas encore songé à voir le Forum et le Palatin. J'arrivais pourtant en Roumanie dans une atmosphère de pré-guerre, et, lorsque je pris le bateau à Belgrade pour descendre le Danube jusqu'aux Portes de Fer et à Orșova, le pont était couvert de "touristes" allemands, qui refusaient d'ailleurs, dans ce paysage romantique, de chanter la Lorelei—*verboten*—pour la raison inavouée que l'auteur en était un juif.

Bucarest fait une tout autre impression que Belgrad. Ici, une situation géographique et naturelle incomparable, du point de vue fluvial et militaire ou commercial, au confluent des plus grands affluents du Danube avant la Moldavie et les steppes slaves. Mais l'ancienne forteresse celtique, qui fut bulgare—puis turque plus tard—avant les princes serbes, semble s'être développée extraordinairement, au lendemain récent des guerres d'unité yougo-slave et roumaine, sur un espace énorme et nouveau, où les nouvelles constructions modernes, militaires, administratives ou universitaires, semblent ne plus tenir à aucun passé. Bucarest, tout au contraire.

Moins ancienne comme "place", sinon comme ville capitales, elle s'est pourtant développée harmonieusement sur un rythme vital et organique. Les Turcs ne pensaient pas décider le sort d'une grande ville chrétienne quand ils ont préféré pour leur prince vassal de Valachie et pour leur plénipotentiaire qui résidait auprès de lui, une ville ouverte de plaine à ces étroites places-fortes de montagne avec leurs défilés, près des-quels d'autre suzerains—occidentaux, et même français, angevins—comme les Hongrois, avaient subi des défaites définitives.

Dans cette période d'après les guerres médiévales et les Croisades, les princes valaques, c'est à dire welsches ou wallons, de Valachie et de Moldavie, avaient opté, comme le plus sage, comme moindre mal, pour être deux satellites de l'empire immense, irrésistible, cet empire étrange et hétéroclite des Turcs, qui ne parlaient pas plus arabe qu'eux. Et, durant ces trois ou quatre siècles d'ère moderne, ce furent exactement des satellites, évoluant souplement et à distance du monstre politico-religieux, qui, une fois le tribu perçu et reçu, avec parfois en cas de guerre une alliance hypothétiquement éventuelle et effective, ne s'immisçait aucunement dans les affaires, les corps et les âmes.

Des hauteurs des Carpathes et des vieilles villes, comme Arges, aux noms et aux origines daces, ce sont tous les trésors du passé, les souvenirs gravés dans les pierres et les attitudes modelées dans les âmes, qui sont revenus se loger comme un essaim sonore et melliflue dans la nouvelle ruche élargie de la pleine, fille et reproduction naturelle des étroites ruches ancestrales de la montagne. C'est d'ailleurs tout ce mouvement de descente et de redescente des forteresses de la montagne vers les plaines de passage et de transhumance qui était le perpetuel mouvement de l'histoire roumaine, comme un Eternel Retour, après toutes les époques d'insécurité; et c'est ainsi que vers la plaine moldave était née autrefois Jassy—Iași—la soeur aînée. C'était de toute façon un lieu-dit et un lieu habité antique que cette ville *de Bucureștii*, Les Fils de Bucur: la légende du Berger Bucur ne faisait que souligner cet antique nom de famille qui est encore vivant en Ardeal, en Transilvanie, et qui doit être la seule survivance dans toutes les langues romanes de l'adjectif latin pour "beau", latin *pulcher*, *Pul(h)ru(m)*—comme l'italien dit *bussare*, *busso*, pour *pulso*, je pousse. On sait que l'albanais dit encore *bukurë*, pour "beau", pour "frumos", autre mot latin, *formosus*, qui lui aussi n'a survécu ailleurs qu'en Espagne et Lusitanie, *hermoso*, *formoso*.

Dans cette terre ancienne, pleine d'antiques souvenirs humains, comme la légende du Monastère d'Argès, avec le Maître maçon Manolé qui sacrifie sa femme pour la pérennité de l'édifice, ce sacrifice des vieilles villes de la montagne ancestrale a été accepté et voulu par cet ingénieur de l'Histoire que nous appelons la Providence pour donner une digne capitale à ses enfants les Roumains.

La nouvelle cité s'étale à son aise dans la plaine la plus fertile des terres roumaines, distante à la fois des futurs gisements industriels de la montagne et, vers le Bas-Danube, de la demie steppe vagabonde du Baragan. Et, un peu comme chez nous, en "Flandre Wallone", la capitale du Nord, Lille, a couvert le Deule modeste qui en avait fait une île, puis une ville, ici, vers le sud et les nouveaux palais universitaires, la capitale grandissante a couvert la Dâmbovița, en la transformant en de magnifiques boulevards. Les restes de campagne et de forêt se sont réfugiés, pour les enfants et les oiseaux, et les amoureux, dans ces parcs intérieurs comme le Cișmigiu. Et, tout autour de la ville, comme des anges gardiens, avec moines et călugărițe, de larges monastères campent près d'elle dans la plaine.

L'ensemble de la ville reste à la fois une tête, une capitale moderne pour un grand pays, le plus grand d'Europe centrale, et la plus grande chrétienté orientale en dehors des Russes, et un coeur, un vieux foyer familial et traditionnel—*Vatra*—de toutes ces traditions familiales et humaines qui font un peuple.

Les rues claires et pittoresques, sans rien avoir du bazard turc comme celle de Sarajevo, abritent les jolis hôtels de boïards, qui sembleraient tout jeunes, n'était leur style. Et, à tous les coins et recoins de la ville, ces jolies églises orientales, dômes et rotondes, où l'on est à la fois chez soi et chez le Bon Dieu—ou chez la Mère du Seigneur, Maica Domnului.

A mon premier voyage, j'étais sous l'impression de conversations avec des confrères qui parlaient d'Europe "Orientale" à partir de points de vue d'Europe centrale, comme de Hongrie. A ma première visite à l'un de ces petits joyaux d'art sacré, je crus devoir offrir, *cum să spun*, un bacșiș au sacriste intérieur qui me l'avait fait visiter très aimablement et qui me le refusa gentiment. Et je sus bientôt que j'étais à Bucarest, qui est ellemême, et au milieu d'un peuple éveillé et vivant, à la fois religieux et gai, gai et plaisant, voire plaisantin: *Romànu ii glumeț*, comme me dit un jour Iorga, après l'un de ses cours d'histoire universelle—cet historien universel qui venait parler aux étudians de Sorbonne, à Paris, même quand il était président du gouvernement de son pays.

Un français se sentait à l'aise dans cette ville à la fois traditionnelle et occidentale, où il pouvait parler français dans tous les magasins, et où, dans les bureaux, il entendait les belles employées se donner rendez-vous à *La Femme Chique*, au téléphone.

Constantinople, ce fut Byzance. Venise, c'est la grande ville commerciale fin-moyen-âge et renaissance, qui est une fille de Byzance entre Ravenne et Aquilée, reprenant à Byzance son rôle de capitale du commerce méditerranéen, au fond de la mer doublement intérieure qui borne nos pays dalmates et illyriens—avec tout près, les Istro-Roumains. Bucarest, comme l'a dit un de nos grands géographes français—Jean Brunhes ou de Martonne—est la plus belle ville d'Europe entre Venise et Constantinople. Tout simplement comme cela: sans être spécialement commerciale; sans avoir le Danube, la Save, la Drave et la Tisza; sans avoir les canaux, les gondoles et le golfe de Venise; sans avoir le Bosphore, unique de Constantinople. Comme cela, tout simplement, un peu comme Paris même quand il était président du gouvernement de la capitale d'un grand peuple.

BUCURESTI

Acestea erau firele puternice ce ne legau de România, când în Iulie 1930 am fost numit Ministru plenipotentiar în Bolivia. A trebuit să plec în Septembrie, cu inima întristată.

Doi ani mai târziu, aflându-mă la Madrid, mi s'a oferit Legația din Viena și, spre marea surprindere a Ministrului de Externe, am rugat să fiu numit în România, unde ne-am întors la sfârșitul lui Ianuarie 1933 și am rămas până în Mai 1940.

—Și pentru ce respingeți Viena, capitala cea mai frumoasă și mai elegantă din Europa centrală și poate de pe continent, alături de Paris și Roma, preferând și *cerând ca o favoare*, o mică capitală balcanică?, m'au întrebat toți.

Pentrucă, deși Viena mă încântă și ca oraș este incomparabil, pentru mine nu are "sufletul" Bucureștilor, pe care am putut să-l cunosc și să-l apreciez în cei doi ani petrecuți acolo.

Bucureștii mi-au răspuns înzecit la această dragoste încă opt ani, timp în care nimeni acolo nu ne-a considerat străini.

Când vicisitudinile carierei mele ne-au dus la Ankara, în Mai 1940—în fiecare an și în special în 1942 când îmbolnăvindu-se fiicele noastre au trebuit să stea vreme îndelungată la Predeal—, reveneam la București... și fiecare dată în această Capitală descrisă de pene mai ilustre ca a mea, aveam sensația de a ne întoarce la "Alma mater". Așa vedeam Bucureștii pe care toți diplomați îi adorau nu pentru frumusețile lui arhitectonice ci pentru spiritualitatea sa, pentru cultura sa, pentru acel "charme" care a făcut din el un "le petit Paris" al Orientului, ultima sentinelă și ultima redută a latinității și culturii occidentale în Orientul apropiat.

Ar trebui să scriu o carte pentru a arăta ce au fost Bucureștii pentru Spania în orele grele ale războiului nostru de eliberare, ca și pentru mine și pentru familia mea.

Dela 1944 încoace plângem alături de Români tristul destin actual al Bucureștiului și ne rugăm lui Dumnezeu să nu murim înainte de a-l vedea eliberat.

ERA CAM PRIN O MIE NOUA SUTE ZECE

de J. N. Manzatti

Ă fuga, Ilona, la berărie și adu două chile de bere cu guler!

(La București mai toate servitoarele erau unguroaice din Ardeal.)

—Me duc mintenaș, Conițe!

Lasă-mă pe mine, mamă, că viu mai repede decât Ilona!

Am luat cana mare de sticlă și am pornit-o către "Roata Lumii", bătrâna cârciumă a fraților Eftimiu depe șoseaua Bonaparte (sau Bună-Parte, cum îi ziceau mahalagiii), la încrucișarea cu prelungirea Dorobanților. Locuiam pe Clopotarii Noui (mai târziu Grigore Alexandrescu) colț cu Cometa. Lampagiii cu scara la umăr și prăjina cu flacără în vârf aprindeau felinarele cu gaz, depărtate la o sută de metri unul de altul și luminând doar doi, trei pași în jur. Aveam vreo cinci ani. Trecui prin hârtoapele străzii îndreptându-mă către vila lui Conu Petrache Carp pe Dorobanți, când pe neașteptate un grup de mardeiași din Floreasca mă opri în loc.

—Dă cana'ncoa, puștiule și cară-te de-aici!

—Lasă-mă nene în pace că te spui lu tăticu.

—Mă doare'n coate de tactu!

Și urmă o înjurătură de mamă.

Mi-au luat cana, cu toate urletele mele de disperare, în timp ce unul dintre pungași îmi dădu peste obraz cu fundul șepcii negre cu cozoroc lung lăcuit. Am simțit o usturime în ochi și am început să bocesc. Se întunecase deabinelea și mă îndreptam disperat către casă pe strada pustie. Când am intrat pe ușă rușinat și pricăjit, ai mei izbucniră într'un râs cu hohote.

—Du-te piciule să te vezi în oglindă!

Eram negru ca tăciunele.

—Ți-au dat cu chinoroz, bă prostule.

—Mi-au luat și cana de bere.

—Las' că nu-i nimica. Dă fuga peste drum la Grecu și adu două sticle Luther.

(La Roata Lumii avea bere Bragadiru, socotită mai bună.)

Chinorozul era un praf de vopsea neagră, un fel de negru de fum. Haimanalele îl presărau pe fundul șepcii și la ceartă înegreau fața adversarului, dându-i peste ochi. Nu te orbea, dar te pocea.

ACUM cincizeci de ani arareori puteai răzbate seara dincolo de Roata Lumii. Dela încrucișarea șoselei Bonaparte cu calea Dorobanți începea mahalaua în înțelesul cuvântului. Cuțitarii îți ațineau drumul, obligându-te să faci calea întoarsă. Inafară de borfași și găinari, trei bandiți vestiți terorizau mahalaua Floreasca, jefuind ca'n codru, ucigând uneori mai ales pe cârciumari: Pipa, Zdrelea și Mărunțelu. Nu mai știu ce s'o fi ales de ultimii doi, dar pe Pipa l-am văzut odată la Târgul Moșilor prin 1910 vânzându-și produsele lucrate la pușcărie: coșuri împletite, ouă de sare, linguri de lemn, donicioare. Ispășise cincisprezece ani la Ocnele Mari și îl puseseră în libertate pentru bună purtare. O figură blândă de om așezat, cu mustăți mari pe oală, semănând mai mult a conțopist decât a bandit. Avea pavilionul lângă Brumărescu, inventator și creator de mobilă pirogravată. Peste drum de ei era panorama lui Braun, iar alături o țuicărie națională, unde țoiurile și dorobanții alineați soldățește așteptau clienții să le răstoarne peste gâtlej, însoțite de pastramă de capră bâzâită de muște și bătută de praf.

PE Conul Petrache Carp mi-l amintesc destul de bine. Trecea zilnic prin fața casei noastre, mărunt de stat, cu monoclul în ochi și bastonul sub braț. Iarna purta palton cu guler de blană galbenă și șoșoni. Friguros, nu lepăda șoșonii decât prin luna Mai, spre hazul nostru, căci din aprilie începeam să umblăm desculți.

O distracție la modă, ce se vindea la toate răscrucile, era jocul de-a "Tache și Petrache". Două figuri din tablă pictată, unul reprezentând pe Petre Carp și altul pe Tache Ionescu, de mărime identică, produceau prin felul desemnului o iluzie optică, dându-ți impresia că cel așezat în dreapta e mai mare. Titlul exact al jocului era "Care e mai mare, Tache sau Petrache?".

Adevărul e că amândoi au fost la fel de mari.

CUMPĂRAM pâinea cu bănuți de aramă. *Jimbla* costa patru parale, *franzela* cinci, *pâinea românească* trei. *Cornurile cu chimăn* două la un ban, *semple* o para, iar *covrigii cu susan* doi pentru cinci parale. Ne băteam care să ne ducem la brutărie, fiindcă mâncam pe furiș dovleac copt și semințe, interzise acasă, unde ne aștepta profesoara de franceză sau maestrul de vioară. Când veneam cu pâinea, mai înainte de a o tăia, bunica îi făcea semnul crucii cu cuțitul. Ne spunea că pâinea e Trupul Domnului. Avea grijă ca fărâmiturile să nu se risipească, întocmai ca pentru anaforă. Apoi începea păruiala între cei patru copii, care să ia colțucul. Intervenea babacul, mâncându-l el, spre a resolva justiția.

TRAMVAIUL cu cai trecea pe Dorobanți, apucând-o pe Dionisie spre a ieși în strada Colței către Sfântul Gheorghe. Se oprea la simplul semn al cetățeanului. Cocoanele îl opreau cu umbreluța de soare. Bieții cai deabia porniți, trebuiau să frâneze doar după câțiva pași spre a se opinti din nou. Nu mai vorbesc de panta depe străzile Luterană, Câmpineanu, Brezoianu, dela teatrul Național și Socec, unde se înhămau cai înaintași, în timp ce cetățenii coborâți depe scările tramvaiului împingeau din răsputeri vagonul în chiuiturile și pocnetele de bici ale vizitiului. Când a apărut primul vagon electric Cotroceni-Obor pe bulevardul Pache, Academie, Elisabeta, a fost revoltă generală. Lumea conservatoare îl privea cu neîncredere. Prefera tramcarele lui Toma Blându, ce-ți întorceau mațele pe dos de zdruncinătură, neavând cauciucuri.

Caii societății de tramvai erau cei mai frumoși, grași ca niște pepeni. Grajdurile își aveau sediul pe șoseaua Bonaparte, în capatul Aleei Blank. Ne duceam și noi când vizitiii ieșeau cu caii să-i scalde la gârlă la Floreasca. Ii călăream în apă, desbrăcați la pielea goală. Așa se făcea bae la mahala. Cei mai decenți bărbați rămâneau în izmene lungi legate cu șiret, iar femeile intrau în apă cu cămașa de noapte. Odată, în lipsa cailor am încălecat pe niște berbeci. Ne-am întors acasă plini de râie și căpușe.

CERȘETORII erau o instituție publică, ca și mila. In București nimeni nu murea de foame, chiar dacă nu muncea. Imi amintesc de câțiva cerșetori cu posturi fixe: Ciungu, Didina Nebuna, Ghița-Porcu Moș Gheorge-Călugăru. Ne trimitea mama să le ducem de mâncare cu sufertașul. Generozitatea românească a fost marele capital național, cu mult mai mare decât petrolul și grâul. Oricine întindea mâna primea o modestă răsplată, o para, două, cinci, ori cel puțin un codru de pâine, dacă nu o mâncare *scăzută*. Imi amintesc și de primul cerșetor motorizat, imitat apoi de alți confrați. Olog de ambele picioare, își pusese sub șezut o scândurică de lemn așezată pe o patină cu roate. Inainta sprijinindu-se în palme și cântând o melopee în versuri:

"Cișparale la ologu care naște'n zile grele
de nevoi și grea durere,
tânăr fără de picere."

Când apăru al doilea și al treilea, îi vedeai seara ducându-se spre casă cu viteză neobișnuită, făcând întreceri pe proaspătul asfalt, care începuse prin centru să înlocuiască piatra rotundă de gârlă.

Biserica lui Bucur pe la 1856.

ERA atâta pace și atâta liniște în suflete, încât proectele se făceau pe ani înainte. Ne despărțeam vara de copii prieteni, fie la Constanța sau la Sinaia, dându-ne întâlnire pentru la anul, în acelaș loc și în aceiași zi. Totul se împlinea ca un soroc; nu exista neprevăzut.

Când am mers prima oară la Constanța în 1909, locuiam pe strada Mircea cel Bătrân în casa unor evrei, Ciprut. Ca să intrăm în mare îmbrăcam costume lungi negre. Surorile mele se îmbrăcau mai abitir decât pe uscat, cu costume confecționate din pânză de in, cu pantaloni peste genunchi, cu volănașe multe și gulere de marinar; în cap cu niște bonete în formă de oală creață. Intram zece minute în apă, apoi stăteam pe plajă la umbră, mâncând brânzoaice și corăbioare. Făceam bae la plaja "Duduia". *Mamaia* și *Tataia* s'au deschis cu mult mai târziu. Cu sistemele de terapie depe atunci, ne înapoiam la București mai albi decât plecasem. Se spunea că soarele face rău. Cu cât erai mai alb și mai palid, cu atât erai mai frumos. Era la modă tuberculoza. Poeții cântau doar pielea albă. Azi s'a întors lumea pe dos.

ZECE Mai nu mai reprezenta o dată a calendarului. Devenise un fel de substantiv propriu cu simbol național.

—Te duci la zece mai, madam Otincilescu?

—Da de unde, soro! Inchipue-ți că nu mi-a terminat tâmpita de croitoreasă rochia.

—De zece mai îmi arde? Ieri mi-a venit cu toba dela percepție, arde-i-ar focu să-i arză!

Pentru a privi din tribună splendida defilare a armatei, a acelei armate care pe toate fronturile și în toate timpurile s'a bătut cu legendară vitejie, cocoanele își pregăteau cu luni înainte toaletele. Era totodată cea mai vestită reuniune mondenă, egalată doar în mică măsură de ziua Derbyului la hipodromul Băneasa, sau de bătaia anuală cu flori, ce se desfășura pe șoseaua Kiseleff. Fără a fi popor de cuceritori ori nație dominantă, iubeam toți oștirea cu respectul datorit celei mai de seamă instituții a țării.

Și azi mă trec fiorii când îmi vin în gând notele marșului intonat de fanfară, impecabila defilare a glorioșilor ostași în frunte cu comandantul Corpului doi de armată, urmat de veteranii dela 1877, de drapelele zdrențuite din războiul Independenței, de Școlile Militare, de Infanteria regina bătăliei, de Artileria, Cavaleria, Sanitarii. Aviație nu exista, nici care blindate. Dar cu tunurile trase de căluți și cu trupe pedestre sau călărețe, s'au înscris pagini de glorie ce nu pot fi egalate de bombele atomice asvârlite din aer sau proectate dela distanța de mii de kilometri, ca orice lovitură joasă dată prin surprindere. Eroismul frontului de luptă a murit odată cu dispariția armelor albe și a flintei.

RETRAESC scena celei dintâi plimbări cu automobilul. Venise inginerul Capșa în vizită la tata-meu. Avea un mic vehicol cu trei roți, marca Phenomen. Ne-am îmbarcat cu respect și admirație, închinându-ne în gând ca la vremuri de mare primejdie și iute ca vântul, cu peste zece kilometri pe oră, am ajuns până la "Flora". Acolo motorul a tușit de câteva ori, apoi s'a poticnit. In zadar toate încercările de a-l face să se urnească. Am plătit voluptatea primei plimbări motorizate împingând trei ore mașina împreună cu tatămeu și Capșa, în surîsul trecătorilor, până la un atelier de reparat biciclete al unui polonez Piatkovski, ceva mai departe de spitalul de copii. Printre cele cinci sau șase automobile depe atunci, două erau ale casei regale, unul al prințului Valentin Bibescu, purtând numărul zero, fiindcă el adusese primul automobil în țară. Mai aveau automobil Burilianu, mai târziu guvernator al bancii Naționale și tatăl unui prieten al meu, Deli Ionescu, bancher și proprietar de mine de aur, locuind la Piața Romană, alături de casa doctorului Pătrașcu și peste drum de casele familiei Pella, dr. Andronescu, general Eracle Nicoleanu.

CEL mai mare italian din lume nu a fost pentru noi nici Dante, Marconi, Petrarca sau Michelangelo. Era Sidoli, Cezar Sidoli proprietarul circului depe cheiul gârlei, pe strada Poliției, alături de hotelele rău famate Brutus și Modern. Sidoli venea cu trupa lui în preajma Crăciunului. Luni în șir trăiam sub presiunea așteptării "circului regal român".

Alt italian faimos era Pietro Fantini, negustor de cuțite, brice și foarfeci pe calea Victoriei în fața Ateneului, lângă hotel Splendid. Alături de el își avea magazinul de optică francezul Menu, urmat de libraria "La Penița de Aur" și de restaurantul "La Curcă". O altă celebritate italiană a fost Tripcovich, dalmatin de origină sârbă, unde aristocrații capitalei găseau cele mai fine aperitive și gustări de picioare de broască. Mahalagiii scuipau cu scârbă, botezându-i pe bravii italieni fie *macaronari*, *fie broscari*.

ODATĂ pe lună ne duceau și pe noi părinții la "Caru cu Bere" în dosul poștei centrale. Localul fraților Mircea, cu architectura de templu gotic, servea o delicioasă "salatră de bef" și "crenviști cu hrean", însoțiți bineînțeles de obligatoria bere Monopol Bragadiru. Babacii ne dădeau să gustăm din halba sau țapul lor, ca să nu ne cherchelim. Dacă sorbeam mai adânc, ne plezneau peste ceafă, de ne sărea berea înapoi în halbă. Petrecerile se făceau mai mult în familie. Berăria și cafeneaua de centru, sau cofetăriile de tipul Riegler, Capșa și Nestor, erau locul de întâlnire al lumii selecte și al "damelor" celebre. Viața se scurgea mai mult în casă, cu rare ieșiri la iarbă verde, la restaurantele cu grădină, ori cu trăsura la Șosea, sau din când în când la spectacole teatrale autohtone sau franceze. Cinematografe nu erau, iar gramofonul cu pâlnie începea să se introducă foarte timid, ca marea senzație a epocii. Cât despre teatre, nu existau decât Naționalul, Eforia, Modernul și Liricul, unde juca trupa permanentă de operetă a lui Grigoriu și unde descălecau și turneele italiene de operă. Vara se juca la grădinile Oteteleșanu, Rașca, Ambasadori și Blanduzia.

Aveam doar patru ani când am văzut la Național "Fata Aerului", apoi "Lipitorile Satelor" cu Liciu și Belcot. A rămas anecdotică întâmplarea cu negustorul depe Bărăție, care instalat cu consoarta la stal, a strănutat din toți plămânii în timpul spectacolului cu "Viforul" de Delavrancea.

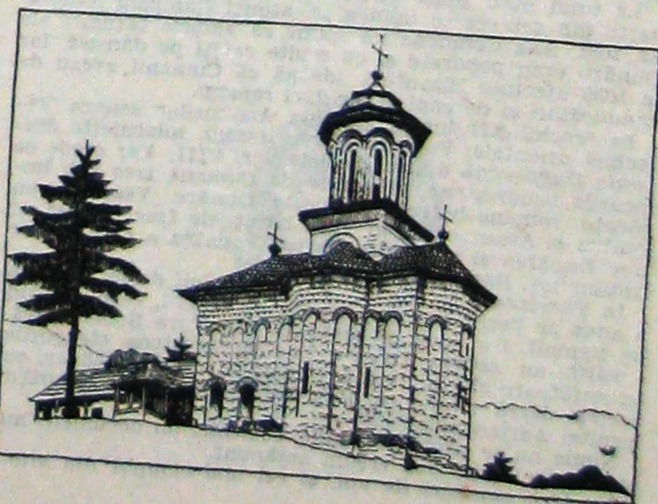
—Noroc nea Ghiță! i-a strigat dela galerie Niță, băiatul de prăvălie.

—Mersi Niță, mersi!, replică cu voce de tunet nea Ghiță.

A fost un hohot în sală că nu s'a mai putut juca pentru câteva minute.

IN parcul Carol, în Cișmigiu la "Montecarlo" și la "Bufetul" dela Șosea cânta în fiece seară și Duminica dimineața muzica militară. Indrăgostiții, ostași în permisie și lucrătoare, slujnice și școlari, ascultau transfigurați, ținându-se cârlig de deget și trăgând cu ochiul la caleștile muscălești ce plimbau boerimea între Rondul întâi și Rondul al treilea. Se bea în general bere, lapte bătut și Kefir Lukianoff. Acesta era un fel de iaurt cu sifon, dar atât de gazos, că te pișca pe nas.

(*Urmează pagina 4.*)

BUCUREȘTII NOȘTRI

de G. Ionescu - Gion*

N timpul dominației romane în Dacia, pe locul ocupat azi de Capitala Regatului României, totul arată că a fost un așezământ roman. La Pantelimon s'au găsit monede romane din epoca republicei și a imperiului. In fața orașului roman din dreapta Dunării *Sexanta Prista* (Rusciuk) se află castelul Sf. George, un *castellum* roman de unde pleca un *vallum* care, trecând prin București, suia în sus prin Prahova, pe unde i-au mai rămas urme.

Urmele bucureștene ale acestui *vallum* roman, adecă pe limba românească, ale acestui *troian*, sunt citate în hrisoavele Domnilor din secolul XVII.

In Condica No. 2 a Mitropoliei de București sunt două hrisoave, unul din 4 Iunie 1668, dat din București de Radu Vodă Leon, și al doilea din 4 Ianuarie 1672, dat tot din București de Antonie Vodă.

Ambele, hotărînd locul în București al nouei Mitropolii, zidită de Constantin Vodă Șerban, zic:

"Din jos, din piatra de lângă nuci, până la capul podului, la Poarta *Predei Vornicului*, și pe gârlă în sus, până în piatra de la capul *podului Turcului* și de acolo, pe uliță în sus până în piatra din ulița drept Mitropolie. Și de acolea, pe lângă *Crucea Doamnei Mircioaia*, pe cale în sus, până în piatra drept *Calicii;* și de acolea, pe cale, până *sub deal*, în *Gura Văiei;* și de acolo, pe lângă *Puțul Calicilor*, în jos, pe lângă *Lac*, pe sub deal, până în *drumul* Giurgiului, la stâlpul de piatră al Armeanului, în capul *Troianului*, lângă *heleșteul lui Șerban Vodă* și de acolo, pe drum, în jos, spre oraș, până în piatra drept *Cărămizii* și până în piatra drept *Crucea* părintelui Domniei mele Leon Vodă și de acolo, curmeziș, iar până în piatra din colțul gardului Mânăstirii lui Pană și până la poarta Predei Vornicul."

Iată *Troianul*, adică *vallum* al Romanilor încă în ființă în secolul XVII și la sfârșitul acestui secol, după cum arată și alte documente ale Mitropoliei.

Pe lângă acest *vallum* au fost *castella*, puncte întărite, cari apărau drumul puternicilor stăpânitori ai Daciei. Astfel se explică firește monedele și cărămizile găsite la Pantelimon.

Văzut-a Sulzer, care scria înainte de 1780, ceva ruine sau semne neînșelătoare care să-l îndrituiască a zice: "Bucureștii se află zidiți cam acolo unde a fost odinioară bătrânul *Pinum?*".

Iată o chestiune la care în mod hotărît nu se poate răspunde. Fost-a *Pinum* aici? fost-a mai departe? In orice caz, *vallum* și *castelele* ne întreptățesc a afirma că a trebuit să fie aci cel puțin o trecătoare, un *gheced*, cum se va zice și mai târziu Bucureștilor.

In locuri mai puțin favorizate de natură au fost orășele romane. Era *Surnum* la Rușii de Vede, era *Pirum* la Pitești, era *Jusidava* lângă Slobozia Ialomiței, era *Nentidava* la Oltenița în fața Turtucaiei. Pentru ce oare nu ar fi fost o activă stațiune romană și la București? Lucrul e cu atât mai posibil, cu cât, dela Giurgiu spre Carpați, drumul arătat de natură trebuia să treacă prin București.

Păzitorii întăriturilor romane plantat-au viile cu cari Bucureștenii se vor făli în secolul XV?

Știm că împăratul Probus a plantat vii în Moesia și'n Gallia, și că a trecut peste Dunăre, la noi, în luptele sale contra Barbarilor, —dar atâta tot.

CÂND Goții, împinși de Huni, se'ndreaptă spre Apus și poposesc pentru câtăva vreme în munții Buzăului, sub regele lor Atanaric, drumurile romane fură folosite întâi de Ulfilas, faimosul episcop al Goților, care merse la împăratul Valens, să ceară locuințe în Tracia pentru neamul Visigoților.

Trecut-au prin locurile bucureștene cetele nenumărate ale Visigoților, cari, din Carpați, sub capii lor *Ablavig* și *Fridigern* se duseră în suta a patra peste Dunăre în Imperiul de Răsărit?

Viitorul și săpăturile arheologice vor răspunde și la această întrebare.

După Goți începe potopul popoarelor barbare.

Intre anii 500 și 1000 după Hristos, locurile bucureștene sunt coprinse în *Slavonia Dunăreană*, acea întindere de pământ a Țării Românești, care se coprindea între Brăila, Buzău, Ploești, Târgoviște și Oltenița sau Călărași.

Slavii botezaseră râul Bucureștilor și-i ziseră *Dâmbovița*, după cum botezaseră Ilfovul, Ialomița, Prahova, Cricovul, etc., etc.

La anul 1000 după Hristos, locurile bucureștene fac parte din ceia ce se numea pe atunci *Cumania Neagră*. La 1081, Ana Comnena ne spune că ambele țărmuri ale Dunării erau poporate și cu multe cetăți pe dânsele, iar la 1085 afectata Bizantină adaogă că Cumanii aveau de conducători și de capi ai lor *duci români*.

In secolul XII începe domnia Assanizilor asupra Valachiei orientale, Valachia, *terra Assani*, înlocuiește *Slavonia Dunăreană* dintre secolele V și VIII; s'ar crede că locurile bucureștene, stăpânite de Cumani, trec sub împărații romano-bulgari de peste Dunăre. Văzutu-le-au Pentru și Assan când, în 1187, bătuți de Isac Anghel, ei trec Dunărea și suie spre Carpați, pentru a cere ajutor fraților lor, Românii Daciei Traiane?

In *Țarstvenik* se citește: Patriarcul Ion de la Târnova a adus pe Petru și Asan, nepoții lui Gavril, care era fiul lui Samuil, i-a adus pe amândoi din Țara Românească.

Fâlfâi-au asupra l o c u r i l o r bucureștene steagurile triumfătoare ale lui Ioniță, împăratul romăno-bulgar, cu aceiași dârză vitejie cu care fâlfâiau deasupra zidurilor biruitei Adrianopole?

Nimic nu se poate răspunde, căci nici un document nu avem care să ne dea vreun amănunt.

Nu trec cincizeci de ani, și cel mai cumplit din viforele, cari au bântuit în decurs de o mie de ani țările Daciei Traiane, începe și chinuie întâi pământurile noastre și apoi întreaga Europă; năvălirea Tătarilor în anii 1241-1242.

Cât a fost de cumplit acest vifor, se poate înțelege din următorul fapt: Bella IV, regele Ungariei, îngrozit, o ia la fugă din Pesta și nu se oprește decât la Zara în Dalmația.

Din cele trei mari oarde care năpădesc asupra Europei, una comandată de Budschek, coboară prin Putna spre Râmnicul Sărat și Buzău, trece în Prahova, se lasă în Ilfov, suie în Argeș, apoi în Vâlcea și, pe lângă Olt, trece în Transilvania, prăpădind și pârjolind totul înaintea și'n urma lor. Altă oardă, comandată de Cadan și Buri, trece din Bucovina în Ungaria, jefuiește Dalmația, Bosnia, Serbia, Bulgaria și reintră în România prin Ilfov și Ialomița.

Faima de vitejie, cu care Românii sau Basarabenii se luptară în contra Tătarilor, a rămas de pomină din Persia până în Belgia. Cronicarul Fazel-ullah-Rașid spunea că *Bazaran-Ban*, cu poporul său *Kara-ulagh*, a fost bătut. Poetul contimporan cu năvălirea Tătarilor, Philippe Mouskes, "*le joyeux trouvère de Tournay*" spunea că Regele Țării numită *La tiera as Blas* i-a bătut.

Ungaria și Transilvania pătimesc rău de tot; țările române însă mai puțin, de vreme ce, peste 20 de ani, ele sunt atât de puternice, încât pot să se opună Regilor Ungariei și Cavalerilor teutoni.

Amintirile despre acest cumplit potop sunt cu miile în Muntenia și'n Moldova. Nici odată poporul român nu s'a îngrozit mai adânc de cât atunci, în anii 1241 și 1242, și deaceia a ținut minte pe Tătarii, pe care îi mai numesc *Jidovi*, sau *Căpcăuni*, sau *Uriași*.

Bucureștii pe la începutul sec. XVIII.

In Ilfov, la Jilava e o movilă mare făcută din vremea *Tătarilor-Jidovi;* în comuna Hotarele e *siliștea Tătarilor* în care s'a găsit oale și hârburi groase, și sunt movile care arătau Tătarilor drumul când plecau la război, spun legendele; în comuna Hagiești sunt cuptoare de cărămidă veche: în ele își făceau Tătarii pâine; în comuna Mățărana se află *Valea Tătarilor;* în pădurea Vlăsiei sunt șanțuri și patru gorgane: sunt făcute *în contra Tătarilor;* în comuna Turbați e o zidărie veche, s'a găsit acolo săgeți și cioburi de lut groase: a fost *cetate tătărască;* în comuna Colibași este un Cocioc sau ostrov numit *Moarta*, prinprejuru-i e un șanț adânc cu apă; pe acest cocioc se refugiau oamenii de frica *Tătarilor și Jidovilor;* în comuna Străinii-Dobreni e o măgură de 20 de stânjeni de'naltă și de 50 de lată: e numită *măgura Tătarilor* sau *măgura Jidovilor*, s'au găsit întrînsa hârburi groase de două degete; locuitorii zic că sunt străchinile Tătarilor; pe malul Colceagului se află *movilele și gropanele Tătarilor sau Jidovilor;* în comuna Grăgoești e *movila Tătarului;* în comuna Luica-Cotroceni sunt *9 movile făcute de Jidovi* și două gorgane; în comuna Bălăceanca se află *movila Tătarilor;* movile mai sunt la Fierbinți, prin pădurea Stroeasca și Moara și'ntr'alte locuri. Tătarii au poposit în Ilfov și cine știe câtă vreme au rămas pe aici. Poporul le atribuie și *culele*, pivnițî boltite și întărite, foarte adânci, din care s'au scos, cum spun bătrânii, *aurării* și bogății de nedescris. La Hagieștii-Mariuța s'a găsit o toartă de aur, care atârna 30 de ocale. Tot Tătarilor se atribue și gorganele orânduite în formă de cetate, cum sunt cele din pădurea Vlăsiei, cărora poporul le zice *Cetatea Fetei*.

Acestea's amintirile pe cari Tătarii le-au lăsat la 1241-1242 împrejurul locurilor bucureștene.

BUCUREȘTII și Negru Vodă!

Chestiune nedeslegată până în luna lui Martie 1898, când genialul cercetător al trecutului nostru, B. P. Hajdeu, în opera sa *Negru-Vodă, un secol și jumătate din începutul statului Țării Românești* (1230-1380), a sfâșiat vălurile cari acopereau, nepătrunse, străvechiul trecut al poporului românesc.

Cu documentele luate din patru părți de lume, din Persia și din Belgia, din Italia și din Rusia a arătat, la lumina criticei istorice, cum se continuă firul neîntrerupt al vieții române până la Mircea cel Bătrân.

Unul din neamurile cele mai glorioase din istoria Europei orientale, neamul *Bassarabilor*, cu toate ramurile și vlăstarele sale, datorește învățatului român basarabean aceiași recunoștință, pe care i-o datorește și istoria cea veche a României. Astăzi, mulțumită muncii geniale a lui Hajdeu, știm ce a fost dela Traian până la Mircea, cum știm a fost dela Mircea și până în zilele noastre.

Bucureștii și trecutul lor au profitat de descoperirile hașdeene, cum au profitat de ele toate celelalte părți de viață ale neamului românesc.

Acum, mulțumită documentelor scoase la iveală în monumentala operă *Negru Vodă*, vedem Bucureștii din epoca Cumanilor ca un *conac* iubit foarte de predecesorii și de succesorii regelui Ionaș, din cauza colinelor, măgurilor și gorganelor sale; și vedem pe locurile bucureștene evoluând oștile cumane, comandate de capi români, —*Cumani lucibus usi Blachis*, cum zice Ana Comnena.

Castelele clădite la Lotru și la Argeș, la Făgăraș și în Valea Hațegului, unele de străinii cari voiau să rămână

(*Urmează pagina* 5.)

ERA CAM PRIN O MIE NOUA SUTE ZECE

Il voi pomeni toată viața, fiindcă odată am destupat la "Bufet" o sticlă după ce o bătusem bine. A stropit tot ce era în jur pe o rază de câțiva metri, adevărată bombă atomică pentru vremea aceia.

M'am înapoiat acasă plin de cucuie. Biata bunica apăsa cu lama cuțitului ca să nu se mai umfle, fiindcă tată-meu, dacă veneam cotonogit din oraș, mă mai altoia și el odată.

LA colțul străzii, așezat pe scăunel, stătea Halei, bragagiul turc. Intr'o mâna ducea coșul cu dulciuri, în cealaltă donicioara cu bragă. Cumpăram fie *acadele, bigi-bigi, gloanțe, susan, rahat* și *pistil*, mai beam și o juma' de bragă rece, toate pentru zece bani. Circula zvonul printre noi copiii că la Turci fesul e sfânt și că nu-l leapădă nici când se culcă. Odată, cum Halei stătea pe vine, am venit ușor pela spate și i-am smuls ca fulgerul fesul din cap. Nu s'a supărat, dar i-au dat lacrimile.

Douăzeci si cinci de ani mai târziu, Mustafa Kemal tăia fesul Turcilor cu cap cu tot. Nimeni n'a mai avut curajul să lăcrimeze.

NU știu cât de mare va fi fost dimensiunea creștinească a Paștilor, dar pentru noi era raiul pe pământ. Mergeam la toate deniile la biserica Visarion ca să ne intâlnim cu prietenii, haimanale ca și noi. Apăruseră de curând "nasturii automați" prezentați de vânzătorii ambulanți: "Nu mai trebue ac, nici ață, nici nevastă". Un simplu nasture metalic format din două părți, cari alăturate strâns printr'un dispozitiv, nu se mai puteau desface. *Cu asemenea nasturi prindeam rochiile babelor una de alta, în timp ce băteau mătănii prosternate cu fruntea la pământ. Când dau să se scoa*le, se vedeau legate—Firea—ți ai dracului să fiți măiculiță! Doamne iartă-mă că's în sfânta biserică! Uite ce-i învață la școală puturoșii de profesori!

Bieții institutori, *Domnu* sau *Doamna*, nu aveau nici în clin, nici în mânecă cu nasturii automați. Relele nu se învățau la școală.

DE Crăciun mergeam cu colinda, mai târziu cu corul. "A ruginit frunza în Vii", "Trei păstori se întâlniră" și "Frumosul Petru avea chitară" erau cântecele obligatorii din repertoriu, în afară de "Bunădimineața la Moș Ajun" și "Steaua sus răsare". Nu era casă unde să nu ne răsplătească cu câte ceva, fie covrigi, nuci, fie bani, uneori lei și băncuțe. Ceiace nu ne împiedica, drept mulțumire, să șterpelim cutiile de scrisori, soneria și preșul dela ușă.

Cea mai crâncenă bătae din viață am mâncat-o dela tata la un Crăciun, când am venit vesel acasă după o noapte de colindă, cu vreo zece sonerii, patru cutii de scrisori și două preșuri. Pe unul dintre ele din sârmă împletită, scria cu bile albe "Bine ați venit".

Mai bine n'aș mai fi venit!

CÂND aștern pe hârtie aceste nimicuri, mi se împăienjenesc ochii de lacrimi. Bucureștii copilăriei mele au fost mărunți cu ulite prăfuite și prost pavate, deoarece stăpânitorii vremelnici nu ne dăduseră răgaz să propășim. Cea mai înaltă clădire era a Foișorului de Foc. Afară de câteva palate, cel al lui Sturza dela Capul Podului, cel al lui Cantacuzino-Nababu depe Calea Victoriei, Hotel de France, Boulevard, Metropol, Eforia, Riegler, English, Continental, Posta, Cassa de Depuneri, Monitorul Oficial, Tribunalul, Automobil-clubul, Banca Națională, Universitatea, spitalele, liceele, —mai tot restul clădirilor fie boerești, chiar cele depe bulevardul Lascăr Catargiu și Sosea, erau scunde, cel mult cu un etaj, înconjurate întotdeauna de parcuri sau grădini enorme. In largă măsură, cu excepția centrului, Capitala țării avea înfățișarea unui fermecător târg oriental, legat însă de Apus prin cultură și rafinament.

Au trecut dela aceste amintiri cincizeci de ani, în care timp multe s'au schimbat. Am trăit și peregrinat prin cele mai de seamă orașe ale lumii. N'am mai intâlnit însă nicăeri mai multă omenie, mai mult farmec decât în România. Era o lume *cumsecade*. Bărbații și femeile aveau atâta modestă nobleță, atâta dicernământ și clasă, încât rivalizau și depășeau adesea bătrânele aristocrații apusene. Acest fapt explică extraordinarul succes pe care Românii l-au avut peste graniță, mai ales în Paris, creerul omenirii. Deasemenea străinul care venea la București, cu greu se mai despărțea de un ținut ce cucerea ca o vrajă. Un oraș mic, cu o lume foarte mare.

Pentru simplul om bătrân, amintirea este doar un prilej de melancolică întorarcere în urmă. Pentru exilat, aducerea aminte este rană grea ce doare ca un cancer. Peste întindere de spații, la aniversarea de 500 de ani, gândul îmbrățișează Capitala ca pe o ființă adorată, cu spasmul celei mai aprinse dragoste.

La mulți ani, Bucureștiule drag, frate de dor și suferință!

Milano, dec. 1959.

BUCURESTII NOSTRI

pentru totdeauna în măreţele văi ale Carpaţilor, altele de acei viteji Bassarabi ai Vâlcei, ai Doljului şi ai Romanaţilor, din mijlocul cărora se ridică, măreţ şi impunător, adevăratul întemeetor al Statului românesc, *marele Bassarabă*, adică Alexandru Vodă Bassarabă, —*castelele*, *cetăţuicile* şi *tărimile* pe care Şincai deabia le bănuia la 1370 şi pe care Hajdeu ni le arată în toată dârza şi feudala lor putere încă din 1231, ne fac să credem că vorbele lui Luccari: "la Bucureşti, Negru Vodă *tirò alcune cortine di mattoni*,", adică: "făcu câteva întărituri de cărămidă", —sunt curatul adevăr.

Dealtminteri, în Ilfov, nu sunt puţine amintirile despre Negru Vodă sau Radu Negru. La Radovanu era o turlă şi, lângă ea, zidărie veche multă; pe ambele poporul le credea făcute de un Domn anume Negru Vodă. La Mierlari,. pe lângă Jilava, un jghiab de piatră, lung de zece stânjeni, era făcut, spuneau bătrânii în 1874, tot de Radu Negru sau Negru Vodă.

Alexandru Bassarabă cuprinse la 1315, zice Hajdeu în *Negru Vodă*, tot restul teritoriului cumanic, adică Dâmboviţa, Ilfovul, Prahova, Buzăul şi întreaga Ialomiţă. Tot într'această epocă întemeiază sau întăreşte Târgoviştea, *Bucureştii*, Buzăul şi mai ales Cetatea de Floci, din tătăreşte *Iflok*.

Dela 1315, Bucureştii devin cetate a Basarabilor, ca şi Câmpulungul, Curtea de Argeş, Piteşti şi Târgovişte.

Ca şi Italia care, înainte de a fi a Italienilor, fusese ostrogotă, longobardă, imperială, angevină, papală, spaniolă, etc., etc., —tot astfel Bucureştii fuseseră ai Goţilor, ai Slavilor, ai Cumanilor, ai Tătarilor. La 1315 ei cad în mâinile Bassarabilor olteni, floarea românismului medieval, şi rămân români şi româneşti fără nici cea mai mică soluţiune de continuitate până în vremurile noastre.

Prin *Negru Vodă* al lui Hajdeu, spusele lui Gebhardi, Filtisch, Luccari se confirmă; da, un Negru Vodă a fundat româneşte Bucureştii, întărind poate cu *străjeari* şi *baliste angliceşti* fostul conac al Cumanilor, şi mai dându-i drept apărare şi o parte dintr'acea numeroasă şi vitează călărime a Bassarabilor, care băgase în răcorile spaimei pe Sârbi, pe Bulgari, pe Unguri şi pe Tătari.

Tot mulţumită lui *Negru Vodă* al lui Hajdeu, azi tradiţia că Vladislav Bassarabă înalţă biserică la Bucureşti, în mijlocul pădurilor mareţe ale Sărindarului, nu ni se pare decât foarte posibilă. Tatăl, Alexandru Bassarabă, întărise cetatea la 1315; fiul Vladislav Bassarabă, care domneşte între anii 1364-1373, face casă de rugăciune, o biserică numită atunci sau mai târziu a *Coconilor* şi'n urmă a *Sărindarului*.

La 1370, în Dâmboviţa şi în Ialomiţa se petrece lupta cea glorioasă a lui Dragomir, "kinez dintre Bassarabi", pe cari autorii citaţi de Şincai şi Hajdeu îl numesc: *Dragomer Olachus, Castellanus de Domboycha*, cu oştile lui Nicolae Gara, Voevodul Ardealului.

Nu încape îndoială că acel conte sau jupân Dragomir, "castellanus de Damboycha" este pârcălabul cetăţii Dâmboviţa. Această cetate nu poate fi alta decât Bucureştii şi catastrofa întâmplată oştirii ardelene a trebuit să aibă loc nu departe de Bucureşti, prin bungetul acela de păduri mari şi seculare, cu locuri înguste, mlăştinoase şi neumblate din preajmă-i.

Cetatea Dâmboviţei va fi, peste câţiva ani mai târziu, în cronicarii moldoveni şi poloni, Bucureştii; urmează deci că Dragomir, castelanul de Dâmboviţa, să fi fost apărător şi cârmuitor al Bucureştilor la 1370.

După vechi scrieri trebuie să se fi păstrat tradiţia, pe care au admis-o ca fapt probat Fotino, Bolliac, Kogălniceanu şi atâţi alţi scriitori şi istorici cari au pomenit de Bucureşti în operele lor, —că, adică, Mircea cel Bătrân, fiul lui Radu II Bassarab Negru, s'a pus, după o mare victorie asupra lui Baiazid, sultanul Turcilor, de a zidit de *bucurie* cetatea Bucureştilor.

Bucureştii, cetatea Dâmboviţei, fiinţau de mult; Alexandru Bassarabă îi supusese, îi întărise şi pusese castelani de pază cetăţii. Mai mult decât bunicul său Alexandru Bassarabă. Mai mult decât unchii săi Nicolae şi Vladislav şi decât tatăl său Radu II Bassarab Negru, Mircea are în deaproape băgare de seamă Bucureştii, de unde dă şi un hrisov la 1401, după cum vom arăta mai la vale. Mircea cel Bătrân face cetatea Giurgiului, din care dă un hrisov la 11 Mai 1399 şi pe care o vede la 1445 Valeran de Wavrin; cum n'ar fi întărit şi păzit Bucureştii cari erau dela Giurgiu în drumul spre Târgovişte?

De aci, afirmaţiile lui Kogălniceanu, lui Fotino, lui Bolliac şi ale atâtor alţi scriitori în privinţa palatului domnesc, bisericilor, cetăţei şi reşedinţei de iarnă, toate făcute la Bucureşti de Mircea cel Bătrân, gloriosul nepot al gloriosului Alexandru Bassarabă.

UN *Bucur* a fundat satul *Bucureştii* din judetul Tecuci. Familia lui, foarte veche, s'a continuat la Tecuci până la 1821, când s'a stins, pare-se, în persoana lui Basile Bucur, vornic de poartă.

Un *Bucur* a dat numele său satului din judeţul Vâlcea, numit *Bucureştii* şi de care pomeneşte un hrisov de la 1392 al mânăstirii Cozia.

Un *Bucur* a dat numele său satului *Bucureştii* de pe apa Vedei, în judeţul Teleorman, sat despre care ne vorbeşte un hrisov din secolul XVII al Mitropoliei, ca fiind moşia vel comisului Bunea Grădişteanu.

Un *Bucur* a numit satele: *Bucureştii* din plasa Grădiştea, judeţul Râmnicul Sărat; *Bucureştii* din plasa Balta, judeţul Brăila; *Bucureştii* din plasa Podoleni, judeţul Fălciu.

In judeţul Putna, avem *Comoara lui Bucur*, *Săcătura lui Bucur* şi muntele *Reghiul lui Bucur*.

In vechile documente, cărţi şi hrisoave ale Domnilor şi boierilor găsim o mulţime de sate, moşii, locuri, numite *Bucureştii*, după numele proprietarilor lor.

Iată încă un singur act din 12 Martie 1580: Calotă Postelnicul şi jupâneasa sa Caplea dau lui Dragomir Vornicul satele Clejanii, Vâlcăneştii, *Bucureştii*, Ciumeştii şi Salcia.

Prin urmare, în vremuri bătrâne, un *Bucur*, boier puternic sau umil păstor, a avut întinse sau răstrânse proprietăţi pe malurile Dâmboviţei sau pe colinele din apropiere, lângă *Cetatea Dâmboviţei*, sau împrejurul *Cetăţii Dâmboviţei*, sau, poate că, *Cetatea Dâmboviţei* a fost făcută după ce *nova plantatio* a Bucureştilor fusese deja urzită.

După numele acestui boier ori păstor *Bucur*, s'au numit *Bucureştii*, după cum un mare boier *Botăş* a numit *Botoşanii;* un *Mogoş* satul *Mogoşeşti;* un *Creţul*, satul *Creţuleşti;* un *Baldovin*, satul *Baldovineşti;* un *Cândea*, satul *Cândeşti;* un *Filip* satul *Filipeşti* şi un *Cristea*, satul *Cristeşti*.

Că acest *Bucur*, fundator al Bucureştilor, a fost un Duce al Daciei Australe, care duce se numea *Hilarius* pe latineşte şi *Bucur* pe slavoneşte;

că *Bucureştii* vin de la verbul *mă bucur;*

că *Bucur*, fundatorul Bucureştilor, era un fiu al lui Laiot Vodă;

că un neam de oameni, anume *Bukuri* sau *Bukurli*, au dat numele lor Bucureştilor;

că Mircea cel Bătrân, de *bucurie* a zidit *Bucureştii*, —ceiace pare mai puţin ciudat, din punctul de vedere al formaţiei gramaticale;

că Bucureştii, probabil vechiul *Thyannus* al Romanilor, vine dela *Bu-Curia Dominicalis* a principilor români;

că un Armean l-a fundat, că el se numea *Buckor* şi deci, l-a numit Buckor-Aské (cetatea lui Buckor);

toate acestea noi nu le ştim şi nici un document autentic nu ne vorbeşte despre aceşti fundatori şi despre aceste cauze născătoare ale oraşului Bucureşti.

Un *Bucur* a fundat Bucureştii, —iată tot ce se ştie. Despre personalitatea acestui fericit proprietar al locurilor de pe lângă Dâmboviţa nu ştim nimic.

Erau *Bucureştii*, ca sat sau ca oraş, lângă *Cetatea Dâmboviţei*, sau *Cetateo Dâmboviţei* era înconjurată de Bucureşti înainte de 1400? Iacă încă o întrebare care va rămâne multă vreme, dacă nu pentru totdeauna, fără un răspuns mulţumitor, adică documentat.

Intr'o veche carte ungurească, scrisă de Nicolae Horga, paroh al Sălăuşului, se află legenda fundării Bucureştilor, tradusă şi pusă în fruntea cărţii sale, *Bucur* sau *Origina fundării Bucureştilor*, de răposatul Pelimon.

Acolo se spune că Bucur era fiul lui Laik Vodă; că după el s'a numit Bucureştii; că era foarte viteaz şi că a ajutat foarte mult pe tatăl său Laik în luptele lui cu Ungurii lui Erdeli Miklăuş şi Gara şi că a căzut în lupte, ceiace a făcut ca Iliana, fata lui Bogdan Vodă al Moldovei, care era logodită cu Bucur, să se ducă la călugărie şi'n fine că toate acestea se petreceau la 1346.

Acest Bucur seamănă foarte cu Dragomir, pârcălabul de Dâmboviţa, care s'a bătut cu Nicolae Gara şi de care vorbirăm mai sus.

Intr'ale sale studii asupra limbii Cumanilor, învătatul german Blau găseşte *Bucureştii* în geografii şi călătorii arabi din secolul XII şi din secolul XIII. *Bas'gh'ird*, în geograful călător Abu Hamid el Andalusy, de la 1150 ar fi *Bucureştii*, şi *Başkert* ar fi tot Bucureştii în scritorul Iakut, care, în secolul XIII, ar fi vorbit la Aleppo cu un *Başkerdian*, care ar fi un *Bucureştean*. Pentru ce? Nu ni se spune.

Din toate cele până acum spuse, reiese un lucru sigur: un *Bucur* a numit *Bucureştii*, oraşul de lângă Dâmboviţa, pe care străinii, de la 1500 încoace, cunoscându-l din ce în ce mai mult, i-au scris numele în următoarele feluri: Bocoresch, Bokorest, Bocerestya, Bukuresch, Bocoresti, Bucureszti, Bukaresztach, Bokoryschia, Bogrist, Bochioresti, Buijuresti, Bucreci, Progrest, Bukoreszcie.

INAINTE de 1400 erau mânăstiri împrejurul cetăţii Bucureştilor, şi erau şi reşedinţe vremelnice în cari, pentru trebile ţarii, poposia Domnia, de multe ori, luni de zile. Mânăstirea Snagovului nu a fost fundată la 1457, cum se afirma până acum: nici la 1453, dacă ar fi să credem inscripţia după patru icoane făcute la 6961 (1453) de Vladislav Vodă; nici la 1431, dacă ne-am lua după data ce se citeşte pe un *panaghiar* dăruit mânăstirii de Jupân Drăghici Vintilescu(adică 7 Iunie 6969 (1431); —nu, mânăstirea Snagovului e fundată înainte de 1400.

Intr'adevăr, *Condica* Mânăstirii Snagovului conţine un hrisov dat din Ghernita de Bassarab Vodă, fiul lui Bassarab Vodă cel Bun la 23 Martie 6908 adică 1400, Sftei Mânăstiri a Snagovului pentru moşia Valea, —hrisov pe care-l certifică, la Mai 1654, un alt hrisov al lui Constantin Vodă Şerban, aflat tot într'aceiaşi *Condică*.

Documentele acestea sunt interesante prin faptul că, cu *Gherghiţa*, cu *Snagovul* şi chiar cu mânăstirea *Căscioarele*, ele ne arată Domnia apropiindu-se de Bucureşti.

Nu vorbim de domneasca cetate a Argeşului, de Piteşti, de Câmpulung şi de Târgovişte. Acestea erau scaune domneşti de mult. *Condicele* Coziei şi Tismanei sunt pline de hrisoave date dintr'aceste oraşe sau cetăţi în secolele XIV şi XV.

Cu primul an al secolului XV, adică cu 1401, Bucureştii apar în documente ca *Cetate a Bucureştilor*.

In colecţia prof. Gr. Tocilescu se află un hrisov, dat de Mircea cel Bătrân unui Român din Ţara Făgăraşului pentru o danie acolo. Hrisovul marelui domn e dat din *Cetatea Bucureştilor* şi poartă data de 1401.

După 1401, Bucureştii nu mai apar în hrisoavele Domnilor decât peste 53 de ani. Vorbesc de hrisoavele ce cunosc până astăzi: se poate ca cu timpul alţii sau eu însumi să dăm peste documente din 1410, 1420, 1430, etc., date de Domni din Cetatea Bucureştilor; până atunci însă ne mulţumin a afirma că documentul autentic cel mai vechiu, pe lângă cel de la 1401 mai sus amintit, *este documentul de la 1464*, de care vom vorbi mai la vale.

Intre 1401 şi 1464 nimic, afară de o întrebare, şi anume: când la 1421 Amurat II face cumplita sa invazie în Transilvania la Braşov şi robeşte tot Senatul, şi numai o parte din locuitori scapă în cetăţuia Braşovului, suferit-a oraşul lui Bucur de potopul fioroşilor Otomani?

Călătorul Schiltberger se afla pe atunci în Muntenia. Bucureştii n'au avut noroc cu dânsul. El a vizitat *Turkisk* (Târgovişte), *Agrisch* (Argeş), *Uebertail* (Brăila), dar nu pomeneşte de Bucureşti între anii călătoriei sale de la 1392 şi până la 1427.

* *G. Ionescu-Gion, Istoria Bucureştilor, Bucureşti* 1899.

Bucurestii in 1574

de Pierre Lescalopier (1)

LA 6 Iunie am trecut Dunărea într'o luntre; ajunşi pe mal s'a făcut un control pentru a se vedea dacă nu era nici un sclav evadat printre noi.

In acea zi am rămas pe celălalt mal al Dunării, într'un mare sat (Giurgiu), care aparţine Sultanului, pentru a putea comanda celor două capete ale acestui mare traiect. Cu Turcii a rămas un mare număr de Valahi. In faţă, la aproximativ 30 de paşi, în apă, este un turn patrat şi ruinile unei vechi cetăţi, despre care se spune că a fost distrusă de armata lui Pierre Ermitul, care a trecut pe acolo în timpul lui Godefroy de Bouillon.

Am plecat din Giurgiu înainte de a se lumina şi am ajuns de Bucureşti noaptea (?). Zidurile acestui oraş sunt făcute din arbori groşi înfipţi în pământ şi legaţi între ei cu bârne deacurmezişul legate de arbori cu groase pene de lemn; pavajul oaraşului este făcut din trunchiuri de arbori. Prin oraş trece un râu numit Dâmboviţa. In acest oraş am găsit pe Voevodul Alexandrul (2) în ajutorul căruia săriseră boierii ţării sale şi Turcii. El era bine păzit în palatul său intăzit ca şi oraşul, unde am venit să -l salutăm; cu mare greutate s'a găsit un tălmaci pentru a putea vorbi cu mine în latineşte. Insfârşit Domnitorul a aranjat să fim cantonaţi şi trataţi şi ne-a dat trăsura lui, cu cai foarte buni şi ne-a dat şi pe secretarul său ca să ne însoţească până la ieşirea din ţară fără să ne coste nimic...

Palatul său era făcut din scânduri, între care se pusese pământ şi paie. Am fost conduşi să vorbim cu el într'o mare sală tapisată turceşte, cu reliefuri de jur împrejur de aproximativ 3 picioare înălţime. La capătul sălii, în faţa uşii, Domnitorul era aşezat pe un scaun. Alături de el mai era un copil de casă, în picioare, care a luat scrisoarea mea şi a dat-o Domnitorului; mai mulţi ostaşi înarmaţi cu baltaguri şi buzdugane, erau în sală. Venind tălmaciul, Domnitorul i-a dat scrisoarea mea prin copilul de casă, pentru a o citi cu voce tare şi a o explica. Eu ştiam că în scrisoare nu era nimic secret, dar Domnitorul a ordonat ca toată lumea să se retragă în celălalt capăt al sălii, inclusiv copilul de casă, şi nu a rămas lângă noi decât tălmaciul care-i explica frazele mele latineşti cu lungi discursuri. Domnitorul mi-a adresat numai câteva cuvinte. Am ieşit din palat cu o torţă şi am fost conduşi într'o casă burgheză... unde ni s'a pregătit mâncarea (multă carne) de către un bucătar al Domnitorului trimis expres de el.

A doua zi, 19 Iunie, m'am plimbat prin oraş, unde nu am văzut nici o clădire frumoasă. Două biserici, una ortodoxă, alta luterană, erau făcute din lemn, cu acoperişul de olane, de lemn sau de paie; ţara este bogată, dar nu se găseşte în ea nici piatră şi nici ardezie (?). După dejun şi cină, am fost conduşi să dormim la Vopeşti (?), sat în care vicontele de Tavannes, care mergea din *Polonia spre Constantinopol*, era să ardă într'o colibă unde focul a luat naştere din neglijenţa unui însoţitor al lui, care a pus candela pe peretele de lemn şi a adormit; ţăranii au alergat la foc şi crezând că ei erau Moldoveni, i-au atacat şi rănit; vicontele de Tavannes a fugit în pădure, apoi, a doua zi, găsindu-se la Bucureşti, Domnitorul l-a primit bine, a trimis ca să-i recupereze aproape tot ce pierduse, a adus răniţii, cărora le-a dat un chirurg care i-a însoţit până la Constantinopol, pentru a-i îngriji pe drum.

La 23 am sosit într'un mic oraş la graniţa Valachiei, în care Domnitorul are o mică garnizoană care cu ajutorul unei simple bare de lemn, împiedică trecerea fără paşaport; ei stau într'un turn în care se urcă cu ajutorul unei scări lungi, pe care o trag după dânşii.

Toată Valachia şi Moldova şi cea mai mare parte din Transilvania au fost populate de colonii romani din timpul împpăratului Traian; căpetenia romană se numea Flaccus, şi el a dat numele de Flacchia acestei noi ţări, care apoi, prin metamorfoză, a devenit Vlachia. Locuitorii spun că sunt adevăraţi scoboritori din Romani şi numesc limba lor *românească* (rommanechte în text), adică romană. Cea mai mare parte a cuvintelor lor sunt jumătate italieneşti, şi jumătate latine, amestecate cu greceşti şi alte cuvinte de argou.

(1) *Pierre Lescalopier, tânăr dintr'o bună familie de magistraţi, arătându-se curios să cunoască lumea, a ple-
cat la 1 Februarie 1574 în Turcia. El a trecut prin Vene-
ţia şi coasta dalmată şi a revenit prin Bulgaria, Româ-
nia şi Ungaria. Curajos, inteligent cultivat (vorbea cu-
rent latineşte), bun observator, Pierre Lescalopier a lă-
sat un foarte curios jurnal al călătoriei sale, jurnal al
cărui manuscris a fost găsit la Biblioteca din Montpel-
lier. Au fost publicate extrase de către Edmond Cleray
în la "Revue d'istoire diplomatique"*, 1921.

(2) *Alexandru al II-lea, fiul lui Mihnea cel Rău. N. tr.*

Bucurestii in 1815

de F. RECORDON

U voi putea să vă descriu mai bine Bucureştii, actuala capitală a Valahiei, decât comunicându-vă impresiile ce am avut când am făcut prima vizită în acest oraş, în Mai 1815. De mai bine de o oră văzând, la capătul unei vaste câmpii, câteva mici clopotniţe şi alte clădiri răsfirate, aşi putea spune că-mi făcea impresia unei păduri care ocupa o întindere destul de imensă; aflând că era vorba de Bucureşti, mi-am făcut la început o părere pe care a trebuit să mi-o schimb câteva clipe mai târziu; căci, după ce am ajuns pe o înălţime şi am făcut înconjurul unei movile, care-mi mărginea vederea, am avut în faţa ochilor un tablou mult mai încântător decât mi-aşi fi putut imagina. Un oraş imens, cu mulţi foarte mulţi arbori înfloriţi, se afla în faţa mea; construcţia clădirilor, numeroasele biserici şi mai ales Mitropolia, care forma una din principalele perspective ale tabloului, m'au făcut să cred că era o adevărată privelişte feerică. Mirarea mea nu a fost deloc micşorată atunci când am ajuns în oraş; străzile pavate cu bârne groase îmbinate perfect ca şi cum ar fi fost scândurile din podul unei magazii, umbrite de numeroşi salcâmi ale căror flori îmbălsămau aerul; strălucitoarele trăsuri care treceau, adăogate la diversitatea costumelor, mi-au atras atenţia, oferindu-mi un teribil contrast cu oraşele turceşti pe care le găsisem atât de goale şi atât de triste...

Acest oraş a cărui populaţie urcă la aproape 80.000 de suflete, îşi datoreşte fără îndoială creşterea, avantagiilor pe care i le-a oferit cu dărnicie natura, dar desigur şi preferinţei pe care au arătat-o domnitorii de a-şi stabili reşedinţa în el, din timpurile cele mai îndepărtate. Insfârşit una din cauzele care au contribuit deasemeni la înfrumuseţarea acestui oraş a fost fără îndoială marele incendiu din 1802, căci cea mai mare parte a clădirilor care, la acea vreme, erau făcute din lemn sau pământ şi acoperite cu paie, au fost aproape toate refăcute din cărămidă, acoperite cu ţiglă sau chiar cu tablă. Multe din aceste ultime clădiri, ca palatale boierilor Brâncovanu, Golescu, Romaneti, Filip, Cantacuzino şi Villara, merită să atragă atenţia chiar celor mai indiferenţi, atât prin bogăţia şi măreţia lor, cât şi prin stilul lor divers. Casele oamenilor de rând ca şi acele ale boierilor, nu au decât un etaj în afară de primul care este deobicei ocupat de prăvălii. Clădirile spaţioase numite hanuri, din care se găsesc în Bucureşti mai mult de 20, pot fi considerate ca hoteluri sau mai degrabă ca magazii clădite în formă de mânăstiri, cu o biserică în mijlocul curţii...

Imprejurimile Bucureştiului prezintă deasemeni tablouri pitoreşti, unul mai vesel decât altul; astfel, spre Nord, ochiul îşi face o plăcere să se rătăcească în vastele şi roditoarele câmpii care nu par să se termine decât pe vârfurile majestoase ale munţilor... în timp ce parcurgerea delicioaselor văi care formează celelalte împrejurimi ale oraşului, udate de apele Dâmboviţei sau ale altor pâraie care se varsă în ea, produc o mare încântare. Ce tablou mai încântător s'ar putea imagina, decât, de exemplu acel oferit de mânăstirea Mărcuţa, cu micul lac şi păduricea care-l înconjoară!

Mânăstirea Cotroceni, deasemeni foarte aproape de Bucureşti, dar de partea cealaltă, oferă deasemeni ochiului, o infinitate de încântări.

Lettres sur la Valachie, 1821.

Bucurestii in 1824

de CONTELE DE LAGARDE

APITALA Valahiei a depăşit cu mult părerile ce mi le făcusem despre ea. Bucureşti, rezidenţa obişnuită a "hospodarului" este destul de îmbietoare. Amestecul de Europeni şi Asiatici îi dă un caracter particular şi se remarcă chiar câteva frumoase clădiri, în afară de biserici şi mânăstiri.

Abia am depus scrisorile de recomandaţie pe care le adusesem dela Constantinopol şi am şi fost primit peste tot cu prietenie şi bunăvoinţă. A doua zi, acei cărora mă prezentasem precum şi mulţi alţii pe care nu-i cunoşteam, au venit să mă viziteze şi să-mi ofere serviciile lor; este obiceiul, mi s'a spus, de a se face totdeauna primele gesturi de prietenie faţă de străini. Sfântă ospitalitate! ca să poţi fi admirată este nevoie să faci atâta cale!

Limba este un derivat din latineşte, corupt de un amalgam de cuvinte slave, turci şi tătăreşti (?). Valahii vă asigură că ei coboară din Romanii exilaţi, sprijinind această pretenţie pe numele lor de Român şi că Valahia se numeşte Ţara Românească...

Boierii instruiţi vorbesc în general mai multe limbi; nu e rar să-i vezi cum pe lângă greceşte vorbesc ruseşte, nemţeşte şi franţuzeşte.

Infăţişarea Bucureştenilor este foarte frumoasă. Bărbaţii, sub enormele kalpakuri pe care şi le pun pe cap şi care-i desfigurează, au trăsături virile şi regulate. Femeile sunt frumoase şi cea mai mare parte din ele au oarecare talent de a se face plăcute...

Un incendiu la Bucureşti

LA ora 5 dimineaţa un sgomot îngrozitor m'a făcut să mă trezesc şi să sar din pat. Am crezut că oraşul este atacat de bandiţi; o lumină teribilă pătrundea în camera mea: am alergat la fereastră şi am văzut exact în faţă palatul domnesc pradă flacărilor. Aşezat pe o înălţime, părea Vesuviul înfuriat; torentele de flacări care ieşeau ameninţau oraşul cu un incendiu general. Bucureştii, aproape în întregime construit din lemn, era în pericol de a se aprinde din toate părţile.

M'am îmbrăcat în grabă şi am alergat ca să văd mai de aproape acest nou flagel. Ajutoarele au fost repezi şi chibzuite. Pompierii cu capetele acoperite de un fel de cască şi cu o haină ce părea o togă romană, urcau cu curaj pe acoperişurile aprinse, intrau în apartamentele în foc, pentru a salva câteva mobile, dar cu toate sforţările lor, focul se întindea cu repeziciune. Toţi Bucureştenii erau în picioare; se vedea parcă ar fi fost ziuă...

Puţin după aceia ni s'a spus că focul era învins, dar palatul şi tot ce se găsea în el fusese mistuit de flacări.

Comte de Lagarde. Voyage de Moscou à Vienne, par Kiew, Odessa, Constantinople, Bucharest et Hermanstadt ou lettres adessées à Jules Griffith, Paris 1824.

Bucurestii in 1840

de EDOUARD FHOUVENEL

N Francez este sărbătorit la Bucureşti ca un prieten, ca un compatriot, şi adesea într'adevăr, într'un salon în care conversaţia este purtată în limba noastră, în care se vorbeşte de noi, de literatura noastră, de Paris, acest mare focar de lumină care străluceşte în toată Europa, te întrebi dacă într'adevăr Valahia este despărţită de Franţa prin atâtea ţări în care moravurile şi ideile franceze exercită cu mult mai puţină influenţă. Inapoiat la casinou, patronul mă întreabă dacă nu vreau să merg la teatru. —Cum, aveţi teatru aici? —Da, domnule, şi luna trecută actori francezi au jucat *Le mariage de raison* şi alte vodeviluri...

La ora 7 deci, am fost condus la teatru. Clădirea nu este decât o mare baracă ce lemn, dar s'a aranjat în interior o sală destul de drăguţă. Lume multă; femeile îmbrăcate după ultima modă, îşi purtau bijuteriile cu graţie; bărbaţii, cu mici excepţii, au adoptat deasemeni felul nostru de înbrăcăminte. Ofiţerii, în uniformă de gală, cu multe găitane şi broderii, se răţoiau prin faţa femeilor, exact ca *les beaux* ai garnizoanelor noastre... Domnitorul Alecu Ghica a luat însfârşit loc în loja sa tapisată cu damasc roşu şi cortina s'a ridicat...

In timpul pauzelor, meritele celor doi artişti au furnizat subiectul a numeroase controverse. Am remarcat că aproape toate aceste conversaţii aveau loc în franţuzeşte. La ora 11 fiecare s'a retras, satisfăcut de modul cum şi-a petrecut seara.

Edouard Thouvenel, La Hongrie et la Valachie, Paris 1840.

Edouard Thouvenel, născut în 1818, *mort în* 1866, *a avut o mare carieră diplomatică. Secretar de legaţie apoi ministru la Atena, perfecta lui cunoaştere a chestiunilor orientales, i-au adus ambasada dela Constantinopol, în* 1855, *unde a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a contrabalansa influenţa engleză şi austriacă şi a favoriza Unirea Principatelor. Numit senator a fost chemat ca să ia succesiunea contelui Walewski la ministerul Afacerilor străine în* 1860. *El este autorul unor remarcabile memorii şi al unei lucrări asupra Ungariei şi Valahiei, scrisă cam în grabă.*

Bucurestii in 1846

de STANISLAS BELLANGER

UPĂ ce am vizitat Mitropolia, ne-am îndreptat spre Nordul podişului pe care e construită şi ne oprim înaintea unei mici porţi. Prin ea pătrundem într'o curte închisă în mijlocul căreia se găseşte un *lumulum* în vârful căruia ajungem după ce urcăm o duzină de trepte. Sus scoatem cu toţii o exclamaţie de surpriză şi admiraţie. Dominăm Bucureştii dela mai mult de 600 picioare!

Timpul era de claritate extremă, nici un nor cât de mic nu se vedea pe cer; nici o adiere de vânt nu turbura aerul. Am ridicat capul: câţiva vulturi negri planau majestuos deasupra noastră. Inarmat cu o lunetă am îmbrăţişat cu privirea vastul basin înfundul căruia oraşul este capricios răsfirat.

La dreapta, refugiul broaştelor, erau mlaştini întinse, care contrastau cu ansamblul, părând nişte smaralde gigantice; la stânga păduri de molifţi, de pini şi de stejari bătrâni, ascunzători pentru lupi, şacali (?) şi urşi; mai departe câmpii de porumb, văi pline de turme; înapoi, crupa accidentată a acestor coline, ultimele încreţituri agonizante ale acestor "Krappack", despre care poetul a spus: Intacta avis congenita mundo! Insfârşit, în mijlocul acestui cadru demn de titani, Bucureştii întinzându-se în toate părţile cât vezi cu ochii, înnecat, pierdut într'o imensă savană de grădini!

In acest moment soarele cobora în toată splendoarea, vărsându-şi valurile de aur şi argint pe vârfurile sclipitoare trei sute şase zeci şi cinci de turnuri ale celor nouăzeci şi patru biserici ale oraşului. Păreau o mare de rubine!

Niciodată, da, niciodată nu asistasem la un spectacol mai majestuos! Bucureştii ne-au făcut impresia unuia dintre acele oraşe fantastice cum numai dalta poetică a lui Martynn a putut să ne prezinte.

Era deasemeni ora în care populaţia năvăleşte pe străzi, în care trăsurile se încrucişează pe toate podurile, în care boierilor la place să-şi etaleze luxul. Oamenii ne păreau nişte pigmei, trăsurile cărucioare de copii, şi oraşul, în masă, o indescriptibilă aglomeraţie de lucruri încâlcite şi tăiate în două părţi distincte de o panglică de argint: Dâmboviţa!

... Dâmboviţa... formează prin graţioasele ei întortochieri, cel mai plăcut ornament al acestui oraş, si merge să se arunce în Dunăre, rostogolind în valurile sale particele de nisip atât de fin şi atât de strălucitor, încât atunci când străluceşte soarele, pare Pactorul ce-şi târăşte valurile sale de aur şi de argint.

Băneasa

LA două mile de Bucureşti, se găsea atunci şi probabil se găseşte şi astăzi un loc delicios, încântător, Băneasa. Băneasa era pentru Valahi ceiace sunt pentru Parizieni Saint-Cloud, Montmorency, Enghien sau Saint-Maur. Se mergea la Băneasa în trăsură sau călare şi vizitatorii, fără să fie, în zilele lucrătoare mai ales, prea numeroşi, animau prin grupurile lor, acest Eldorado. O păduríce, străbătută de alei când drepte când curbe, mărea încă farmecele naturale. Se găseau la fiecare pas enorme tufe de măcieş, de mirt de Sicilia, caprifoi, de iasomie, de trandafiri sălbatici; pretutindeni încântătoare poeni din care se fofilau în acelaş timp parfumurile cele mai suave, femeile cele mai la modă, pasările cele mai flecare. Firişoare de apă limpede, răsfirându-se în toate părţile ca nişte rădăcini de cristal, se întreptau murmurând să se unească într'un fel de peninsulă înconjurată de glicine şi sălcii mirositoare.

In momentul în care sosim, douăsprezece sătence, ca douăsprezece pitulici, prin graţia, prin înfăţişarea lor, toate venite cu acelaş scop, de a dansa, cântau, în aşteptarea unui semn de dragoste... La vederea noastră, înspăimântate ca un roiu de albine, dintr'odată şi-au luat sborul şi s'au ascuns în pădure.

"Pe legea mea, domnilor, am strigat eu, nu mi-aţi exagerat deloc deliciile Bănesei. Dar oricum, trebuie s'o mărturisesc, eram departe de a mă gândi că se poate găsi aici un aşa de frumos vânat."

Căci într'adevar, în Modovalahia, fetele, cu uşoarele lor scurteici, cu lungile lor cozi negre, salbele de parale sau de ruble, fusta lor scurtă, picioarele lor goale, sunt pe departe cele mai răpitoare creaturi ce se pot vedea.

Stanislas Bellanger, Le Kéroutza, Paris 1846.

Bucurestii in 1913

de LEO CLARETIE

IPSCANII îşi datoresc numele negustorilor din Leipzig, care veneau să se instaleze aici aldădată, dela faimosul bâlciu. Au rămas strada cea mai comercială. In partea Căei Victoria, Lipscanii sunt moderni şi banali, trec printre bănci şi prăvălii, apoi, deodată, capătă un caracter propriu şi culoare, şi tot acest cartier dela strada Covaci la Sf. Gheorghe, la sinagogă şi la Biserica Sf. Vineri, are o înfăţişare cu totul aparte. Prăvăliile sunt mici, înghesuite unele în altele, deschise complet, fără ferestre, ca târgurile tunisiene. Din stradă, ochiul pătrunde în modestul magazin unde se îngrămădesc covoarele, stofele pestriţe, îmbrăcăminte, încălţăminte, sacii de porumb; deasupra acestui amestec este o firmă din lemn vopsit, cu culori violente; o reclamă ţipătoare şi strada toată este luminată de culori vii, înveselită de această înflorire arzătoare de albastru de cobalt, stacojiu şi auriu, care aruncă asupra caselor mici albe, note strălucitoare, ca nişte fanfare de bâlciu.

... Una din atracţiile Bucureştiului o constituie numărul mare al bisericilor... Posedă o stranie atracţie aceste clădiri sfinţite de rugăciunile secolelor. Forma lor arhaică, severitatea liniilor, marile ziduri laterale fără ferestre oarbe îmbinate ca nişte blocuri de stâncă, cu acoperişul abia înclint, arcadele romane îngemănate în plină boltă, platbandele, imaginile pioase de deasupra nausului înverzit de frescile hieratice, cupolele umflate ca meduzele pe acoperişurile de zid îmbrătrânit, aspectul sever al acestor cuburi de zidărie, aceste degetare de piatră al căror interior este cu delicateţe săpat, ornat, aurit, colorat, cizelat: totul îşi dă concursul pentru a asigura bisericelor româneşti, celor din Bucureşti, mânăstirilor din munţi, bisericilor din oraşele de provincie, un farmec special care face să le iubeşti.

... Stavropoleos este o bijuterie. In mijlocul unui teren în care platanii (!) cresc după placul lor, mica şi frumoasa capelă adăposteşte colonadele înflorite ale naosului, balustrada să dantelată, şi sfânta poezie a frontonului său, pe care medalioane pioase şi figuri aureolate de aur, alternează cu foi de piatră şi un cordon cizelat de marmoră, deasupra arcadelor strălucitoare, pe care le susţin capiteluri vechi, cu foi muşcate de rugină. Interiorul este sombru, auriturile sunt înnegrite, frescile sunt delicios vestejite, lumina este avară; şi acest mic sanctuar este asilul poesiei, al reculegerii, al repaosului tăcut.

... Trăsurile la Bucureşti—săniile în timpul iernei—sunt celebre; ele sunt excelente. Trăsura este curată, bine îngrijită, lucitoare, lustruită; ea este trasă de doi cai; botul este foarte ridicat şi are la capăt un ornament nichelat; hamurile sunt elegante, lustruite; caii sunt frumoşi, viguroşi şi iuţi. Birjarii sunt deosebiţi de ceilalţi din alte capitale, pe cap cu o căciulă de lutru sau de astrahan, îmbrăcaţi ruseşte cu o largă haină de pluş plisată, ca o rochie, strânsă pe talie cu o centură de lână roşie, ale cărei capete în ciucuri, atârnă pe o parte. Obrajii sunt raşi, unsuroşi; sunt mătăhăloşi şi au o voce caracteristică. Nu sunt oameni de rând. Aparţin unei secte religioase ruseşti, lipovenii, care cere ca adepţii săi să se însoare, să aibă doi copii, apoi să se scopească: ei cunosc astfel dimensiunile sacrificiului lor.

Luând o trăsură, nu se dă birjarului adresa unde mergi. El pleacă drept înainte şi e datoria clientului ca la fiecare colţ, să-l bată pe birjar cu bastonul pe umărul drept sau stâng, după direcţia pe care trebuie s'o ia. Călătorul îşi face astfel propriul lui itinerar. Dacă are un moment de distracţie vizitiul merge mereu înainte fără grijă. Este una din cele mai curioase impresii, la început, de a vedea acest birjari, cărora nu li se spune unde să meargă şi care totuşi merg undeva.

Léo Claretie, Feuilles de route en Roumanie, Paris 1913.

BUCURESTII IN 1935

de Paul Morand*

SUNT Bucureștii un oraș frumos, o fată frumoasă? Deloc; trăsăturile unui călător nepriceput se contractă de desiluzie la ieșirea din gară. Sunt Bucureștii o cetate antică? Cu atât mai puțin; regele Franței cu cei 12 înalți demnitari ai săi locuiau deja la "Chatelet du Louvre", când legendarul țăran Bucur abia începea să-și cârpească pereții bordeiului său. Sunt Bucureștii unul din aceste noduri vitale internaționale în care se joacă soarta imperiilor? Nu, căci ei întorc spatele Ungurilor, deci Europei occidentale, pun Dunărea între ei și Bulgari, deci se desparte de Europa meridională și opun Moscoviților un glacis de câmpii cari nu opresc nici vântul și nici oamenii, constituind un veritabil coridor de invazie. Se Bucură cel puțin Bucureștii, ca Viena și Constantinopol, de privilegii geografice care să-l impună istoriei? Nici asta. Domnitorii săi au încercat trei alte reședințe înainte de a se fixa aici; Bucurestii ar fi putut, ar fi trebuit să se nască în altă parte. Bucureștii sunt una dintre acele capitale care resumă și oglindesc un popor întreg? Românii vă vor spune că Bucureștii nu reprezintă România, ci, adesea contrariul.

Bucureștii sunt automobil și radio, cinema și sgârie nori; România este natura sălbatică, florile brodate, vasele vechi, minunatele costume țărănești pe care calea ferată este pe cale să le ucidă, după cum scânteile locomotivei ard iarba.

Bucureștii sunt ipsosul pregătit în grabă, ultima modă; România este lemnul și cea mai prețioasă dintre bogățiile umane, timpul, tatăl vechilor credințe și vechilor technici; este țara în care nimic nu este înșelăciune, în care blana se poartă pe dinăuntru și nu pe dinafară, în care cultul Mithrei, atâta timp puternic a udat pentru totdeauna pământul cu sângele taurilor, și, lăsând femeilor admirabilele și complicatele marame, acopere încă capetele oamenilor cu aceste căciuli de astrahan, cu aceste mitre pe care le-a moștenit Biserica și pe care le purtau preoții Mithrei; este pământul păgân care-și amintește de trecutul său tracic: luna nouă este sărbătorită parcă ar fi vorba de vrăjitorii cultului vaudou din Antile; la Crăciun bărbații se costumează în animale, amintind frescile dela Altamira sau tamtamurile din Nigeria; primăvara fetele îngroapă ritual figuri de lut, perpetuând astfel cultul lui Adonis; morții sunt îngropați cu un ban în mână...

... Vreme îndelungată Bucureștii și România au fost în întârziere, întârziere istorică, întârziere artistică. In vremea în care Ludovic al XIV-a lua masa cu Molière, domnitorii Munteniei și Moldovei semănau încă cu regii jocurilor de cărți care trăiau încă ale lor "chansons de geste". Renașterea n'a ajuns la București, obosită, decât spre sfârșitul secolului al XVII-a; enciclopediștii nu-și fac simțită influența decât la 1830; stilul Louis-Philippe apare cu puțin înainte de 1900. Astăzi însă, civilizația nu mai înaintează cu greutate prin Dalmația și Serbia; Dunărea n'o mai oprește; ea vine pe calea aerului, ea aterizează la București, unde crează un stil neobizantin, american, sovietic; colectiv; ea câștigă deodată timpul pierdut, dar numai la București; ea nu a atins încă arta țărănească; aceasta nu are nimic colectiv, ea este individuală, deși rămâne anonimă... ea reflectă seninătatea sufletească a izolaților și a simplilor ciobani contemplatori ai stelelor. Ea a creat și va crea încă obiecte care știu să moară, însă forme care rămân. Adorabile case țărănești din Oltenia sau Bucovina, albe ca zăpada. Am putea spune că ele au 5.000 de ani. In fapt, viața lor nu depășește viața unui om; din lipsă de piatră, ele au fost făcute din pământ amestecat cu paie; dar turnate și returnate într'o formă eternă, aceia a unei credințe și a unei tradiții, ele bravează secolele mai bine decât au făcut-o palatele din București.

Dacă Bucureștii nu sunt România, cum o spun mereu Românii cari caută și găsesc în viața dela țară și în arta rustică isvorul unic al geniului moldovalah, ei sunt totuși o minunată răscruce de rase, de figuri, de moravuri și fapte. Pălăriile "hauts de forme" și căciulile de astrahan scite, automobilele americane și șaretele ostrogote defilează în el în mod plăcut. De o mie de ori devastat, jefuit, ars, sguduit de cutremure, ciumă și armatele de invazie, de o mie de ori refăcut, istoria să a fost istoria unei vânători cu gonași; vecinii așteptau în luminiș vânatul românesc; ei l-au rănit fără să-l poată ucide. Acest popor de 20.000.000 de oameni este greu de ucis și... diversele flagele pe care i le-a trimis Dumnezeu, dela Atila la Lenin, nu au reușit. Vitalitatea sa e atât de puternică, încât în mai puțin de un sfert de secol ea a făcut dintr'o țară aproape nimicită și abia conștientă de sine însăși, o nație perfect înzestrată cu ce-i trebuie, prosperă și înțeleaptă și pe care Europei îi plăcea s'o dea de exemplu popoarelor balcanice.

In mijlocul unei naturi generoase, Românul s'a învățat să nu posede nimic, pentrucă totdeauna i s'a luat totul. Să clădească? El n'a reușit niciodată să-și ridice casa mai mult de un etaj fără ca o invazie sau o catastrofă geologică să nu vină să-l recheme la modestie. Un Grec din timpurile apuse, dădea fiului său acest sfat: "să nu construiești niciodată în Principate". "Valahia, țara nenorocirilor!", a scris Paul din Alep. Din toți principii cari au domnit în această țară, nu se cunoaște decât unul al cărui mormânt să nu fi fost profanat. Dacă Românul a închinat lui Dumnezeu atâtea biserici, a făcut aceasta numai pentru a-i mulțumi că i-a lăsat pielea pe os. Dar "Românul nu piere". El cade fără să se sfareme. Dacă e lovit, se ridică și surâde, cu această politeță naturală care isvorăște din inimă și nu dintr'o bună educație. El este ultimul reprezentant "de la gentilezza".

Bucureștii cari nu mai sunt un oraș al plăcerilor, și-au păstrat toată veselia și nu au încetat să însemneze: bucurie: In momentul cel mai grav al crizei mondiale, se văd oameni ruinați râzând și fiecare se instalează, în plină nenorocire, să trăiască în mod comod. Occidentalule cu fruntea încrețită de griji, în București am învățat că nenorocirea câteodată poate surâde. Este învățământul pe care ni-l dă acest popor, unul dintre acele pe care cuceritorii săi l-au tratat cel mai rău; popor elastic care posedă în cel mai înalt grad experiența efemerului și fatatalismul transitoriului, popor bun înnotător care se lasă să plutească și să coboare cu valurile gemând încetișor și fără prea multă neliniște, căci el știe că va ieși de acolo la momentul potrivit; popor realist pe care destinul l-a instalat la frontierele Asiei ca o sentinelă a bunului simț, acest frate mai mic al rațiunii care raționează. Românii nu se mărginesc numai să vorbească limba noastră latină, ei înțeleg langajul nostru francez, acel al ironiei, ironia care se oprește la Nistru (înaintând spre Răsărit, va trebui, pentru o a regăsi, să mergi până în China)...

... "Românul nu este burghez, e adevărat, se spune, dar el este comun!". Mai întâi Latinii sunt toți comuni și adesea mai mult decât Românii, iar atunci când devine distins, e cu mult mai puțin plăcut; marele său farmec re-

Biserica Sf. Spiridon pe la 1860.

zidă în naturalețа sa, în această franchеță care ar putea fi crezută cinică dacă nu ar fi atât de simplă, atât de jovială și exprimată atât de spontan. Pe măsură ce popoarele îmbătrânesc, ele pierd această inocență edenică care le ridica strălucirea virtuților și răpea defectelor lor orice aciditate. România nu este o țară toxică; rănile sale sunt expuse la soare; ploaia cerului, marea lumină, praful drumurilor sunt pansamentele sale cele mai bune; vindecarea este lăsată bunătății lui Dumnezeu și indulgenței diavolului...

... Mergem deci la București, la apusul civilizației noastre capitaliste, pentru a face o cură de nepăsare. Vom învăța acolo să nu dăm lucrurilor decât o valoare trecătoare și une preț relativ, care, în epoca noastră saturată de preocupări financiare și economice, este singura școală de menținere aristocratică...

... Mai degrabă decât o capitală, Bucureștii sunt un loc de întâlnire. Sunt o piață publică unde se vine pentru aranjarea afacerilor, pentru a protesta sau a solicita, pentru a bate la ușa, ieri a domnitorului, azi a Statului. In București se golește punga și se umple mintea cu idei și moravuri occidentale. Cele mai frumoase case nu au fost vreme îndelungată decât reședințele de iarnă ale ruralilor. Zadarnic va căuta cineva în București mosaicurile Muntelui Athos, boltele Sfintei Sofii, auriturile Kievului, cupolele de aramă verde ale Vienei. Nu va găsi nici urbanismul nostru francez, străzile noastre rectilinii, piețele asemănătoare saloanelor, în care monumentele par mobile de familie, cărora secolele nu le-au deranjat ordinea...

... Bucureștii n'au avut niciodată nici spiritul cetăților burgheze, cu libertățile și tradițiile corporative bine apărate înăuntru ca și în afară; pentru a avea o centură de forturi, dealtminteri inutile, au trebuit să aștepte venirea unui rege german. Trepidația occidentală, figurile crispate ale speculatorilor de bursă sunt absente... Acest spirit al jocurilor de bursă care ne-a intrat le toți în sânge, nu a ajuns până aici... Dacă *Bulevardul* este incendiat de mulțimea reclamelor luminoase și se aseamănă un moment cu a *patruzeci și doua* stradă, este numai în glumă: a voit să pară pe o sută de metri că este New York-ul. La București *ieri* este repede uitat, *astăzi* nu are nici o valoare și singurul cuvânt cu care vi se răspunde este... *mâine*.

Lecția pe care ne-o oferă Bucureștii nu este o lecție de artă, ci una de viață; el ne învață să ne adaptăm la toate, chiar imposibilului. Incarnează din acest punct de vedere sufletul unui popor a cărui răbdare este infinită, sublimă ca aceea a animalelor, și al cărui indulgent optimism a inventat acest dicton: "Mare-i grădina Ta Doamne"! Capitală a unui teritoriu tragic, unde adesea totul sfârșește în comic, Bucureștii s'au lăsat purtați de evenimente fără acea rigiditate și deci fără acea fragilitate care duce la mânie. Iată pentruce pe durata curbei sinuoase a unui destin picaresc, Bucureștii au rămas veseli.

Calea Victoriei

Să coborîm acum pe cea mai faimoasă arteră a Orientului apropiat: această cale a Victoriei a cunoscut și trăit zilele faste și nefaste ale României; ea a văzut cei cincizeci de mii de oameni și cele o mie opt sute de tunuri care se înapoiau dela Plevna în 1877, trupele române care se întorceau victorioase din Bulgaria fără să tragă un foc de pușcă și încercate doar de holeră în 1913, pe mareșasul Makensen și armatele sale urmate de savanți în uniformă, în 1916, însfârșit regimentele franceze defilând în noembrie 1918, primite cu flori și urale. Ea oferă în lunga sa diversitate spectacolele cele mai urbane și peisagiile cele mai excentrice. Cu toată criza, este ca totdeauna foarte frecventată. Abia dacă se remarcă ici și colo câteva vitrine goale; altădată, un local cu chirie în acest paradis al comerțului, se obținea cu bani grei.

Bucureșteanul nedisciplinat coboară prin mijlocul străzii fără teamă de vehicole și, când e vorba de privit o femeie frumoasă, nu esită să provoace aglomerație. Rareori totuși pietonul are cuvânt mai greu decât mașinile barându-le drumul, cum se întâmplă la Belgrad, Sevilla sau Buenos Aires. Dar pietonii jenează destul de mult circulația, încât a fost nevoie câteodată să se zăgăzuiască valul uman, prin lanțuri puse dealungul trotuarelor.

La Capsa

București: reședință, Capșa este inima orașului, atât topografic cât și moral. Capșa, este patru lucruri dintr'odată: hotel, cofetărie, restaurant și cafenea. Imaginați-vă, reunite într'o casă de aparență modestă și demodată, patru vechi glorii europene: restaurantul Foyot, cofetăria Rumpelmayer, cafeneaua Florian din Veneția și hotelul Sacher din Viena. Capșa este un stil, o tradiție, o obișnuință, un organ, o sală a pașilor pierduți, un monument și o cocardă. Lumea mare a Bucureștilor se gă-
sește acolo spre ora 1. Capșa este un loc "foarte civilizat"
ar spune Românii. Este timpanul acestei mari urechi care
este Bucureștiul, oraș al bârfei.

Mai întâi, cofetăria. Cofetăriile bucureștene au rămas
ceiace trebuie să fi fost ale noastre, acum o sută de ani:
saloane unde se ronțăiesc praline și reputații. Parisiene
prin "les petits fours" și prin limba care se vorbește, vie-
neze prin ale lor *indianer krapfen* și *strudele* de mere,
rusești prin prăjiturile calde cu tocătură și cu care se
încarcă stomacul disdedimineață, grecești prin dulcețu-
rile lor, turcești prin *baclavalele* și *șerbeturile* lor, cofe-
tăriile Bucureștilor oferă o recreație de dulciuri. De
la prânz apar aceste femei bătrâne cari pot fi vă-
zute în orașele de provincie franceze la ieșirea dela bi-
serică; femei puțin mai galbene, puțin mai negre, mult
mai sărace, dar parcă făcute din lemn (abanos cu încrus-
tații de baga și de aramă), în care au fost sculptate bu-
nicile noastre; te-ai crede la Chiboust sau la Gloppe, du-
minica dimineață; soba de faianță, singură nesimțindu-
se bine din cauza exotismului său. Domnisoarele din ma-
gazin, în negru cu gulerașe albe, de cel mai șic gen Bois-
sier și de stil "patronaj", sunt la postul lor, lângă prăji-
turile strălucitoare de șocolată, lângă pastiliile în culori
vii, și lângă bomboanele fondante de culoarea pastelului.
Pe jumătate sufocate în blănurile lor, care nu sunt or-
namente ca în Occident ci indispensabile ca în Rusia,
cu galoși sau șoșoni de cauciuc, cucoanele trec pentru a
face în limba franceză, comenzile lor de caramele. Către
douăsprezece și jumătate, bătrânii, prietenii lor din copi-
lărie, sosesc la rândul lor; este ora cafelei lor cu lapte.
(Bucureștii sunt, după Madrid și Buenos Aires, ultimul
oraș în care se mai pot întâlni indolenți de tip 1900, aceș-
ti băieți de bani gata cari nu știu să se radă singuri și
se scoală la prânz.) In afară de țuica de prune fiartă
și foarte dulce, cu puține cuișoare, *tsuica* națională care
vă încălcește în timpul iernii, nimeni nu bea alcool: fe-
meile ronțăie chitră, minciunele, plăcinte cu miere, plate
sau învârtite. Mai sunt în București și alte cofetării ce-
lebre: *Nestor*, cu frișca și pateurile sale, *Zamfirescu* cu
fructele sale zaharisite, *La Palat* cu imensele sale cor-
nuri cu migdale calde, dar sfârșitul sfârșitului, verita-
bila casă a tainelor, este Capșa. Trebuie să asiști, mân
când un sandvici de icre negre lângă fereastra de lângă
comptuar, la defilarea ofițerașilor cu grade înalte, a
funcționarilor dela Ministerul de externe, a politicienilor,
a obișnuiților cazinourilor, a avocaților renumiți, a mi-
niștrilor integri precum și a celorlalți, a nobilelor dame
literate, a bătrânelor cucoane celebre, a egeriilor politi-
ce, a actrițelor, a spioanelor ("înalta societate știe că ea
este dela poliție" se spune adesea la București), frumo-
seților întreținute de petroliști; trebuie să fi văzut pe
acești oameni primindu-și în timpul plimbării porția lor
de complimente, să fi văzut planetele și sateliții lor, să
fi observat, catalogat, cercetat cu deamănuntul de în-
dată ce ele intră în unghiul de observație al celor ce stau
la mese la Capșa, pentru a înțelege că Bucureștii sunt

(*Urmează în pagina 8.*)

Bucurestii in 1935

o singură mare familie. "Bucureştii s'au schimbat mult... Altădată toată lumea se saluta... Acuma eşti înconjurat de necunoscuţi... "Dar pentru timpul cât i-a trebuit să-mi spună această frază, interlocutorul meu a trebuit să-şi scoată pălăria de şase ori.

Capşa era un bucureştean, ucenic cofetar la Boissier, care l-a învăţat cofetăria şi tot ce era legat de ea în acele timpuri, adică dulceţurile şi reţetele de liqueur, siropuri şi vişinate. Reintors în ţară, el a fondat o ciocolaterie şi a deschis o cofetărie, conformă cu aceste înalte tradiţii pariziene a pieselor montate, a politeţei la comptuar, a panglicilor de zahăr pentru decorarea meselor, a hârtiei dantelate şi a împodobirii fursecurilor, care nu mai pot fi văzute, cu emoţie, perpetuându-se astăzi, decât în locuri atât de departe de noi; războiul ruso-turc din 1855 a văzut pe discipolul lui Boissier ataşat în calitate de cofetar pe lângă marele stat major moscovit, dându-şi o alură marţială a la generalul Durakin, alură pe care a păstrat-o toată viaţă; era pe cale să facă o mare avere, când Cazacii l-au jefuit într'o zi, golindu-i căruţele de caramele, praline, de acadele, zahăr candel, drageuri, etc. Tânărul Capşa se întorcea spre ţară, necăjit şi ruinat, pe jos printre culturile de trandafiri bulgăreşti din care Constantinopolul îşi procura esenţele, când i-a venit o ideie: să înveţe pe Bulgari să facă dulceaţă de trandafiri. Şi astfel s'a înapoiat bogat în oraşul său natal.

Restaurantul este tot atât de tipic ca şi cofetăria; plafonul este de culoarea şocolatei, covoare purpurii, dulapuri, argintărie cu steme, carafe gravate, bănci de culoarea racilor, coloane de stuc cu foi de acantă, bufet rece, bătrâni "maitres d'hotel" (plecarea "maitre d'hotel" francez Aimé, chemat la mobilizare în 1940 a fost la Capşa ocazia unei mari manifestaţii francofile), ierarhie impusă în Europa de marii restauratori francezi ai celui de al doilea imperiu, adică chelnerii la zece paşi înapoia "maitre d'hotel"-ului, "maitre d'hotel" la trei paşi în ur-

Calea Victoriei la 1862. Cortegiul Domnitorului Cuza la deschiderea Camerei.

ma patronului şi, tocmai la fund, băiatul dela vestiar, îndoit de greutatea blănilor şi pierdut în faţa unor şoşoni care se aseamănă şi pe care încearcă să-i numeroteze cu creta... Cabinetele particulare dela Capşa sunt de un clasic sublim: capitonaj, pluş verde, sobe ruseşti (?), canapele de abanos, oglinzi cu cadru aurit pe care o mie de generaţii (?) şi-au însemnat norocul ...toate pariurile, toate duelurile, toate adulterele, toate combinaţiile politice, toate paralisiile princiare, toate intrigile diplomatice ale secolului al XIX-a au avut drept leagăn aceste cabinete...

Anotimpurile

Două şi nu patru anotimpuri.

O tomnă târzie în care boncăluiesc cerbii. După concursurile hipice din Moldova şi primele focuri la fermele pierdute în fundul Bucovinei, vine iarna. Nu se mai găsesc flori decât în lâna covoarelor şi pe lăzile pictate. Cerul se va îngălbeni înainte de a redeveni albastru. Bucureşteanul care mănâncă prea multă carne şi care nu mai poate merge la Vittel, sufere în toate mădularele sale. Zăpada coboară până la mijlocul Carpaţilor, raţele sălbatice fug în deltă şi lupii ies din păduri. Pe deasupra unei câmpii fără obstacole, vântul soseşte din Rusia, această Rusie din care România n'a aşteptat niciodată altceva decât veşti rele: este *crivăţul* şi poporul spune despre el că are dinţi. Termometrul face un salt de 30 de grade dintr'odată. Frigul lustruieşte pavajul parcă l'ar cerui, iar pe trotuar ghetele fac un sgomot de copite. Bogaţii îşi scot blănurile, poporul de rând nişte paltoane scurte cu buzunare verticale la înălţimea stomacului, iar Ţiganii se îmbracă cu jurnale. Toţi îşi îndeasă căciula de miel sau de astrahan basarabean peste urechile vinete. La răscruci, oamenii de Stat români, sculptaţi de Francezi membri ai Institutului, se îmbolnăvesc de gutural în redingotele lor de bronz. Caii tremură sub un sac vechiu şi scot fum pe nări. Din gurile oamenilor iese deasemenea fum, ca şi din coşurile caselor. Pretutindeni mirosul modern de mazut sau bunul, vechiul miros de lemn ars. In anticamere, se îngrămădesc galoşii şi şoşonii, parcă ar fi intrarea într'o moschee.

Ninge.

Din galben, cerul a devenit negru. Dimineaţa toate sgomotele oraşului au dispărut de parcă ne-am afla în fundul unui lac. Un clinchet nou: zurgălăii cailor de la sănii. In curte, sgomotul înăbuşit pe care-l face servitoarea tăind lemne de aprins focul, cu securea. E un alb absolut care vătuieşte totul, luminează obrajii ca la teatru şi nu mai ascunde nici un rid. In afară de străzi, nimeni nu curăţă zăpada; aici zăpada este un amical şi nobil element al naturii: nu este o murdărie ca pentru parizianul care o curăţă cu lopata. Numai tramvaiele îi turbură liniştea cu ridicolul lor bot de lemn. Trăsurile îşi rup în ea osiile. Copacii, reduşi la câteva linii scheletice, fac un traseu sinuos. In parcuri fotografii ambulanţi îşi suflă în pumni şi developează clişeele lor "a la minut", deasupra unei căldări cu cărbuni de lemn. Automobilele construite pentru climatele temperate capătă un guturai bizar. Copiii scot săniile şi îşi dau drumul cu ele până la cimitir; punctul final se află între morminte. Ţigăncile vând flori, dar e vorba de flori de hârtie, trandafirii roşii şi margaretele albe şi aurii de 1 Ianuarie, ele vă aruncă deasemeni boabe de grâu şi vă urează cântând să "trăiţi, să'mbătrâniţi, ca mărul, ca părul". Ştrengari mascaţi duc pe sanie un pom de Crăciun, sună din clopoţei şi vin să ceară la uşă, prin zăpada până la genunchi. Trenurile sosesc când pot şi cum pot. Gerul a făcut să plesneaască căldările, a stricat lanţurile; şinele în care proporţia de manganez era insuficientă au plesnit şi ele şi călătorii n'au avut altceva de făcut, în plin câmp, decât să se strângă unii în alţii, îngrămădindu-se într'un singur vagon, pentru a nu muri de frig.

După trei zile viscolul se calmează şi, sub razele soarelui, oraşul va fi mai vesel decât în oricare alt anotimp. Nu, nici o spumă de valuri, nici o floare de prun nu e capabilă să producă această bucurie orbitoare, această dilatare de plămâni, aceste lacrimi de fericire pe care le produce zăpada. In afară de marile artere, pe străzile cu mici hoteluri particulare, trecătorul solitar îşi aude paşii şi se întoarce neliniştit. In crepusculul prelungit de atâta alb care ia ochii, niciodată Bucureştii nu ne va emoţiona atât prin aerul său îmbătrânit, versaillez, rău pavat, niciodată, mai ales, nu vor avea acest aer provincial din primul capitol al unei cărţi de Gogol. Şi noaptea, când automobilul îşi aprinde farurile, prinzând în treacăt silueta disperată a unei femei cu umerii acoperiţi de un şal sărăcăcios urmată de un câine trist, plăcerea de a fi departe şi dorinţa de a trăi o viaţă misterioasă te prinde în mrejele ei. Te cuprinde atunci o dorinţă iresistibilă de a merge să valsezi pe faţa argintată a lacului Cişmigiu, unde ghiaţa albă formează un singur bloc până la fundul lacului şi unde zăpada rămasă la încheeturile crengilor cade la cea mai mică bătaie de vânt pe gâtul patineurilor. Frig sănătos care dă pofta singurătăţii lângă sobă, sobe prea încălzite a căror faianţă miroase a unt, frig care dă deasemeni pofta meselor bogate cu mâncăruri grase, cu peşte gras, cu dulceţuri care păstrează în zahăr binefacerile verii, cu ţuică fiartă cu cuişoare. Şi dacă apare şi luna...

Cuvintele nu pot fi traduse căci ele nu dau naştere la aceleaşi imagini. Al nostru *printemps* este cel mai timid anotimp al anului, începe cu zăpada şi se termină cu apă; lentă ca şi tinereţea noastră, îi trebuie patru luni pentru a se desvolta. *Frühling* este vesela redeşteptare cântată a Europei germanice. *Primăvara* românească este o săritură brutală din amorţeala iernii; ea ţâşneşte ca un obuz. La Bucureşti se iese din case în prima zi frumoasă, cu copacii înmuguriţi; când cetăţeanul se întoarce seara, mugurii sunt deja fruze. Toate animalele sunt pe punctul de a făta; căţelele vagabonde se duc să fete în casele părăsite şi nisetrii îngreuiaţi de icre, urcă cu greutate pe Dunăre. Băcanii scoboară cu o treime preţul icrelor. Ursul iese din cavernă clătinându-se şi sub florile prunilor, poalele munţilor devin rose.

Desgheţul.

Părţile mărginaşe ale Bucureştilor revin la mlaştina primitivă. Dar adesea, un ultim val de frig le îngheaţă pe neaşteptate; atunci, sub stelele strălucitoare, gheţuşul devine atât de periculos, încât noctambulul nu se mai poate ţine pe picioare. Insfârşit munţii de zăpadă sunt învinşi definitiv şi un noroi scos în evidenţă de către toţi călătorii străini de demult, înneacă părţile mărginaşe ale oraşului şi pare chiar că topeşte pavajul; stârnit de autobuze, noroiul mătură trotuarele şi împroaşcă casele până la acoperiş. La trecerea automobilelor pietonii fug sub o rafală de bombe îngheţate. Aripile nu mai protejează automovilele care au devenit, la primele raze de soare, o grămadă de noroi uscat. Totul se topeşte, totul curge şi canalele dilatate plesnesc cu un miros încropit şi infect.

Primăvara nu este decât anunţul, scurt ca un cântec de cocoş, al verii, al grâului secerat în Iunie, al florilor din grădina Cişmigiu şi din Parcul Carol, aceste flori româneşti, invincibile, care urcă peste tot şi resistă la tot, la praful înăbuşitor ca şi la soarele incandescent. Ferestrele îşi deschid ambele obloane. De la marele târg al Moşilor, de la parada militară de 10 Mai, Bucureştii devin iresistibili. Plăcerea şi verdeaţa sunt frumuseţea lor îndrăcită. Nimeni nu mai doarme în aceste nopţi atât de luminoase. Omul se îmbată de sgomot, de praf, de parfum. Abia şi-a revenit din turburarea produsă de florile de liliac, cele ale salcâmilor—acest copac român prin excelenţă—îi pătrunde în nări.

Lalelele, stânjeneii, bujorii şi trandafirii se succed în grădinile publice ca dinastiile...

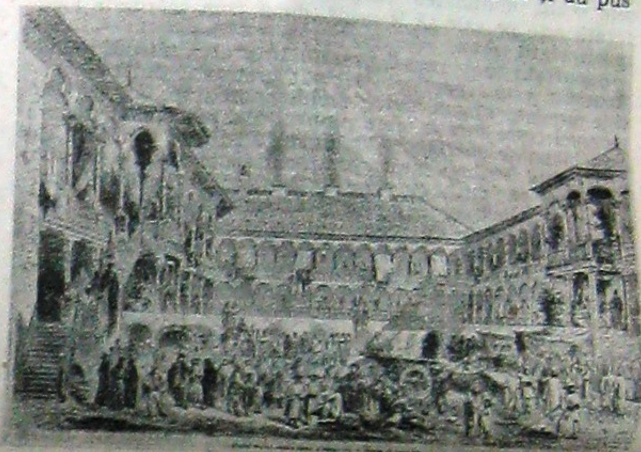
...In orele cele mai calde, casele îşi desfac jaluzelele de lemn şi mor învinse de somn. Dar după lunga siestă, cetăţenii aleargă unul după altul pe strada mare a acestui sat, pe Calea Victoriei... Automobilele vin şi se duc sau, cum ar spune Italienii, "fac corso" până la câmpul de aviaţie şi până la pădurea vecină, până la apele grele ale lacului Băneasa unde coboară primele lumini. Mirosul fripturilor la gratar în plin aer, excită stomacul obosit, stimulează ficatul adormit. La o singură frigare se învârtesc zece pui, rumeniţi de unt şi de parf. In frigidere înalte cât dulapurile, fiecare alege carnea, peştele dela crapul roz aurit până la nisetrii enormi care sângerează argint din carnea lor de marmoră, în timp ce cade umbra care-i înfrumuseţează. Ţiganii verzui, cu ochii ieşiţi din orbite, cu vioara, "vă cântă la ureche", conform unei expresii româneşti. Fiecare îşi cere melodia preferată, şi certurile încep; certuri lipsite de gravitate, căci Românul este pacific; se râde, se fac cunoştinţe, clasele se amestecă; se aleargă la telefon pentru a-şi scula prietenii din somn şi a le cere să pregătească cafeaua pentru douăzeci de persoane.

Vara este sezonul *chefului*, înecare imobilă în muzică, lenevire şi oră tardivă, *chef* încântător cuvânt turcesc pe care încearcă să-l aclimatizeze la noi fumătorii de opium. Dar la Bucureşti fiecare îşi poate avea *cheful* său prin mijloacele cele mai oneste; singurul drog este vara, noaptea albă, floarea dulce a teiului, sufletul dionisiac al Traciei vecine...

Boboteaza

Bucureştenii vorbesc de firava Dâmboviţă odată pe an, la începutul lui Ianuarie, în ziua Sfinţirii apelor ce coincide cu "la Fête des Désespérés". Această aniversare a botezului Domnului se desfăşura altădată cu fast într'un decor de palat, în mijlocul entusiasmului popular. Astăzi ea a rămas doar o ceremonie oficială—cea mai importantă după parada dela 10 Mai—, terminată repede, fără îndoială din cauza frigului (în anul acesta era un frig de —18 grade, la sărbătoarea care are reputaţia de a fi cea mai friguroasă din timpul anului) şi lipsită de bucurie, poate pentrucă regele nu mai apare în mijlocul poporului care, acuma, este împins foarte departe, în casele cu ferestrele închise obligatoriu şi în străzile vecine barate cu frânghii.

Aşteptam, cu armata şi poliţia, ca să se termine ceremonia religioasă în biserica vecină Zlătari, sau biserica aurarilor, numită astfel pentrucă ea se găseşte pe locul unde altădată Ţiganii spălau nisipul aurifer. Câteodată un ofiţer striga "pe loc repaos"; atunci pe un kilometru se auzeau bătăi din picioare şi din mâini. Steagurile cu colorile naţionale, albastru-galben-roşu fluturau vesel la bătaia vântului de Nord. De partea cealaltă a Dâmboviţei, parapetul fiind întrerupt, lăsa să coboare până la apă o scară de granit, ornată pentru circumstanţă cu un covor de culoarea coacăzei. Câţiva oameni stăteau pe mal, cu spatele la vântul care se vâra sub pod, cu mâinile violete, cu nasurile smiorcăind: oare aceştia erau "disperaţii"? La un semnal i-am văzut desbrăcându—se încet. Erau patru, un bătrân, un grăsan, un mijlociu şi unul mic foarte slab. Curând s'au îmbrăcat în cămăşi de noapte, brodate cu arniciu; poalele cămăşilor erau fluturate de vânt ca steagurile, descoperind pulpe păroase; până în ultimul moment concurenţii şi-au păstrat ciorapii de lână albă şi căciulile de astrahan negru. Fotografii şi-au aranjat aparatele şi operatorii de cinematograf şi-au pus

Hanul lui Manuc la 1860.

aparatele lor în baterie, în timp ce tunul anunţând sfinţirea apelor răbufnea pe Dealul Mitropoliei. O muzică militară a intonat un imn religios la sunetele căruia jandarmaii pedeştri care făceau paza şi-au scos casca ca pe o şapcă şi şi-au pus-o pe braţ.

Clerul ortodox, în odăjdii aurite cobora acuma Calea Victoriei, precedat de icoane; icoanele înnegrite de fumul de tămâie, obişnuite cu clar-obscurul boltelor, păreau orbite de atâta lumină. Pe cheiu, cei patru anabaptişti rămăseseră numai în cămăşi. Regele, în uniformă albastră şi cisme strălucitoare, cu capul gol, a apărut, acompaniat de patriarh; acesta şi-a luat gupionul şi a binecuvântat mulţimea (nu printr'un gest simbolic ca preoţii catolici, ci printr'o reală stropire cu apă care a dat viitorilor plongeori o ideie de ce va însemna baia lor). Patrairhul a întins o cruce de lemn aurit regelui care a aruncat-o în râu unde plutea, în timp ce cei patru bărbaţi s'au repezit în apă pentru ca s'o pescuiască; grăsanul n'a avut nevoie de multă caznă pentru a-şi învinge concurenţii; el s'a întors triumfător spre fotografi, ridicând crucea ca să fie văzută, apoi, reurcându-se pe mal, a primit felicitările oficiale odată cu recompensa bănească. Această stranie meserie de pescuitor de cruce, în afară de faptul că nu cere de cât o zi de muncă pe an, este căutată şi aruncarea în apă bine răsplătită. Eroul acestei sărbători creştineşti nu era un Evreu cum pretindeau unii Bucureşteni batjocoritori; tatăl său se numea G. Lungu şi a murit anul trecut la vârsta de 74 de ani, după ce s'a aruncat în apă de 38 de ori. Acest veteran devenise atât de slab încât nu se mai arunca în apă decât sprijinit de doi discipoli. La patul să de moarte, înconjurat de respectoasa consideraţie a vecinilor, a făcut, ca un monarh în ultimele clipe ale vieţii, să i se jure de către popor că nici un rival nu va veni să dispute coroana fiului său.

După ceremonia religioasă urmează defilarea trupelor. Regele, în uniformă de general de cavalerie, înconjurat de miniştrii îmbrăcaţi cu blănuri şi încălţăţi cu şoşoni, cu nasul şi urechile înroşite sub jobene, se plasează cu spatele la biserică la locul unde Calea Victoriei se lărgeşte, şi dă semnalul defilării...

(1) *Paul Morand, Bucarest, Paris*, 1935.

CHIPUL ROMANIEI DE MAINE

Egalizarea posibilitatilor de viata pe toata fata Romaniei printr'o deasa retea pe comunicatii

de Grigore MANOILESCU

UNUL din aspectele cele mai dureroase și mai nedrepte a stărilor de lucruri din România dintre 1918 și 1944 a fost inegalitatea de posibilități de desvoltare, inegalitatea de șanse, între diversele regiuni ale țării.

Locuitorul din Bugeac, din Țara Oașului sau din Cadrilater părea că trăiește în altă țară și chiar în altă epocă decât cel dela Galați, dela Cluj sau dela Craiova. Nici nu mai pomenim de acel întru toate favorizatul București.

De aceste inegalități nu erau vinovați exclusiv guvernanții și sistemul centralist de guvernare. Noile provincii aparținuseră unor sisteme economice și politice orientate în mod natural spre fostele lor Capitale, iar integrarea lor organică în România Mare nu a fost suficient susținută cu mijloace tehnice și economice, ci aproape exclusiv cu măsuri administrative.

Vinovată în primul rând de inegalitatea condițiilor de viață din diferitele colțuri de țară era în primul rând rețeaua de căi ferate și de șosele. Ea fusese concepută și construită în funcție de trei sisteme politice și economice deosebite: acel al Vechiului Regat, acel el Austro-Ungariei și acel al Rusiei. Nici măcar în cadrul acestor state rețeaua de șosele nu mai răspundea, încă din ajunul marelui războiu, necesităților timpului. Ea nu fusese trasată pentru a face față transporturilor pe lungă distanță —cu autovehicole—ci era rezultatul întâmplărilor istorice, nevoii de a călători de la un sat la altul cu căruța, sau cel mult dela un oraș la altul cu trăsura sau cu diligenta. Din principiu, șoselele legau între ele orașe și nu regiuni, reminiscențe istorice și nu realități sau virtualități. Astfel șoseaua dela Brașov la Cluj se abătea prin Sibiu și Alba-Iulia, deși ar fi putut fi scurtată cu zeci de kilometri dacă ar fi urmat o linie dreaptă.

In Basarabia drumurile erau în așa stare încât fructele din Sudul ei nu puteau ajunge la București și în restul țării decât după atât de lungi și costisitoare transporturi, încât nu puteau concura cu fructele din alte regiuni ale țării, ba nici chiar cu fructele venite din Grecia și Palestina.

Regimul comunist din România n'a făcut nimic pentru drumuri. Le-a lăsat doar să se strice și mai mult. Dealtfel acest dispreț pentru drumuri corespunde unei mentalități specific rusești; nici la ei acasă sovieticii n'au decât foarte puține șosele și autostrade.

IN ceasul eliberării României ne vom găsi deci cu o retea de cca. 100.000 km. de șosele rele sau foarte rele, ba poate chiar și fără poduri dacă iar va fi trecut războiul peste biata noastră țară. Intrebarea cea mare în acestă privință este dacă trebue să "refacem" și cel mult să "modernizăm" aceste drumuri *pe traseul istoric*, prevăzându-le doar cu acoperișul tare cerut de circulația automobilă, sau trebue să punem la temelia întregei vieți a României de mâine o rețea de autostrade concepute unitar, pe noi baze.

Atâtea lucruri vor fi de refăcut, prefăcut și restructurat, atâtea lucruri noi vor fi de zidit din temelii a doua zi după eliberarea țării, încât nu ne-am sfiit de multe ori să vorbim de "a doua descălecare a Țării". In ceasul acela vom avea noi, oamenii, posibilitatea de a interveni energic și hotărâtor până și în înfățișarea *geografică* viitoare a țării. Căile de comunicații sunt mijlocul cel mai puternic pentru a așeza pe noi baze geografia economică, politică și chiar culturală a României de mâine. Posibilitate primejdioasă și plină de atât de înfricoșătoare răspunderi încât e mai înțelept ca o generație să nu le ia pe toate asupra sa prin adoptarea unor soluții limitative, ci e prudent să caute soluții care lasă deschise toate posibilitățile de desvoltare în viitor. In domeniul căilor de comunicații o asemenea soluție este cu putință.

TINTA programului viitor de căi de comunicații în România trebue să fie *uniformizarea posibilităților de transport pe toată fața țării. Intelegem* prin aceasta o rețea de căi de comunicații de bază atât de deasă și cu o capacitate de transport atât de mare, încât orice punct de pe teritoriul României să se afle în condiții de desvoltare practic egale cu toate celelalte. Acesta presupune, bine înțeles, nu numai o rețea de șosele, ci și una de transport de energie electrică, una de gaz metan, una de telegraf și telefon și poate chiar una de distribuție de produse petrolifere prin "pipe-line" tot atât de deasă. Dar existența rețelei de drumuri ușurează și crearea celorlalte.

Din punct de vedere al legăturilor cu străinătatea apropiată sau îndepărtată, trebue urmărit ca România să devină unul din cele mai importante centre ale comunicațiilor mondiale, un centru de radiere al legăturilor aeriene și automobile.

Nu trebue să uităm niciodată că, situat la o egală distanță de Lisabona și de Urali, de Creta și de Golful Botnic, de Roma și Moscova, *pământul românesc se află așezat în centrul Europei și nu la hotarele ei*. Un cerc cu centrul în centrul României și cu o rază de 2.500 Km. cuprinde nu numai toată Europa dar și coasta nordică a Africei și Apusul Asiei. Azi există avioane care străbat 2.500 Km. în mai puțin de o oră!

Un cerc mai restrâns, cu o rază de numai 1.000 Km. atinge Roma și Harcov, München și Ankara, Kaunas și Atena. Pe autostrade 1.000 de Km. pot fi parcurși într'o zi!

NU e locul să vorbim aici despre lupta dintre șină și șosea, dintre tren și autovehicol, luptă aprigă azi în toate țările. Orcare ar fi rezultatul, este sigur că cele două mijloace de comunicație vor coexixta încă o bucată de vreme. La noi o bună parte a rețelei de căi ferate va continua desigur să funcționeze, dar nu e de așteptat să se mai desvolte. Dimpotrivă, multe linii secundare vor dispare.

Transportul călătorilor e din ce în ce mai mult absorbit de aviație pe distanțe mari și de autocare pe distanțe scurte. Turismul se face aproape exclusiv cu autocare și automobile personale. Chiar când nu e mai ieftin, transportul mărfurilor cu autocamioanele are marele avantaj al încărcării și descărcării din poartă în poartă.

Nu e de așteptat să fie nici la noi altfel mai ales dacă vom avea drumuri bune. Un motiv local mai mult în favoarea autovehicolului în România e faptul că combustibilile extrase din petrol sunt la noi un produs național și nu unul de import. De altfel, chiar dacă alte tipuri de autovehicule—atomice de pildă—ar veni să înlocuiască pe cele actuale, rețeaua de căi de comunicații specifice autovehicolului, autostrada, nu și-ar pierde utilitatea.

ESTE însă posibilă construcția unei rețele de autostrade în România?

Poate nici o altă țară din lume nu oferă posibilitatea unei soluții practice a problemei transporturilor atât de apropiate de soluțiile matematice, ca România. Acesta se datorește formei ei, apropiată de acea a cercului. E drept că avantajul acestei forme apare ca fiind în bună parte anulat de existența munților, dar piedica lor e mai puțin gravă decât ar părea la prima vedere.

Câteva considerații teoretice

I. Un cerc cu raza de 300 Km. cuprinde o suprafață de 282.000 Km. pătrați, adică aproape egală cu a României din 1919 (fără Dobrogea de Sud 287.000 Km. p.).

Dacă trasăm în acest cerc perfect o rețea de drumuri perpendiculare unul pe altul, ca în orașele Americei de Sud, drumuri distante între ele de 100 Km. căpătăm o rețea cu următoarele caracteristice:

(*Urmează pagina* 10.)

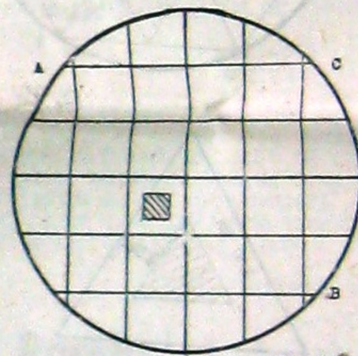
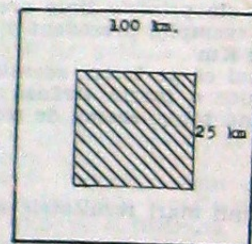

Fig.1

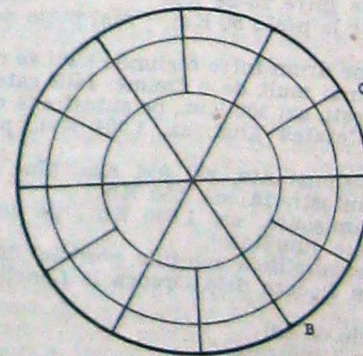
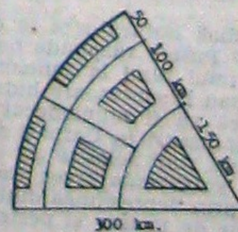
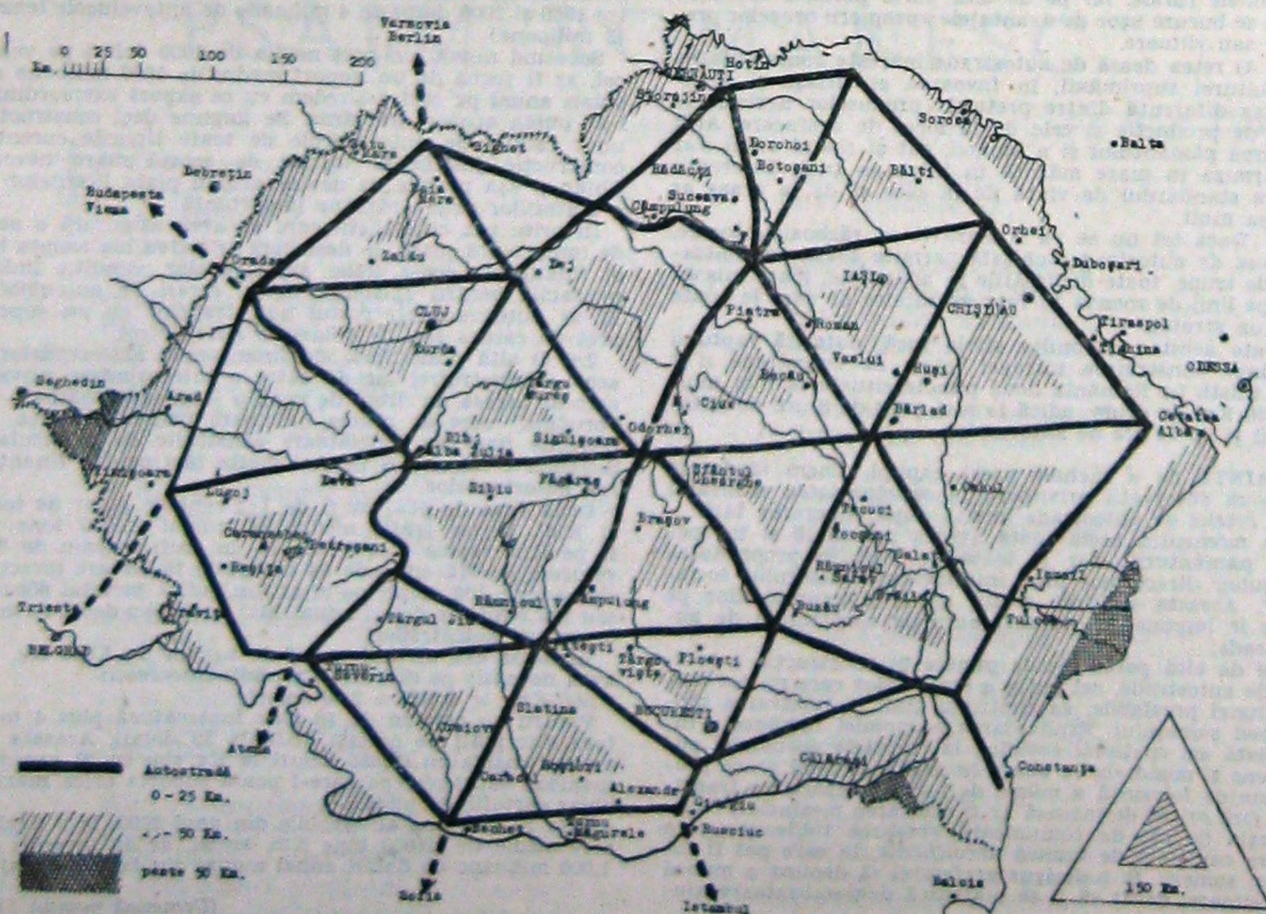

Fig. 2

Lungimea totală.	cca.	5.200 Km.
Puncte situate la mai puţin de 25 Km.		75 %
Puncte situate înte 25 şi 50 Km.		25 %
Puncte situate peste 50 Km.		0

(Fig. 1.)

Distanţa între două puncte oarecare este însă totdeauna aceiaşi, oricare ar fi drumul ales. Ea este egală cu distanţa parcursă pe laturile dreptunghiului care le uneşte. Astfel, de pildă distanţa de la A la B este egală cu distanţa A. C. B. E ca şi cum dela Oradea la Constanţa s'ar trece prin Orhei!

II. Dacă în acelaşi cerc cu raza de 300 Km. trasăm o reţea de drumuri compusă din două cercuri concentrice cu raza de 150 şi 250 Km., din şase raze depline şi din şase fragmente de raze căpătăm o reţea cu următoarele caracteristice:

Lungimea totală		5.300 Km.
Puncte situate la mai puţin de 25 Km.	cca.	70 %
Puncte situate între 25-50 Km.	cca.	30 %
Puncte situate peste 50 Km.		0

(Fig. 2.)

Avantajul acestei soluţie este că folosind drumul pe segmente de cerc şi raze, distanţa dintre două puncte oarecare este mult mai scurtă ca în soluţia precedentă. Astfel distanţa dintre punctele A B este de cca. 700 Km., faţă de 850 în soluţia precedentă.

III. Dacă în acelaşi cerc trasăm o reţea de autostrade compusă dintr'un exagon înscris în el, pe care îl descompunem în triunghiuri echilaterale cu latura de 150 Km, căpătăm o reţea ale cărei caracteristice sunt:

Lungimea totală		6.300 Km.
Puncte situate la mai puţin de 25 Km.	cca.	82 %
Puncte situate între 25-43 Km.	cca.	18 %
Puncte situate peste 43 Km.		0

(Fig. 3.)

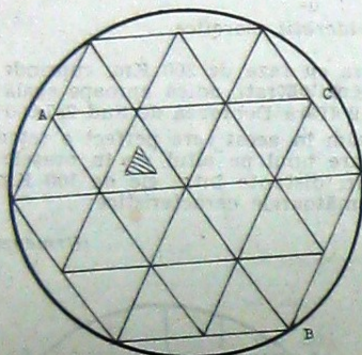
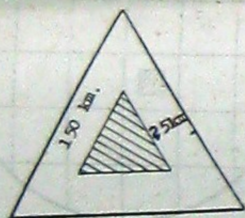

Fig. 3

Avantajul acestei reţele este faptul că numărul punctelor unite între ele printr'o linie dreaptă creşte considerabil. Reluând exemplul precedent distanţa A B nu mai este decât de 600 Km .

Esenţial e faptul că pe teren, această reţea pe bază de triunghiuri permite o foarte strânsă aplicare a soluţiei matematice, ţinând totuşi seama de realităţile geografice.

(Harta.)

Care sunt în linii mari rezultatele acestei soluţii?

Lungimea totală a reţelei de autostrade	cca.	6.000 Km.
Puncte situate la mai puţin de 25 Km.	cca.	85 %
Puncte situate între 25-50 Km.	cca.	14 %
Puncte situate la peste 50 Km.	mai puţin de	1 %

Distanţele pe drum între regiunile ţării se reduc în unele cazuri cu mai mult de o treime. Iată câteva exemple:

Cluj-Bucureşti, azi 502 Km., pe autostradă cca. 350 Km.;

Timişoara-Cetatea Albă, azi 1.004 Km., pe autostradă cca. 600 Km.;

Satu Mare-Constanţa, azi 954 Km. plus o trecere cu vaporul, pe autostradă cca. 550 Km.;

Cernăuţi-Timişoara, azi 1.080 Km., pe autostradă 550 Km. adică abia jumătate!

Pentru a exemplifica soluţiile posibile, dăm distanţele de parcurs în fiecare dela Oradea la Constanţa:

pe şoselele de azi		902 Km.
în soluţia I (pătrate)		850 Km.
în soluţia II (cercuri şi raze)		70 Km.
în soluţia III (triunghiuri)		600 Km.
în soluţia pe teren (harta)	cca.	550 Km.

Sunt munţii o piedică hotărâtoare la construirea unei reţele de autostrade? Putem răspunde hotărât: Nu. Fără să ne gândim în primul rând la tuneluri lungi, costisitoare şi plicticoase, sau la elevatoare hidraulice (care pot fi totuşi folosite dacă va fi numaidecât nevoie) e deajuns să cercetăm *noi* pasuri în Carpaţi şi Munţii Apuseni, dintre acelea ce nu sunt folosite azi de marile şosele.

Pe harta noastră autostrada trece Carpaţii, afară de punctele cunoscute, prin depresiunea dintre Piatra Craiului şi Păpuşa la Apus de Braşov şi peste Pasul Ciobanului în regiunea Târgu Ocna.

Chipul Romaniei de maine

Desigur toate acestea sunt simple sugestii, îndemn de a cerceta soluţiile posibile de la caz la caz. Departe de noi gândul de a fi stabilit traseul cel mai bun, definitiv, al unei reţele de autostrade. Singurul lucru pe care urmărim să-l dovedim aici e doar că o reţea de cc. 6.000 Km. de autostrade acoperă cu o pânză foarte deasă de legături toată faţa României. Dat fiind forma şi relieful ţării noastre, o reţea de tipul triunghiular urmând în linii mari schema din hartă e cea care socotim că se va impune.

Ce foloase ar aduce României o asemenea reţea de autostrade?

Pentru a putea răspunde la acestă întrebare e necesar să amintim pe scurt câteva aspecte ale marilor probleme pe care le pune neamului românesc viitorul, probleme în soluţionarea cărora autostradele pot juca un rol important.

Inainte de toate însă ţinem să repetăm că autostrada nu trebue să rezolve numai problemele României din momentul eliberarii, ci mai ales pe cele ale României de mâine, cu o populaţie deasă şi cu o circulaţie de milioane de autovehicole. Ea trebue să fie o unealtă pusă în slujba vieţii naţionale româneşti nu numai în 1960, ci şi în anul 2000 şi chiar în anul 2060.

1.° România (în graniţele ei dintre 1919 şi 1939) are la începutul lui 1960 cca. 23 milioane de locuitori. Va avea cel puţin 26 milioane în 1975 şi peste 36 milioane de locuitori în anul 2000. Socotind numai 1 autovechicol la 3,6 locuitori, vor exista în România, în anul 2000, 10 milioane de autovechicole în circulaţie. Inşirând pe şoselele de azi cele 10 milioane autovechicole din anul 2000, pe două coloane, la 20 m. dela bot la bot, le-ar acoperi în întregime. Nimeni nu s'ar mai putea mişca. E un fenomen care se petrece deja în unele oraşe din lumea apuseană.

Cum reţeaua de autostrade are o mult mai mare viteză de circulaţie decât şoseaua, şi cum vine în plus, afară de şoselele existente care rămân cu caracter local, evită asfixiarea circulaţiei.

2.° Ca să poată hrăni cele 36 milioane de locuitori din anul 2000 (adică peste numai 40 de ani!) România trebuie să-şi dea o nouă structură economică, folosind la maximum *toate* resursele ei în oameni şi bunuri. Nu mai poate rămâne nefolosit sau rău folosit nici un colţişor din pământul românesc, nici o energie naţională. Reţeaua de autostrade permite punerea lor în valoare, oriunde s'ar afla.

3.° România va trebui să se integreze Europei în aşa fel încât să nu fie de fapt o colonie europeană a marilor naţiuni industriale. Acesta presupune o valorizare maximă pe plan european a tuturor produselor ei. Autostrada uşurează aceasta.

Intr'o singură noapte s'ar putea aduce fructele dela Cetatea Albă la Oradea şi de aici la Viena, legumele dela Călăraşi la Satu Mare şi de aici la Praga, peştele dela Vâlcov la Sighet şi de aici la Berlin, strugurii dela Turnu Severin spre Polonia.

4.° Turismul poate fi pentru România una din principalele izvoare de venituri din afara ţării. Autostrada îl promovează nu numai prin uşurinţa de transport, dar mai ales deschizând turismului noi regiuni, azi necunoscute şi practic inaccesibile.

5.° România e şi ea ameninţată de fenomenul concentrării industriilor şi deci a populaţiei în marile oraşe, fenomen care duce la abandonarea satului, depozitarul autentic al valorilor permanente ale neamului.

Egalizând condiţiile de viaţă, autostrada permite pe de o parte răspândirea industriilor pe toată suprafaţa ţării creind posibilităţi de folosirea disponibilului de muncă din zonele rurale, iar pe de altă parte permite săteanului să se bucure uşor de avantajele apropierii oraşelor prezente sau viitoare.

6.° O reţea deasă de autostrade măreşte rentabilitatea agriculturei suprimând, în favoarea ei, uriaşa şi scandaloasa diferenţă dintre preţurile produselor agricole la locul de producţie şi cele de la locul de desfacere. Atât valoarea pământului şi a muncii, cât şi costul vieţii s'ar uniformiza în mare măsură în întreaga ţară. Diferenţa dintre standardul de viaţă de la sate şi de la oraşe ar scădea mult.

7.° Dacă tot nu se va fi isprăvit cu războaiele locale, reţeaua de autostrade schiţată permite toate concentrările de trupe, toate deplasările în adâncime, toate mişcările pe linii de rocadă în faţa graniţelor pe care le poate visa un strateg.

Toate acestea, şi multe altele încă, datorită faptului că după construirea întregei reţele de autostrade n'ar mai exista în România două puncte situate la mai mult de 650 Km de drum, adică la mai mult de 8 ore de automobil şi de 10 ore de autocamion.

INAINTE de a încheia acest capitol, ţinem să facem două observaţii privitoare la *oportunitatea* realizărei reţelei de autostrade îndată după eliberarea ţării.

In momentul acela toată averea naţională şi în special pământurile vor fi toate de fapt în proprietatea Statului, direct sau prin intermediul "sectorului socialist". Aceasta suprimă costul uriaş al expropierilor pe care le impune în vremuri normale construirea de autostrade.

Pe de altă parte rapida punere în construcţie a reţelei de autostrade, cel puţin a sectoarelor care nu cer studii lungi prealabile, va contribui mult la rezolvarea problemei şomajului. Readaptarea economiei româneşti, înfeodată azi spaţiului sovietic, la cerinţele economiei europene şi mondiale va aduce în mod inevitabil grave probleme de folosinţă a mânei de lucru în epoca de tranziţie. Ori, oricât de intensă ar fi utilizarea maşinelor, construcţia de căi de comunicaţii absoarbe totdeauna şi o mare cantitate de muncă *necalificată*, la care pot fi folosiţi şomerii. Şi e desigur preferabil să depună o muncă folositoare, decât să li se plătească demoralizatoare ajutoare de şomaj.

Finanţarea construcţiei autostradelor

Se poate însă construi repede, în cel mult zece ani după eliberare o asemenea reţea de autostrade?

Tehnic nu există greutăţi majore. Dovadă e viteza construcţiei reţelei germane, în vremea Naţional Socialismului, deşi era vorba de prima mare construcţie de acest fel în lume şi inginerul Todt nu dispunea de vasta experienţă şi de maşinele perfecţionate existente azi.

Poate însă România învinge greutăţile financiare, mai ales într'o epocă în care atâtea nevoi vor bate la uşă?

Un răspuns îl pot da numai cercetări amănunţite. In cele ce urmează vom schiţa numai posibilităţile de finanţare care, izolat sau combinate între ele ar putea rezolvi problema.

In primul rând trebue să facem o observaţie preliminară extrem de importantă. Pentru Stat, costul real al lucrărilor, sau mai bine zis ieşirile efective de bani din cassa Statului nu sunt nici pe departe atât de mari cât apar totalizând cheltuielile anuale.

Dacă apreciem la 1.000 milioane de dolari costul total al reţelei de autostrade, suma ce urmează să iasă în realitate din cassa Statului reprezintă abia a zecea parte, adică abia 100 milioane de dolari.

Iată cum se explică această afirmaţie în aparenţă paradoxală:

Este un fapt dovedit că tocmai construcţiile de drumuri, datorită importanţei mânei de lucru folsite, sunt acele în care sumele ieşite din cassa statului pentru plata lor reintră mai repede în ea pe calea impozitelor şi taxelor succesiv escalonate de tot felul asupra beneficiilor rezultate tocmai din aceste lucrări.

Impozitele plătite de antreprenori, de lucrători şi alţi salariaţi, apoi de industriaşi şi de alţi furnizori ai antreprenorilor ca şi de subantreprenori, apoi de salariaţii acestora şi de comercianţii la care salariaţii îşi cheltuiesc câştigul şi apoi iarăşi de industriaşii care vând produsele lor comercianţilor şi de salariaţii lor pot fi calculate fără prea multă greutate. Am cercetat pe vremuri în ţară în cifre precise acest fenomen.

Rezultatul în cazul drumurilor este că în cca. doi ani reintră în cassa Statului drept plus de impozite şi taxe toate sumele cheltuite, cu excepţia celor plătite în străinătate pentru articole de import. La acestea scara reintrărilor succesive nu funcţionează. In construcţia autostradelor materialul importat: maşini speciale, licenţe de construcţie pentru maşini şi metode brevetate, unele liante eventual, reprezintă tot materialul importat. Restul: piatră, nisip, ciment, combustibil pentru autocamioane şi maşini şi chiar mijloacele de transport însuşi pot fi fabricate în ţară.

O cercetare sumară arată că valoarea importului e de cca. 10 % din sumele cheltuite. Ţinând sema de distribuţia inegală a cheltuelilor şi de alte elemente e totuşi nevoie ca Statul să dispună de cca. 150 milioane de dolari pentru a putea cheltui 1.000 miloane în zece ani.

De unde îşi poate procura aceste 150 milioane dolari, în afară de mijloacele ordinare (budget) şi extraordinare (împrumuturi de Stat pentru nevoile generale) de care va putea eventual dispune?

1.° O primă soluţie este construirea autostradelor de către întreprinderi particulare, ca o condiţie pentru obţinerea unor preferenţe la construirea unor fabrici de autovechicole în România.

Iată câteva date asupra acestui aspect al problemei. Dacă autostradele vor fi construite, am văzut că în anul 2000 cei 36 milioane de locuitori ai României vor dispune de cca. 10 milioane autovehicole. (Chiar dacă aceste cifre s'ar realiza cu câţiva ani mai târziu, problema nu se schimbă în ce priveşte măsurile ce trebuesc luate dela început.) Existenţa în anul 2000 a 10 milioane de autovehicole în România, presupune după această dată o înlocuire a lor la cel puţin cinci ani (în U. S. A. termenul e mai scurt!), adică un consum şi deci nevoia unei producţii de 2 milioane autovehicole pe an. (De fapt nevoia e mai mare, populaţia continuând să crească!) Afară de acesta, pentru a ajunge să aibă în anul 2000 cele 10 milioane de autovehicole, va fi nevoie în cei 40 de ani dintre 1960 şi 2000 de peste 4 milioane de autovehicole (exact 43 milioane).

Socotind numai un preţ mediu de 1000 dolari pe vehicol, ar fi vorba de un import mediu de 1000 milioane de dolari anual pe cari nu vedem cu ce export extraordinar l-ar putea acoperi România. Se impune deci construcţia unor fabrici de autovehicole de toate tipurile curente, construcţie justificată tocmai de acestă mare nevoie. Chiar şi aşa nevoile de devize pentru plata licenţelor şi a materiilor prime rămâne importantă.

In orice caz capitaliştii care ar avea asigurată o atât de importantă piaţă de desfacere ar putea lua asupra lor şi finanţarea construcţiei autostradelor, condiţie indispensabilă pentru existenţa marei cereri de automobile. Ei ar putea acoperi costul autostradelor cu un suprapreţ de câteva zeci de dolari pe autovehicol.

2.° O altă posibilitate de finanţare a autostradelor e acea a construirei lor de către o întreprindere privată care ar încasa un drept de peaj, o taxă asemănătoare cu "brudina" care se plătea odinioară pentru trecerea pe podurile fixe sau umblătoare construite de particulari. Sistemul e folosit azi în mai multe ţări pentru finanţarea autostradelor.

Dacă taxa de peaj ar fi de 1/2 cent de dolar de tonă şi Km., la un trafic mediu de numai 20.000 tone pe zi pe Km. ceiace corespunde la un trafic mediu de 250 vehicole pe oră timp de 20 ore pe zi în fiecare direcţie, s'ar aduna 100 dolari pe zi şi Km. adică în total 600.000 sau 229 milioane dolari anual. Mai mult deci decât nevoile finanţării autostradei.

In acest caz un automobil de turism de 1.000 Kg. ar avea de pătit pe distanţa Cernăuti-Bucureşti:

500 Km. × 0,005 = 2,50 dolari.

Pentru un camion de 10 tone încărcătură plus 4 tone tara s'ar plăti pe aceiaşi distanţă 35 dolari. Aceasta ar scumpi marfa cu 0,0035 dolari la Kg sau cu 21 centime spaniole, suprapreţ pe care-l poate suporta orice marfă, chiar cartofii, de pildă.

Cele 10 milioane automobile din anul 2000, la o deplasare medie de 20.000 tone Km. anual, ar da încasări de 1.000 milioane de dolari anual numai din taxa de peaj.

(Urmează pagina 11.)

TENDINTA ACTUALA A NUVELEI

de Faust Bradescu

N literatura noastră, nuvela ca gen literar, se plasează între schiță și roman. Spre deosebire de alte literaturi, literatura română a stabilit destul de armonic și precis aceste diferențieri, evitând impreciziunile ce adesea dau loc la confuzii. Spre ex., în literatura franceză—așa de logică în alegerea precisă a noțiunilor—terminii *"conte"*, *"récit"* și *"nouvelle"* pot desemna exact acelaș lucru, deși după nomenclatura noastră *"conte"* ar corespunde termenului *"basm"*, *"récit"* lui *"povestire"*. Schița, la rândul ei, e clasificată în cel mai bun caz *"courte nouvelle"* sau *"court récit"*. Astfel, diferitele scrieri sau culegeri apărute în Franța sub denumire *"contes"* (de Perrault, de Voltaire, de Nodier, de Musset, de Chateaubriand, de Flaubert, etc.) se găsesc pe platforma aceluiaș gen literar, când în realitate unele sunt simple basme, altele povestiri sau schițe, și înfine, altele veritabile nuvele. In Brazilia, confuzia ia un alt aspect. Cuvântul *"conto"* înseamnează în sens propriu basm, istorioară, fabulă și chiar legendă. Printr'o extindere voită s'a ajuns ca *"conto"* să fie deasemenea povestire și nuvelă. Or, cuvântul *"novela"* există, dar nu are aceeași semnificație ca în limba română. *"Novela"* desemnează un *roman scurt* iar nu o nuvelă, păstrând parcă tradiția franceză a secolului XVIII, când nuvelele și povestirile erau adevărate romane-scurte, depășind adesea 150-200 pagini.

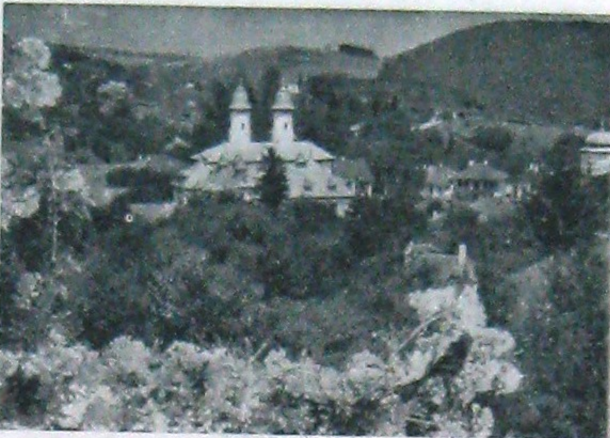
Constatăm deci, că există o problemă a nuvelei în sine, nu numai din punct de vedere al genului literar, dar chiar din cel pur și simplu al denumirei. Deacea, avem nevoie dela început să precizăm ce este o nuvelă. Nu-i vorba de o definiție propriu-zisă, strâmtă, rigidă, cum s'ar putea da, spre ex., *sonetului*, din cauze bine cunoscute. Nuvela nu poate fi limitată nici prin timp, nici prin loc, nici prin intensitate, nici prin subiect. Ea poate trata orice și sub orice formă, cu condiția să respecte o anumită *lungime de text*, să stabilească un *desnodământ uman* și să se conformeze unei *linii estetice*. Stabilită pe un fapt real sau de creație cu totul imaginară, nuvela cere să fie deasemenea *operă de artă*. Armonia ansamblului trebuie să reiasă din combinarea fericită a *conținutului tematic* și-a *efectelor stilistice*. Nuvela, mai mult decât oricare alt gen literar cere menținerea unui echilibru între elementele ce iau parte la crearea ei. Dar mai presus de toate, cere să fie *literatură*, iar nu descriere de fapt divers sau supralicitare onirică a unei introspecțiuni desperate.

Dela Boccacio și până în zilele noastre, nuvela a trecut printr'o serie de transformări. Unele i-au întărit prestigiul în fața publicului, punând-o pe o treaptă ușor inferioară romanului. Volumul de bune nuvele e citit azi cu un interes crescând. Altele însă, i-au îngreunat sarcina, atrăgând neîncrederea în rolul ei literar și provocând confuzii asupra importanței sale umane.

Nuvela, ca gen literar, a fost totdeauna considerată inferioară romanului. Or, din punct de vedere al evaziunei spirituale sau spațiale, precum și al cantității de evenimente, de circumstanțe, de personagii și tipuri, într'un cuvânt, din punct de vedere al materialului de rumegat, indiscutabil ca romanul este mai substanțial. Când este vorba însă, de stabilirea portretistică a caracterelor, de determinarea acțiunilor și evoluția lor într'un spațiu grafic precis, de urmărirea desnodământului fără a-l supraîncărca de detalii inutile și fără a lăsa deoparte un fapt esențial, ne dăm seama că ficționismul nuvelistic reclamă calități aparte, calități pe care mulți excelenți romancieri nu le au. Argumentarea simbolistică și metaforică, forța de sinteză, sensul proporțiilor, ușurința de comunicare directă, capacitatea de armonizare a elementelor tematice, în afară de talent și imaginație, sunt elementele necesare, indispensabile, unui bun nuvelist.

Spre deosebire de roman, nuvela e o creație sintetică, în care elementele esențiale apar rapid, dar perfect caracterizate în câteva fraze. Evoluția lor e grăbită, iute, plină de substanță, în care se evită orice disgresiune. Nuvela nu-i un *gen documentar*, înșiruire de fapte și idei fără nici o noimă, în scopul *de a aduce la cunoștiință*. Ea are nevoie de substanță tematică și de-o problematică. In plus, dacă nu i se garantează o puternică armatură stilistică și nu se urmărește stabilirea unor efecte estetice, lucrarea poate purta numele de nuvelă, nu va fi niciodata o nuvelă.

In acelaș timp, trebuie să ținem seama că nuvela nu-i nici o *operă moralizatoare*. Dacă basmul, fabula, satira, urmăresc—vizibil sau ascuns—un scop moralizator, nuvela e *pură operă literară*, în afară de toate prejudecățile și exigențele eticei existente și acceptate. Câmpul ei de activitate este extrem de vast, tot atât de vast ca al romanului, diferențele fiind de ordin tehnic dar nu tematic. Astfel, putem spune că de basm și povestire o diferențiază în special *scopul urmărit* (moralizator sau informativ în cele dintâi, indiferent la asemenea idei în nuvelă), pe când de roman o diferențiază mai ales *lungimea*. Există deasemenea, o diferențiere de natură, deoarece romanul în general afecționează detaliul și descriptivul cu care umple paginile, pe când nuvela e obligată să realizeze o stilizare profundă fără de care nu se poate individualiza. Ea are nevoie de caracterizări puternice cu mare economie de cuvinte.

Mânăstire printre brazi.

In decursul lungei sale existențe, nuvela a trecut printr'o serie întreagă de oscilații, atât ca conținut tematic cât și ca importanță în sânul genurilor literare. Din cauze inerente acestor transformări, s'au creat cu timpul subdiviziuni, pentru a se diferenția tendințele literare manifestate în nuvelă, tendințe ce nu mai puteau fi înglobate într'o aceeași și singură denumire. Astfel au apărut nuvela istorică, erotică, psihologică sau polițistă. A apărut și un subgen specific, pe care nu-l găsim în roman: *nuvela fantastică*, tratată cu atâta vigoare de un E. Poe.

In acest articol nu ne interesează nuvela polițistă și nici cea erotică. Prima, din cauza lipsei de conținut estetic; a doua, din cauza devierei spre pornografie, care-i, în fond, tot o negare a esteticului spiritual.

Celelalte forme nuvelistice s'au perindat pe ecranul literar al umanității în diferite epoci. Astfel, nuvela fantastică și cea istorică au avut epoca lor de glorie, marcând pasul alături de nuvela clasică, nefăcând-o să dispară din cauza lor și ne dispărând nici ele după aceea. Odată apărute ca noi forme în circuitul literar, s'au menținut în timp, chiar dacă renumele lor a pătimit din când în când. In zilele noastre mai ales, nuvela fantastică și cea istorică se găsesc, într'o poziție oarecum de stagnare, chiar dacă numărul lor este încă remarcabil.

* * *

EVOLUȚIA nuvelei moderne s'a canalizat pe dou linii paralele, ale căror isvoare sunt cu totul diferite.

In primul rând avem *nuvele psihologică*, tendința cea mai accentuată a nuvelisticei actuale. Pare un fel de reacțiune împotriva nuvelei tradiționale, care, prin *descrierea acțiunilor omenești* ne mână către înțelegerea gândurilor și caracterelor personagiilor în cauză. Azi, procesul e invers: prin *analiza profundă a psihologiei personagiilor*, suntem împinși către înțelegerea realității acțiunilor lor. Inversare îndrăsneață, plină de farmec pentru autor. Nimic mai plăcut decât această disecare în profunzime a sufletului unui personagiu din care și prin care să-ți eșafodezi întreaga evoluție a subiectului... Dăunătoare însă, dacă ținem seama de faptul că analiza psihologică e un act științific ce se acomodează foarte greu cu exigențele pur estetice ale unei opere de artă.

In plus, există pentru autor, pericolul de a se repeta. Fără voia lui, autorul ce se lasă încântat de farmecul analizei psihologice este împins cu timpul să se repete în expresii, în manieră de a face analiza, în concluzii. Ce valoare literară mai poate avea un volum de nuvele, când la fiecare pagină ne putem ciocni de asemănări și apropieri isbitoare? Nimeni nu poate nega că-i o adevarată artă în a ști cum să eviți repetițiile. Sarcina e cu atât mai grea într'un gen scurt, sintetic și atât de specializat ca al nuvelei. In loc să reduci câmpul de erori și confuzii, ajungi să reduci câmpul de comunicare, tocmai partea cea mai importantă din punct de vedere al autorului față de lector.

In al doilea rând avem *nuvela militantă*—politică sau socială—a cărei desvoltare își are origina în circumstanțele politice și sociale ale epocei noastre. Sunt, am putea spune, *isbucniri de alarmă*, de ură sau de bucurie, de speranță sau de victorie, *svârlite sub formă literară*, pentru a marca *stări sufletești* sau *stări de fapt*.

Multe dintre aceste nuvele militante, n'au nici o valoare estetică, în afara de cea documentară. Altele însă, ating prin patetic, prin descripție, prin imagini sau limbă, adevărate înălțimi artistice și literare. Câteva vor

(Urmează pagina 12.)

PSALM ROMANESC

de Aron Cotrus

Pânzele sodomului
de pe ochii omului
și poamele răului
de pe pomii hăului,
când le-o smulge mâna Lui,
mâna Lui, a Domnului?...
Văz să dee orbilor,
aripi albe, corbilor;
grai de îngeri, muților,
frumusețe sluților;
inimi de—aur răilor,
mâni de sfinți călăilor—
să fim iar asemeni lor,
asemenea pruncilor...

Jos, în sloiul slomnului
bieți zileri ai Domnului,
așteptăm cu ochi arzui,
poruncile cerului:
gândul să despice'n sbor
zarea năzăririlor
din Carpații doinelor
spre Patmosul tainelor...

Subt cătușa fierului
ard de dorul cerului.
Subt fulgerul cnutului
și subt stânca pieptului
îndârjirea dreptului
împotriva legilor
și-a fărădelegilor...

Roabă-i numai sborului
rânduneaua dorului,
către cuibul somnului
subt strașina Domnului...

Cum aș vrea cu ea să sui
drumurile drumului!

Las obol străinului
pentru ghimpii spinului,
strugurii trufiilor
și-ai fugărniciilor!...

Subt botezul focului
casa las'o locului
și'n vârtejul vântului...
las țundra pământului...
Și-apuc drumul munților,
munților, căruntilor...
Și iau calea apelor,
apelor potoapelor,
cu tot dragul dragurilor
s'ating pragul pragurilor
pestea vama somnului
la Curțile Domnului!

Chipul Romaniei de maine

Nu putem intra aici în cercetări mai amănunțite, dar trebue să semnalăm că taxele de peaj diferențiate pot fi și un bun instrument de politică economică, așa cum sunt tarifele căilor ferate.

Marele desavantaj al taxelor de peaj e că alungă de pe autostrade o parte a traficului, menținând-o pe șoselele vechi tocmai în epoca începutului. Se pierd veniturile din peaj și se strică șoselele.

3.° Un alt mijloc de finanțare este acel cunoscut al suprataxei pe combustibil, care lovește însă toate transporturile, nu numai cele pe autostradă.

4.° In sfârșit, o parte din cheltueli poate fi recuperată prin impozite asupra plus valorii dobândite de imobilele din apropierea autostradelor, tocmai datorită construirei acestora. In unele cazuri o fâșie largă de teren dealungul autostradelor poate fi cedată administrației acestora, cum s'a făcut în U. S. A. în epoca construirei căilor ferate.

PENTRU a mări eficacitatea economică a construcției autostradelor este de dorit ca în lungul lor să existe și o rețea de distribuție de energie electrică, urmând mai mult sau mai puțin acelaș traseu. Această rețea este tot atât de importantă pentru egalarea condițiilor de desvoltare pe toată fața țării ca și autostrada însăși.

In însuși soclul autostradei trebue să se prevadă un canal ușor accesibil care să cuprindă rețelele de cable telegrafice și telefonice, tuburile transportului de gaz metan și cele ale produselor petrolifere lichide, după regiune și orice alt transport prin cabluri sau tuburi. Acest canal sau aceste canale trebue să fie supradimensionate, în vederea folosirei lor viitoare. Riscul de a rămânea inutile e mai mic decât acel al subdimensionărei, care implică costisitoare dărâmări și reconstruiri. Toate aceste rețele paralele cu autostrada și în parte încorporate ei micșorează de fapt costul autostradei, o parte din cheltuelile ei fiind suportate de întreprinderile care o folosesc.

INCHEIND acestă schiță ținem să subliniem încă odată că nu e vorba decât de o schiță, de o bază de studii și discuții viitoare. Există în diverse state ale Americei o serie întreagă de ingineri români, unii dintre ei lucrând tocmai la construcția de căi de comunicații. De ce n'ar studia cel puțin unele aspecte ale problemei, cele în care competința și experiența lor le face munca mai ușoară și mai spornică?

TENDINTA ACTUALA A NUVELEI

rămâne clasice și se vor transmite, cu siguranță, ca reprezentative ale genului nuvelesc actual.

Apariția acestor două tendințe în nuvelistica modernă nu-i de mirare. Ea este conformă, fără îndoială, cu starea de spirit generală, atât de preocupată cu problemele politice, sociale și științifice ale vremii. Chestiunea e că, încetul cu încetul, se produce o deviere a finalității specifice nuvelei și-o degradare a formei exterioare. Deci, nu atât tendința psihologică sau militantă micșorează valoarea nuvelei actuale, cât accentuata lipsă de grije artistică ce se constată. Or, dacă unui gen ca nuvela, sintetic ca formă și foarte adesea subțire ca subiect, îi dăm și libertatea de a nu ține seama de ceeace tocmai îi acordă o valoare literară, ce mai rămâne însă?... Faptul divers sau analiza științifică, documentul istoric sau politic... Elemente prea slabe pentru a întări poziția genului.

* * *

NUVELA în sine n'a avut, în decursul istoriei, prea mulți apărători și foarte puțin numeroși au fost cei ce-au apreciat-o și servit-o cu entuziasm. Totuși, studiind în de-aproape soarta nuvelei, constatăm că cele ce-au devenit clasice, s'au păstrat pe linia expresiei pur literare și-a respectului regulilor sale specifice, indiferent de epoca în care au fost scrise.

Dealtfel, nu trebuie să uităm că nuvela ca gen literar —prin dificultățile pe care le ridică și prin calitățile pe care le cere—se plasează între formele superioare ale culturei, chiar dacă simpatia publicului nu-i este total rezervată. Nuvelistului i se cer calități literare, omenești și tehnice, de care n'are nevoie un romancier. Arta de a scrie e cu totul diferită în cele două genuri, libertatea de expunere fiind extrem de limitată pentru nuvelist. Din nefericire, aceste exigențe nu sunt luate în serios de majoritatea scriitorilor, și nici chiar a nuveliștilor, convinși că nuvela e un fel de *subliteratură*, scrisă în orele libere sau de plictiseală. E dealtfel cauza pentru care se scrie așa de multă nuvelă și așa de proastă.

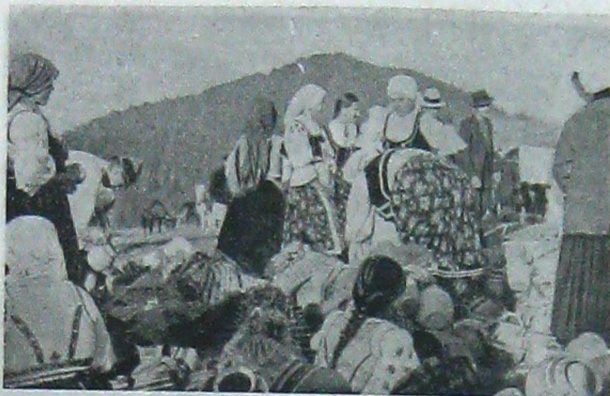
In realitate, nu orice scriitor—mare sau mic—e dotat de arta de a crea nuvelă. Confirmarea o avem în inconsistența nuvelei moderne, lipsită în imensa ei majoritate de cel puțin unul din elementele esențiale ale genului: unele păcătuiesc prin lipsă de subiect, păstrându-se într'un fel de înșiruire de fapte și idei fără nici o legătură reală sau vizibilă, un fel de ghicitori literare; altele par fragmente de roman, fie prin subiect (prea vast pentru expunere), fie prin dialog (prea lung, prea accentuat); iar altele n'au nici cel mai simplu suflu estetic, lăsându-ți impresia unui fapt divers bine expus; și așa mai departe, enormă producție scrisă ce nu-i deloc și literatură.

Să ne mai mire în acest caz desconsiderarea de care se bucură unul dintre genurile cele mai interesante ale literaturei universale? Există o vizibilă degradare a nuvelisticei, din cauza unei veritabile invazii de pseudoliteratură. Vinovată nu-i numai critica, ce n'a atras atenția la timp asupra devierei constatate. Trebuie să luăm în considerație și faptul că în urma ascensiunei la cultură a claselor populare, s'a produs concomitent o decădere a gustului estetic și-a sensibilității artistice. Masele aveau mari dificultăți de adaptare la forme superioare, ce depășeau nivelul lor de înțelegere. Scriitorul, deși nu trebuia, s'a coborât prea adesea la nivelul maselor. Nu-i rău în sine, dar e un fapt care a contribuit la decăderea multor genuri literare.

Și totuși, în momentul de față, nuvela este unul din cele mai răspândite mijloace de exprimare literară. Evoluție, am putea spune, normală, deoarece epoca noastră trăiește sub semnul activității intensive. Or nuvela, prin natura ei, este strâns legată de acțiune. Fără acțiune, fără acest proces intensiv de manifestare, nu există nuvela. Dar tocmai din cauza acestei accelerări, problematica nuvelistică s'a modificat și ea. Mentalitatea ce stăpânește spiritele în urma celui de al doilea războiu mondial e diametral opusă celei din trecut și chiar celei din prima jumătate a sec. XX. O nouă și curioasă sensibilitate estetică și-a croit drum în sufletele noastre. Psihoza războiului, emoțiile bombardamentelor, psihologia concentraționară, neliniștea destărării, nostalgia exilatului, speranța unei reveniri la situația anterioară, dorul de luptă sau de răsbunare, sunt tot atâtea încrucișeri și direcții noi în problematica nuvelisticei noastre. Clasicei descrieri de tipuri și caractere, nuvela modernă îi opune câmpul nuvelei de acțiune și situații. Individul de multe ori n'are nevoie să inventeze. Descrie acțiuni trăite, tot atât de impresionante ca și ficțiunea. Uneori chiar mai emoționante ca ea.

Interesant e că și în țările care n'au simțit sdruncinăturile războiului, se constată aceeași schimbare în problematica și stilistica nuvelei. Vechile forme sunt părăsite, romantismul expresiv dar prea dulceag al decadelor 20-40 complect scos din modă. Cum însă mulți din acești fericiți ai soartei nu se găsesc în situația spirituală a năpăstuiților de refugiați, nuvelistica lor nu atinge cu aceeași intensitate descriptivă, cu aceeași sensibilitate estetică, problemele ce satisfac interesul epocei noastre. In sânul lor s'a produs mai ales o intensificare a analizei psihologice. Câmp vast, inepuizabil și care satisface cu prisosință morbidul din om.

Mulți consideră situația actuală a nuvelei ca o evoluție splendidă dela descriptiv și narațiune la analiza în profunzime. Indiscutabil, trecerea dela istoric la psihologic, dela romantism la realism, sunt necesare și se impun prin ele însăile. Suntem de acord cu logica evoluției, dar nu cu generalizarea efectelor. Nuvela nu-i un caz clinic. Analizele psihologice împinse la extrem, cad în defectul descripțiilor pur medicale, pierd din frăgezimea specifică genului nuvelistic, împing cititorul a considera nuvela o descripție a ceva brumos, ce există și nu există, ce n'are nici început, nici sfârșit...

Târg la munte.

Nuvela este înainte de toate operă de artă. Ea trebuie să se apropie prin efectele produse asupra cititorului de emoțiile produse de o bună bucată de muzică sau de un bun tablou. Dacă nu îndeplinește această condiție, s'a smuls din genul ei literar, și-a trădat finalitatea. Nu însemnează ca nu pot fi scrise nuvele psihologice excepționale, pline de miez, de substanță, de armonie literară, de poezie chiar. Nu-i vorba de secătuirea nuvelisticei, deoarece câmpul ei de activitate este extrem de întins, de variat, de plin de perspective. Adevăratul pericol pentru nuvelă este multiplicarea la infinit a unei singure forme, deci de inchistare pe un făgaș aparte. Deaceea, aplecarea unilaterală a tinerelor generații spre analiza psihologică, ne apare mai de grabă ca o dificiență de sensibilitate și de imaginație, decât o tendință naturală a literaturei actuale. Mai ales că nu se poate susține că-i vorba de un gust indiscutabil al publicului, pe care scriitorii sunt obligați să-l satisfacă.

Teama de a fi considerați retrograzi, svârle pe cei mai mulți dintre nuveliștii moderni în această extremă. Vor să fie considerați revoluționari în literatură, totdeauna în vârful piramidei. Nu-și dau seama că *originalitatea* e una, ieșită din talent și imaginație, iar negarea regulilor esențiale ale genului e alta. Creația e deja o problemă complexă; renovarea e o problemă și mai complexă, în îndeplinirea căreia *geniul* unei singure persoane poate face mai mult decât toate operele scrise ale unei întregi generații.

* * *

E de înțeles tendința actuală spre experiențele psihologice. Individul, isbit din toate părțile, supus atâtor nefericite experiențe externe, își caută un refugiu în sine însuși, în exploatarea neprețuitelor și nesecatelor forțe psihice. Intre timp, generalizarea acestor procedee, care-l desprind de realitate și de formele literare într'adevăr estetice, deschid perspectiva unei desfigurări a genului.

Cealaltă ramură a problematicei moderne—cea militantă—e o consecință a evoluției politice. Desvoltată în special în țările și printre refugiații atinși de urmările războiului, toată această problematică specifică va înflori atâta timp cât vor dura cauzele care i-au dat naștere. Toate operele scrise sub semnul ei constituesc—în afara unor posibile și veritabile valori literare—un gigantesc document istoric. Ele vor demonstra mai târziu frământările spirituale ale generației noastre, mult mai mult decât tendințele ei literare. Dealtfel, în roman și poezie se constată exact acelaș fenomen, prima preocupare fiind încastrarea subiectului într'o acțiune militantă documentativă. Grija literară pură e lăsată pe planul doi. Situație de natură trecătoare, dar care stabilește tendința actuală a unei bune părți din producția literară modernă.

Ceeace este de dorit pentru viitorul genului nuvelistic, este revenirea la finalitatea-i proprie, adică aceea de *a descrie* un caz, un tip, o situație, un complex psihic, o întâmplare, un temperament, *orice* poate fi susceptibil de a produce o emoție oarecare, fără a se neglija partea pur estetică, fără de care nu poate exista operă de artă, deci operă literară.

Orice subiect nuvelistic, atunci când e tratat, trece în mod natural prin spațiul afectiv și descriptiv al autorului, unde intră în contact cu talentul acestuia. Toate aceste forțe converg către stabilirea spațiului literar în mijlocul căruia nuvela trebuie să ia formă concretă, îmbibată de toate adevărurile și simbolurile ce alcătuiesc acest spațiu literar. Numai astfel nuvela scapă banalității unei expuneri circumstanțiale, în care cuvintele nu depășesc valoarea înscrisă în dicționare.

Nuvela nu-i un basm, nici un caz divers, ci o *expunere* ce se adresează oamenilor pentru a le transmite un mesagiu a-i face să retrăiască experiența descrisă sub aspectul superior al emoțiilor estetice. Fără literatură—oricât de academică ar părea expresia—nu există nuvelă. Comunicarea pe care-o *urmărește genul nuvelistic, nu-i* nici comunicarea *de fapte* urmărind o concluzie logică, nici înșiruirea de idei fără noimă dar pline de introspecțiune forțată. Comunicarea nuvelistică e de natură literară și artistică, urmărind crearea unei opere plină de farmec și interes, în care—formă și conținut—să realizeze o adevărată armonie.

E nevoie deci, de o restructurare a nuvelei moderne, o analiză introspectivă a genului însuși iar nu a omului, pentru a se stabili din nou punctele esențiale fără de care o operă nu poate fi considerată nuvelă. Există elemente tradiționale, adică verificate în timp, ce nu pot fi îndepărtate fără a modifica structural genul. Nu-i vorba de un formalism absolut, ci de încadrarea nuvelei între marginile ce i-au fost totdeauna proprii. Și'n primul rând, realismul stăruitor de care se face atâta caz în momentul de față nu poate să întunece poezia ce trebui să se desprindă din expunere. După cum prozaitatea subiectelor nu poate îndepărta funcția expresiilor alese, fără de care ficționismul nuvelistic își pierde toată arta și rațiunea de a fi.

DIN LIRICA BRAZILIANA CONTEMPORANA

Traduceri de N. Paltinisanu

Poemul morilor Catedrale

de Paulo Bomfim *

MARILE catedrale vor re'nvia din ape,
Iar păsările pădurii vor cunoaște
Graiul peștilor nocturni...
Marile catedrale vor re'nvia din valuri,
Aducând în lumea norilor
Prințese fără de împărății, încoronate cu corali...
Marile catedrale vor re'nvia din veacuri,
Iar oamenii vor fi copii
Contemplând marea pentru întâia oară!

* *Titlul în portugheză: Poema das Grandes Catedrais. Face parte din ciclul "Poema do Silencio", S. Paulo, 1954.*

Anticipare

de Domingos Carvalho da Silva *

LABELE nopții strivesc
crinii debili ai aurorei.
Pe invizibile drumuri
cai negri galopează.
In depărtare strălucesc două lacuri
de coloarea tristă a ochilor tăi.

Dune de agonie se înfiripă
pe plaja rece a morții.

Agit brațele. E inutilă
încercarea de-a opune curentului
de nisip și sânge, ce înaintează,
versurile fragile ale unui poem.

E inutil a vorbi despre roze,
de roduri noui și sălbatece flori
câmpenești, când, în piept
doar spini înfloresc.

Aurora e dulce. Și vestește
o zi liniștită, în cântecul
păsărilor și veselia
primăverii pe câmpuri.
Iubito, nu vom mai vedea
ziua ce se trezește.
Cai negri galopează,
distanța de-acum e mai mică...

Inalți vor fi ca norii,
pe cerul clar de dimineață,
trandafirii ce-o să se nască
din carnea mea și sângele tău.

* *Titlul în portugheză: "Antecipaçao". Din ciclul de poezii "Praia oculta".*

Tropicala

de Mario Cruz

IANUARIE. Amiază: pământu-i o pliță încinsă
In azur, soarele brazilian viu scânteiază,
aventurier și temerar,
nestăpânit, senzual—,
sălbatec războinic barbar.

Ianuarie... amiază.

In aerul greu și buimac se revarsă
miros de iarbă'ncinsă, iarbă arsă...
Și-o boare caldă și deasă de cuptor
se ridică din desișuri
împrăștiindu-se'mprejur
peste câmpul mahmur.

Din când în când s'aude—
strident și enervant—
al țicadei cântec ascuțit, disonant
—o pată sonoră, bizară,
cu care soarele-pictor sălbatec—
mânjește tăcerea peisagiului,
încăpățânat și neîndemânatec...

* *Titlul original "Terra dos tropicos". Din volumul de poezii "Cânticos bárbaros".*

SECONDA EDIZIONE
LIRE 30
L'OSSERVATORE ROMANO
GIORNALE QUOTIDIANO POLITICO RELIGIOSO
UNICUIQUE SUUM NON PRAEVALEBUNT
CITTA DEL VATICANO

Il Sommo Pontefice Giovanni XXIII proclama l'eroicità delle virtù dei Venerabili Geremia da Valacchia ed Elisabetta Anna Bayley Seton

Diamo il testo del Discorso, che questa mattina venerdì, il Santo Padre Giovanni XXIII ha rivolto, nella Sala Clementina, a distinta accolta di E.mi Cardinali, di Prelati e di altri Personaggi, dopo la lettura dei Decreti della Sacra Congregazione dei Riti, con i quali il Sommo Pontefice proclama la eroicità delle virtù dei Venerabili Servi di Dio Geremia da Valacchia, Laico Professo dell'Ordine dei Frati Minori Cappuccini ed Elisabetta Anna Bayley, Vedova Seton, Fondatrice della Congregazione delle Suore della Carità di San Giuseppe in America.

Venerabili Fratelli, diletti figli!

La cerimonia odierna, molto semplice, è motivo di grande letizia, che da quest'aula Vaticana si diffonderà presto per largo raggio, ovunque nel ... *sio ad accogliere le ispirazioni divine e le indicazioni dell'obbedienza. E' incoraggiante per noi!*

La semplicità è l'abito che conviene a chi, appressandosi a Betlemme, vuole avere la sicurezza di trovarsi come a casa sua presso la Sacra Famiglia, ed essere certo di capire il linguaggio di Maria e di Giuseppe, e di interpretare il divino silenzio di Gesù.

II. - Elisabetta Seton ripropone, sulla traccia della sua vita, il tema della carità evangelica, che ebbe in lei sprazzi notevoli anche prima della conversione, e nei compiti di donna di casa.

Come sposa devotissima e fedele, come saggia educatrice dei figliuoli, come coordinatrice paziente, in prosperis et in adversis, *delle imprese* ... *Rosa da Lima lo è, da tempo, per l'America del Sud.*

Veramente questo presagio faustissimo della prossima glorificazione di Elisabetta Seton Ci allarga il cuore e lo riempie di esultanza singolare. Grandi nazioni come gli Stati Uniti di America aspirano a questa luce superna di santità, che è come la pietas ad omnia utilis, *irradiantesi sopra i vari e molteplici rapporti di ordine spirituale e sociale, che sono comuni alla Chiesa universale, ma con riflessi vivi e brillanti per ciascuna nazione.*

Semplicità e carità. La prima dà la fisionomia attraentissima dell'umile fratello laico Francescano Geremia di Valacchia. Il trionfo della *carità è il grande poema di Elisabetta Seton. Di tutte e due queste virtù ha bisogno il mondo moderno insaziato per ogni verso di complicazioni e di confusioni; e soprattutto febbricitante di egoismo, che è contraddizione di vita serena e fruttuosa e di fraternità umana e cristiana.*

Faccia il Signore che la felice introduzione a questo lavoro, inteso alla glorificazione delle due anime elette, accresca il fervore spirituale della vita religiosa del mondo contemporaneo.

Sancti tui, Domine, nos ubique laetificant. *I Santi tuoi, o Signore, recano gioia dappertutto. Ci incoraggi il loro buon esempio. Sia forza per noi la tua benedizione*

Von avea curand un sfant roman in calendarul Bisericei Catolice

In ziua de 18 Decembrie 1959, în Aula Clementina din Vatican, Papa Ioan al XXIII-lea a proclamat în mod solem caracterul eroic al virtuților creștine ale fratelui laic capucin Irimia Valahul.

Această ceremonie reprezintă ultimul act solemn înainte de proclamarea acestuia ca sfânt, în cadrul unor serbări mărețe în biserica Sfântului Petru de la Roma. Călugărul capucin Irimia Valahul va fi astfel cel dintâi sfânt român din calendarul Bisericei Catolice.

La proclamarea din Vatican erau prezenți numeroși cardinali, în frunte cu decanul colegiului cardinalilor, Eugenio Tisserant, susținătorul și relatorul cauzei de beatificare și canonizare a fratelui Irimia.

Sfântul Părinte Papa Ioan al XXIII-lea, a spus în cuvântarea ținută:

"România a fost patria fratelui Irimia Valahul..."

"Suntem a doua zi după celebrarea Consistoriului în care aminteam în cuvinte calde și aveam prezente înaintea ochilor și în inimă țările unde, ca în România, catolicii trec acum prin ceasul încercărilor hărăzite de Providență, și ni se pare că din viața umilitului fiu al Sfântului Francisc se înalță ca un îndemn spre un drum mai hotărât, spre o mai temeinică rugăciune, spre o slujire tot mai dărruitoare în folosul binelui"...

"Umilitul frate laic întrebase într'o zi pe buna lui mamă ce trebue să facă pentru a fi sigur că va dobândi în veci mântuirea. Acea femeie vrednică i-a arătat atunci fiului ei lumina aprinsă pe înălțimi: Sfânta Biserică a Domnului. Iar acel tinerel, cu o aprindere mai presus de vrâsta și învățătura lui, a plecat pe cale lungă și nu și-a mai găsit pacea până nu s'a aflat în cea de-a doua să familie, Ordinul Franciscan, fiu iubit al Bisericei Catolice, care i-a dat un nume nou, o haină sfântă și o rânduială călugărească dintre cele mai mărețe și mai evanghelice.

"Patruzeci și șapte de ani de umilită slujire: veșnic vesel, grabnic, darnic.

"In ochii nevinovați ai fratelui Irimia lucea o oglindire a câmpiilor întinse ale patriei lui pământești, la care se gândea cu duioșie de fiu. Dar n'a fost un străin nici în Italia. Poporul napolitan, înțelept în judecățile sale și înfocat în dragostea sa, l-a iubit și în viață și după moarte pe acest fiu adoptiv al lui.

"Intreg secretul sfințirei acestui suflet e cuprins în simplicitatea felului de a gândi, de a lua hotărâri, de a făptui: întotdeauna față către față cu Domnul: întotdeauna plin de încredere în El și gata să primească îndemnurile dumnezeiești și îndrumările ascultării călugărești. Ne dă curaj!

"Simplicitatea e haina ce se cuvine aceluia care, apropiindu-se de Betleem, vra să aibă siguranța că se va simți în casa lui alături de Sfânta Familie, vrea să fie sigur că poate înțelege vorbele Mariei și ale lui Iosif, și că poate tălcăci dumnezeiasca tăcere a lui Isus."

* * *

"Osservatore Romano" publică în întregime și Decretul Papal cuprinzând un rezumat a vieții Fratelui Irimia Valahul. Cititorii noștri își amintesc desigur de povestea minunată a puiului de român. Născut în Moldova, la 29 Iunie 1556, ajunge călugăr capucin la Napoli în 7 mai 1578 și ostenește acolo cu sfânta viață până la 5 Martie 1625, când moare cu nume de sfânt. Indată după moarte încep "procesele" pentru recunoașterea canonică a sfințeniei lui, merg bine o vreme, dar de la 1687 rămân uitate până în vremea noastră.

In 1947 un român ortodox, colaboratorul nostru d. Grigore Manoilescu, are norocul ca după lungi cercetări să descopere mormântul Fratelui Irimia Valahul despre care nu se mai știa nimic și să scoată la iveală noi cărți și documente în legătură cu viața lui, stârnind astfel interesul pentru românul sfânt, ceeace a dus pe nevăzute căi la reluarea procesului de beatificare căzut în uitare.

Cu un superb dispreț pentru curgerea vremii, Vaticanul reia în 1952 procesul, exact în starea în care se afla cu 265 de ani înainte, Papa convocând din nou comisia care, din cine știe ce pricină, nu se putuse aduna în 1687! De atunci procesul a mers repede așa încât curând—cu voia lui Dumnezeu!—vom avea cel dintâi sfânt român în calendarul Bisericei Catolice.

* * *

Cititorii noștri au putut afla în amănunte descrierea morții și înmormântării citind acum doi ani fragmente din o vastă povestire a vieții Fratelui Irimia Valahul, scrisă de d. Grigore Manoilescu. Dacă am fi ceva mai puțin săraci, editura Carpații ar putea publica în întregime această lucrate atât de actuală.

CRACIUN

de ION TOLESCU

DORUL meu cum ninge peste
Câte sânt și câte nu,
Binecuvântată Veste,
Tu-l vei ști și numai Tu,

Numai Tu-l vei ști cum strânse
Fulgii clipelor de ieri
Când păienjenii pe pânze
Azi mi-i țese din tăceri,

Azi când din zăpezi lumina
Mi s'așterne-așa pe gând
Cum s'așterne și rugina
Peste frunzele căzând,

Peste floarea care-ascunde
Doru-mi dus între petale
Până'n țara mea de unde
Vin și lacrimile Tale...

Lacrimile Tale, steaua
Ochilor dumnezeești,
Coborând din cer cu neaua
Mi'nfloriră la ferești!...

POESIAS

Por Mihail Eminescu

MORTUA EST

Antorchas de vela junto a húmedas fosas,
un son de campanas en las sacras horas;
ensueño que embebe su ala en el pesar...
Pasaste así tú el viviente umbral.

Pasaste... Y el cielo era quieta llanura
con ríos de leche y flora que fulgura;
y las nubes negras fingían palacios
por la reina luna a su vez visitados.

Te veo, cual sombra luciente de plata
con alas erguidas, que a los cielos marchas,
subiendo, alma pálida, nubosa escalera,
entre un llover rayos y un nevar estrellas.

Un rayo te eleva, un cantar te transporta,
en cruz sobre el pecho los brazos se posan,
cuando su hilo rueca de ensueños devana,
y oro está en el aire y argento en el agua.

Veo tu alma cándida que cruza el espacio;
después miro el lodo que queda... frío, albo,
yaciendo en la caja, con su blanca veste...;
tu sonrisa miro, que aún vivir parece,

y pregunto a mi alma que dudas traspasan:
¿Por qué has expirado, ángel de faz pálida?
¿No has sido, en tu albor juvenil, tan hermosa?
¿Te va a eclipsar una estrella radiosa?

Mas tal vez allí existen castillos
con arcos de oro de estrellas construidos,
con ríos de fuego y estrellas de plata,
con playas de mirra, con flores que cantan;

y pasas tú entre ellas, una reina ungida,
con trenzas de lampo y ojos que iluminan,
en túnica azul de oro salpicada,
en tu frente espléndida, corona de lauro...

Oh, la muerte es caos, es mar de luceros,
y la vida es lago de rebeldes sueños;
oh, la muerte es siglo de soles florido
y la vida, un cuento de aridez y hastío.

Mas, tal vez... ¡oh, yerma, mi testa fluctúa!
El mal pensamiento al bueno estrangula...
Cuando el sol se extingue y estrellas naufragan,
viéneme la idea de que *todo es nada.*

Puede ser que arriba la bóveda se abra
y el *no ser* descienda con su noche larga,
y vea un cielo negro que sus luces cierna
cual presas fugaces de la noche eterna...

Y entonces, si es cierto..., entonces, por siempre
tu cálida alma revivir no puede;
entonces, voz dulce, es sin fin tu silencio;
entonces no has sido, ángel, sino cieno.

Y, no obstante, polvo inanimado, hermoso,
mi arpa destrozada a tu féretro apoyo,
y tu muerte, no lloro, felicito
a un rayo, del caos terrenal huído.

Y luego, ¿quién sabe qué cosa es más buena:
el ser o el no ser? Mas sabe cualquiera
que lo que no es, no siente dolores;
y hay mucho dolor y muy pocos goces.

¿Ser? Una locura tristemente vana;
la oreja te miente y el ojo te engaña;
del decir de un siglo, otros se retractan...
¡Antes que un ensueño insípido, la nada!

Veo corpóreos sueños persiguiendo a sueños,
hasta que los sorben sepulcros abiertos,
e ignoro en qué concentrar mi pensar:
¿En reír cual loco? ¿Maldecir? ¿Llorar?

¿A qué?... ¿Todo, acaso, demencia no es?
Y tu muerte, ángel, ¿por qué hubo de ser?
¿Sentido en el cosmos hay? Forma sonriente:
¿tú viviste sólo porque así murieses?

Si en eso hay sentido, ateo, es feroz...
En tu frente pálida no está escrito Dios.

VENECIA

Se ha extinguido la vida de Venecia la augusta;
no percibes canciones, no ves luces de bailes;
por las gradas marmóreas, por los viejos portales
penetra, blanqueando las paredes, la luna.

El lamento del mar los canales escuchan...
Sólo él está en la flor de juventud inmutable.
A su amada el aliento de vida ansia darle.
Choca en los murallones, y el rumor de olas zumba.

Tiene la ciudad toda quietud de cementerio.
Sacerdote que resta de los días antiguos,
San Marcos da la media noche, con son siniestro.

Y con profunda voz, con hablar sibilino
murmura lentamente, en rítmicos instantes:
¡No reviven los muertos...; todo es en vano, hijo!

Traducidas por José MATAS PERPIÑAS

HOINAR PRIN IASUL LITERAR

de N. S. GOVORA

RIMUL contact cu literaţii ieşeni l-am stabilit abia în vara anului 1940, deşi eram cu serviciul în vechea capitală moldavă, de mai bine de un an. In acel moment apărea în Iaşi, sub formă de carte, revista "Insemnări ieşene", sub conducerea lui Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu şi Gr. T. Popa. Mă ţinusem departe de această revistă pentrucă aveam impresia că la "Insemnări" ofiţerii nu erau agreaţi. Deşi la susnumita revistă colaborau şi ofiţeri Fonea, Dabija, Mircea Paverescu, etc— faptul că Octav Dessila, -recent mutat dela Bucuresti-fusese primit rece, mă făcuse să cred că epoleţii erau priviţi cu ostilitate.

Incă din 1938, din cauza tensiunii internaţionale, se făceau concentrări masive, cu o febrilitate ce încerca să umple lacunele lăsate de aproape două decenii de dolce farniente. Printre cei concentraţi în vara lui 40, era şi un profesor: Octav Gheorghiu. Intr'o zi avea să mă cunoască şi să-mi propună să-l însoţesc la cenaclul "Insemnărilor ieşene". La dorinţa de a mă cunoaşte şi, mai ales, la invitaţie, contribuise citirea unui volumaş de versuri pe care-l publicasem cu un an înainte (Cântece din Maramureş, Tip. Al. Ţerek, Iaşi 1939).

Adunările aveau loc în fiecare Miercuri seara, în seminarul profesorului Gr. T. Popa, dela Facultatea de medicină. M'am dus şi, spre surprinderea mea, am fost primit bine sau aproape bine. La aceasta contribuise nu atât volumaşul meu de versuri pe care nu-l citise nimeni şi nici cuvintele bune spuse de Octav Gheorghiu, cât numele. Mă numeam Beldie şi o rudă îndepărtată a mea—avocatul Vasile Beldie din Tecuci—era bine cunoscut în cercurile ieşene, ca unul ce era căsătorit cu o fată a lui C. Stere şi pe vremuri colaborase la "Viaţa românească", a cărei continuatoare se pretindea a fi revista de sub conducerea lui Sadoveanu et Co. Otilia Cazimir, in special, m'a primit cu căldură, întrebându-mă despre Lili Beldie (fata lui Stere). Această Lili Beldie se manifesta şi ea în domeniul literar cu poveşti pentru copii. Tot bine m'a primit şi N. I. Popa (frate al cunoscutului Victor Ion Popa). Acesta m'a întrebat despre Ion Beldie. Ion Beldie, fratele lui Vasile, era învăţător, fusese în dese rânduri deputat, senator şi prefect, dar în afară de asta, ştiu vag, el era eroul din cunoscuta piesă de teatru "Muşcata din fereastră". Mihai Codreanu m'a primit distrat, iar Gr. T. Popa bănuitor. De ceilalţi, prof. univ. Bădărău, Mârza, Eusebiu Camilar, Magda Isanos, Agavriloae, George Lesnea, Ivănescu, G. D. Loghin, Zacordonet, George Mihail Dragoş, Al. Piru, Ţaţomir, etc. am fost primit indiferent, deşi, mai târziu, cu unii din ei, am devenit prieten. Pe Sadoveanu nu l-am văzut în cele 4-5 luni cât am frecventat "Insemnările" şi se pare că nu a venit niciodată, ci cel mult la înfiinţarea numitului cerc. Sadoveanu părea să fie numai o faţadă. Cei cari dirijau revista erau Mihai Codreanu şi Agavriloae (îşi semna articolele cu pseudonimul Bărgăoanu). Mihai Codreanu avea drept absolut de veto în domeniul poetic iar Agavriloaie un cuvânt greu în ceiace privea proza. Mihai Codreanu era înapoiat în poezie. Tot ceiace nu intra complet în regulile poeziei clasice era pentru el demn de Bacovia, pe care-l cita foarte des în batjocură. Deaceia poetul lui favorit era un oarecare Ţaţomir, judecător într'un târg al judeţului Iaşi, căruia Mihai Codreanu îi publica lungi poeme în fiecare număr al "Insemnărilor". Bătrânul poet ieşan—aproape orb la acea vreme—făcea excepţie doar pentru Magda Isanos. Magda Isanos era soţia actualului potentat comunist, Eusebiu Camilar. Era o femeie urîtă, şchioapă, dar de un puternic talent. Avea idei comuniste, poeziile ei erau impregnate de aceste idei, dar comunismul Magdei Isanos era idealist, uman. In poeziile ei erau cântate nevoile, durerile şi speranţele clasei muncitoreşti, dar redate într'o formă duioasă, înţelegătoare, lipsită de agresivitate. Poate cele mai frumoase poezii cu iz comunist ce s'au scris vreodată în România, sunt ale Magdei Isanos. Nu ştiu ce s'a petrecut cu Magda Isanos după "eliberarea" dela 23 August, nu ştiu cum s'a împăcat idealismul ei cu brutalitatea realităţii roşii dar —aşa cum am cunoscut-o—, cred că a avut o cruntă desamăgire. A murit dealtfel la puţini ani după "eliberare" şi, pentru a trage toate foloasele bătutului în toba comunistă, a rămas doar soţul ei, Camilar. O altă excepţie o facea maestrul Codreanu cu Otilia Cazimir, un sacrificiu mai mic desigur, deoarece poeziile Otiliei nu loveau atât de grav în concepţiile poetice ale bătrânului sonetist. In proză, după cum am spus, se părea că dictatorul era Agavriloaie. Deşi scria rar, ginerele lui Garabet Ibrăileanu trecea drept una din eminenţele cenuşii dela "Insemnări ieşene". Am constatat acest lucru într'o Miercuri, când Agavriloaie a reproşat pe un ton destul de tare lui Gr. T. Popa, că în lipsa lui, acesta din urmă a publicat un articol al lui Stefănescu-Galaţi, articol considerat de Agavriloaie catastrofal, la care Gr. T. Popa a răspuns je-

Turnuri şi ziduri de demult.

nat că nu a avut ce face deoarece Ştefănescu-Galaţi susţine revista cu bani.

Gr. T. Popa era cel care ducea tot greul revistei, cel care alerga după bani, făcea intervenţii, etc. şi în plus veghea ca ideologia stângistă a revistei să nu fie ştirbită prin strecurarea vreunui articol, poezii sau note cu izuri străine acestei ideologii. Gr. T. Popa făcuse medicina la Londra şi, ca atâţia Români ce-şi fac studiile în Anglia, Franţa sau Germania şi devin filoenflezi, filofrancezi sau filogermani, în dauna filoromânismului, Gr. T. Popa era un aprig filoenglez. In vara aceia Ruşii ne luaseră Basarabia şi Nordul Bucovinei şi Gr. T. Popa părea mai sensibil la scufundarea unui vapor englez decât la răpirea celor două provincii. La "Insemnări" se făcea filoenglezism uitându-se că Anglia era la câteva mii de kilometri iar Rusia—dela sala în care ne găseam—la numai zece kilometri în sborul paserei.

Dealtfel "Insemnări ieşene" era numai o faţadă. Revista publica studii, poezii, nuvele, etc. dar la adunări, la şedinţele fals botezate literare, se făcea politică. Bănuiesc în plus, că mai aveau loc şi alte adunări în afară de cele de Miercuri seara, deastădată secrete, la care participau numai cei iniţiaţi. La adunările de Miercuri seara, timp de patru sau cinci luni cât am participat, numai de două ori s'au citit versuri şi proză; restul timpului s'a discutat politică, dar o politică ce nu poate fi numită înaltă, ci una de cafenea. Nu-mi pot aminti toate mărunţişurile care s'au discutat acolo, îmi sunt însă vii în minte două cazuri când mi s'a cerut şi mie părerea.

Dacă s'ar putea spune că exact ca la "Convorbiri literare" exista o "caracudă", apoi eu, dela început şi până la sfârşit, la "Insemnări" am făcut parte din caracudă. Ceiace bănuiam, adică repulsia faţă de epoleţi exista şi la revista ieşană, dar nu pentrucă şi acolo, ca în alte părţi, purtătorii de epoleţi erau socotiţi prin definiţie idioţi, ci pentrucă-i bănuiau ostili ideologiei lor politice stângiste. Primirea acceptabilă care mi se făcuse la început se estompase şi răcela creştea din ce în ce mai mult. Primul motiv de răceală a fost prezentarea unei nuvele (mi se publicase una) în care biciuiam moravurile electorale. Eroii demagogi erau fraţii Ion şi Vasile Beldie, cari au fost uşor recunoscuţi de N. I. Popa, motiv pentru care acesta mi-a reproşat destul de aspru. Dar apoi au venit şi altele.

Să ne întoarcem dar la cele două discuţii. Intr'o seară, Gr. T. Popa m'a întrebat ce cred ofiţerii români despre aducerea de instructori germani şi dacă mândria epoleţilor români nu este rănită de acest fapt.

—Nu cred dle profesor că ofiţerii români din generaţia actuală se pot simţi ofensaţi de faptul că au venit ofiţeri germani să-i instruiască, dupăcum generaţia Dvoastră nu s'a simţit ofensată când au venit să vă instruiască ofiţeri francezi, i-am răspuns eu, ceiace a produs— cum se spune pe franţuzeşte—, "un froid dans l'assistance". A doua situaţie a fost şi mai gravă. Gr. T. Popa ne-a adus o veste foarte "îmbucurătoare".

—Domnilor, atacurile aviaţiei *germane vor fi în curând fără nici un efect. Englezii au pus la punct un sistem de apărare foarte ingenios. Pe perimetrul Londrei* s'au ridicat câteva mii de baloane captive. Aceste baloane susţin o imensă plasă metalică care acopere Londra total. Plasa este foarte flexibilă şi bombele aruncate de avioane, din cauza flexibilităţii plasei nu pot trece. La care, părerea mea a produs mai mult decât răceală.

(*Urmează pagina* 15.)

ARBOR DE CRACIUN

de ION TOLESCU

TU arbor ce'n haina zăpezilor creşti
Şi'n creanga ta legeni altoiuri cereşti,
Când fulgul zăpezii îţi cade pe trunchi,
Eu vin lângă tine şi cad în genunchi.

Din leagănul cetinei tale nădejde
Că'n inima lumii mai albă 'nfloreşte,
Când floarea de ghiaţă îţi cade pe trunchi,
Eu vin lângă tine şi cad în genunchi.

In straiul zăpezii, o, arbor frumos
Ce'n lume cu steaua L-aduci pe Cristos,
Când steaua răsare şi-ţi cade pe trunchi,
Eu vin lângă tine şi cad în genunchi.

Că'n trupul tău legeni un mugur sfinţit
Şi lacrima crucii din el a'ncolţit,
Când picur de ceară îţi cade pe trunchi,
Eu plâng lângă tine şi cad în genunchi.

Tribuna libera

PREZENTA NOASTRA IN FRANTA

de C. BRAGA

AZÂNDU-MI întâmplător în mână şi răsfoind "Dictionaire des Ecrivains et des Littératures par Frédéric LOLIEE" apărut în Bibliothèque de Dictionnaires manuels în a 3-a ediţie în anul 1911 la libraria Armand Colin, rue de Mezières, 5, Paris), am căutat—şi aşteptat—să dau şi de un nume românesc. Faţă de afinitatea de sânge şi grai şi ţinând seama de legăturile României cu Franţa, am crezut să găsesc în acel Dicţionar cel puţin numele corifeilor literaturii noastre şi oamenilor de ştiinţă proeminenţi, adică a acelora ce au ilustrat până la acea epocă (1911) literatura şi ştiinţă românească.

Am găsit germani, englezi, slavi de toate gradele, italieni, spanioli şi—chiar—unguri şi nici... un singur nume românesc din cei ce-mi trecuseră fugitiv prin cap.

Dacă s'au scos mai târziu şi alte ediţii ale aceluiaş dicţionar şi dacă s'a reparat eventual nedreptatea—nu am putut stabili. De asemenea, dacă şi în alte dicţionare de asemenea natură şi de conţinut internaţional, ca cel al lui Loliée, nu s'a uitat Ţara noastră—iarăşi nu am putut constata.

Aşi dori—şi aşi ruga—ca oamenii noştri competenţi să cerceteze toată chestiunea aceasta la faţa locului şi să raporteze opiniei publice româneşti. Ei sunt mulţi acum pe malurile Senei şi, dacă vor să-şi mai aducă aminte de ţara lor de baştină, ar putea chiar contribui ca nedreptatea faţă de literaţii şi cărturarii noştri—dacă ea există şi unde există—să se înlăture cât mai degrabă fiindcă şi ei cu talentul şi capacitatea lor au îmbogăţit ştiinţa şi literatura natională şi prin ea pe cea internaţională.

DAR totuşi, cum a putut să se producă pe atunci această omisiune gravă faţă de ţara noastră? Iată prima întrebare care se pune ori cărui om în această gravă problemă culturală. Ştiut este că multe generaţii româneşti şi până atunci şi-au făcut educaţia în ţările "aliaţilor noştri fireşti" şi în special în Franţa-soră— şi Elveţia. Dacă mulţi tineri, mai ales din "pătura suprapusă-înstrăinată"—după cum constată Eminescu—după studii superficiale şi deseori cu diploma "bun pentru Orient" se grăbeau să se întoarcă în Ţară şi s'o guverneze în folosul lor—mai ales prin Ministerul de Externe— apoi nu trebuie să exagerăm: "binefăcătorii" Ţării Româneşti nu erau numai "greci şi bulgari" care nu aveau interes să ridice prestigiul Romaniei în străinătate şi nici timp pentru aşa ceva, deşi întorşi acasă ei deveneau "români" sadea. Noi am avut în străinătate—la studii şi în misiuni—şi mulţi din cel mai pur sânge românesc; unii din aceştia au rămas pentru mulţi ani în ţările vestice—în special la Paris—, priindu-le cum se vede mediul şi aerul de acolo mai mult de cât cel de acasă; unii din ei s'au format chiar adevăraţi oameni de ştiinţă şi buni literaţi şi artişti. Ei, şi cum aceşti români de sânge, culţi şi deseori harnici, nu au observat nedreptatea şi nu au obţinut rectificarea acestui dicţionar internaţional? Dar ce au văzut şi ce au intreprins nenumăraţii ataşaţi culturali şi toată pleava de diplomaţi parizieni şi din întreaga Franţă?

După cum se vede şi toţi aceştia nu au fost se vre-un folos pentru patria lor îndepărtată (care-i hrănea bine!), după cum nu sunt de mare folos nici cei de azi—refugiaţi sau "roşii". Dacă capul Statului francez de azi nu a lăsat să-i cadă din buze măcar în treacăt un cuvânt benivoitor pentru România (ceeace a făcut faţă de Polonia!). România care în timpul războiului căuta cu toate puterile să trimită ţării lui înfometate trenuri întregi de grâu, apoi ce prezenţă am demonstrat noi pe acolo?

Este drept că unii foşti oameni politici şi reprezentanţi ai literilor şi ştiinţei din Franţa iau uneori—la ocazii mai mari—parte la manifestările româneşti şi câteodată chiar apără cauza României adevărate, dar aceasta nu o fac cei cu răspundere şi nici un semn oficial în această direcţie nu se observă: Nici chiar de formă, iar suferinţele românilor de acasă par a nu fi pipăite deloc. Celor din refugiu li s'a dat să roadă câte un oscior şi numai pentruca să nu moară de foame, dar nu li s'a recunoscut nici titlurile şi nici nu li s'a aprobat vre-o activitate corespunzătoare.

—Domnule profesor, nu știu de unde aveți informația, dar eu n'o cred plauzibilă. Dacă o bombă de aviație trece prin 5-6 etaje, nu cred că va putea fi oprită de o plasă, oricât de flexibilă ar fi ea. In plus avioanele germane care sboară pe deasupra plasei, pot cu ușurință incendia baloanele captive iar plasa—fără susținere—nu mai are altceva de făcut decât să cadă.

La răceală a urmat consternarea produsă de intervenția profesorului universitar Bădărău.

—Dragă Grete, nu te supăra dar, ca ofițer de rezervă de aviație, trebuie să dau dreptate dlui locotenent. In afară de motivele invocate de el, adaog obiecția următoare: apărarea antiaeriană nu va aputea interveni contra avionelor din cauza faimoasei tale plase.

Cu toate acestea, frecventarea cenaclului "Insemnărilor ieșene" în vara anului 1940, mi-a lăsat amintiri frumoase. Gr. T. Popa era un om jovial, amabil și cu mult tact.

Un capitol aparte în amintirile mele îl are Otilia Cazimir. Apreciam versurile ei—adevărate bijuterii—, dar mai ales felul ei de a fi, inspira o mare simpatie. Trăia modest dintr'o sinecură—era cred inspectoare culturală—, dar dacă vreo sinecură românească este cea mai puțin de condamnat, atunci cu siguranță este aceia a cărei beneficiară era Otilia Cazimir. Comportarea ei cu cei ce frecventau cenaclul, mai ales cu cei tineri, era aceia a unei surori mai mari, dacă nu a unei mame. Iubise pe Grigore Topârceanu și e probabil că acea legătură cunoscută de tot orașul fusese privită cu ostilitate cu ani înainte. Topârceanu își părăsise soția de pe undeva din Muscel și se stabilise la Iași, intrând în cercul "Vieții românești". Dar autorul poeziilor săltărețe și a parodiilor murise și pe străzile Iașului se prelingea acuma ca o umbră, mereu cernită, Otilia Cazimir. Și această constanță în iubirea ei pentru trubadurul trecut în lumea umbrelor, plăcea în orașul patriarhal, în atmosfera romantică, heidelbergiană a Iașului. Când trecea pe stradă Otilia, lumea se oprea ca s'o privească cu simpatie, cu duioșie.

Tot la "Insemnări" venea și faimosul George Ivașcu. Ivașcu era un tânăr profesor secundar, comunist agresiv. Această agresivitate nu se datora atât unui curaj deosebit, ci faptului că era ginerele unui general—Teodorescu se numea, dacă nu mă înșel—, și cum se va vedea mai departe, grație socrului, Ivașcu putea să-și permită multe. Redactase câteva numere dintr'o revistă incendiară comunistă intitulată "Manifest", pentru care fusese și închis. Acuma scria la gazeta evreiască criptocomunistă "Iașul", unde redacta "Cronica războiului". Dar la "Insemnări ieșene" venea rar. Pe Ivașcu l-am cunoscut mai bine în altă situație. Intr'o zi mă cheamă comandantul regimentului, colonelul Loghin, pentru a-mi spune. "Ascultă locot. Beldie, a fost concentrat comunistul Gheorghe Ivașcu. Cum ești singurul ofițer activ în batalion (era un batalion de instrucție, restul regimentului era pe zonă), ți-l dau la compania ta ca să-i freci ridichea". A doua zi dimineață s'a prezentat la companie soldatul T. R. Ivașcu. L-am scos în fața frontului și i-am spus: "Soldatul T. R. Ivașcu Gheorghe, dta ești comunist eu sunt anti. Dar cât vei fi în compania mea, nu vei avea nimic de suferit pentru ideile dtale. Toți soldații companiei sunt copiii mei. De cionit, e probabil că se va întâmpla în altă parte. Bineînțeles că pentru a nu suferi nimic, se cere o condiție: să-ți faci datoria de soldat". Peste două zile am fost chemat din nou la cabinetul colonelului. Loghin se plimba furios cu mâinile la spate.

—Ascultă locotenente. Țara românească se duce dracului. Mi s'a forțat mâna. Ivașcu trece la serviciul cazarmării. Auzi? I se dă drumul unui agent comunist ca să—și poată continua meseria mai cu ușurință. Burghezia își taie singură craca de sub picioare.

Trecut la serviciul cazarmării, Ivașcu continua să facă parte din compania mea. In această situație era obligat să fie prezent la ora raportului, după care pleca la serviciul cazarmării, pentru a fi din nou prezent la întoarcerea companiei dela instrucție. Intre cele două momente, e probabil că pleca acasă. Și într'o zi aveam tragere. Regula era ca la tragere să meargă toți ostașii ce figurau în registrul companiei: cei dela servicii, bucătarii, grăjdarii, ordonanțele, etc. Și Ivașcu s'a prezentat, spunându-mi că acuma pleacă la cazarmare.

—Nu Ivașcule, vei merge la tragere. Așa e regula.

—Dar eu n'am tras niciodată în viața mea dle locotement.

—Un motiv în plus ca să mergi. Dta, în fiecare zi, la gazetă, arăți ce se întâmplă cu flotele și cu armatele globului. Ce-ar zice cititorii dacă ar afla că "strategul" dela "Iașul" nu a tras niciodată cu pușca?

Mai târziu, în ziarul "Moldova" de sub direcția autorului dramatic Adrian Pascu, am scris un articolaș, relatând cele de mai sus. Iar peste doi ani un prieten mă punea în gardă că acel articolaș se găsea îndosariat la "Timpul", pentru ziua... socotelilor. "Timpul" era în această vreme o gașcă comunistă și nu trebuie să se uite că cel care gira această gașcă se numea... Grigore Gafencu. Când am părăsit Țara, printre alte motive ce m'au determinat la aceasta a fost și ura pe care știam că mi-o poartă... "legionarul" Ivașcu (așa l-a numit o publicație de limbă românească, publicație "totdeauna bine informată" cum scrie mereu directorul ei).

Dar să revenim la concentrarea comunistului Ivașcu. In toamnă am plecat într'un scurt congediu și la întoarcere nu l-am mai găsit. Se făcuseră desconcentrări masive pentru muncile agricole și... "agricultorul" Ivașcu fusese desconcentrat. Pe urmă au venit legionarii la putere, "Iașul" a fost suprimant și Ivașcu a dispărut. L-am regăsit în paginile revistei "Vremea" care vira cu rapiditate spre stânga, unde Ivașcu redacta tot "Cronica războiului", deastădată sub pseudonimul Paul Ștefan. Iar și mai târziu, Ivașcu făcea parte dintr'un grup de gazetari români ce vizitau Bratislava, la invitația guvernului slovac. Ce ocazie mai fericită putea avea un spion comunist, pentru a-și face meseria, decât să viziteze o țară din coasta Germaniei, cu banii Țării? Adevărat, burghezia își tăia craca de sub picioare, vorba colonelului Loghin.

Tot la "Insemnări" am cunoscut un alt agent comunist, actualmente potentat în Țara înlănțuită. E vorba de docentul sau conferențiarul universitar Mârza. Mie mi-a fost suspect în două situații. Prima a fost următoarea: Când ne-a fost răpită Basarabia, printre cei prinși și reținuți de bolșevici erau și soția și copiii lui

HOINAR PRIN IASUL LITERAR

Mârza. Vestea a străbătut orașul și în primul Miercuri, cei mai mulți dintre noi căutau să aducă un cuvânt de alinare și îmbărbătare. Toți erau consternați, afară de cel în cauză, adică de Mârza, care cu greu își putea ascunde seninătatea, ca și când ar fi fost vorba de niște străini și nu de nevasta și, mai ales, de copiii lui.

A doua situație se plasează în timp un an mai târziu. Se începuse războiul și Mârza venea foarte des la Ungheni moldoveni unde mă găseam, ca să mă roage să-l trec în Basarabia. Pretextul era cumpărarea de alimente în Ungheni basarabeni. L-am trecut ori de câte ori a venit, dar niciodată nu l-am lăsat singur. Și cu ani mai târziu, Mârza era ministru în RPR.

Veniseră legionarii la putere și într'o Miercuri, Gr. T. Popa ne-a anunțat că "Insemnările" au fost suprimate de prefectul Al. Ventonic.

Dispărute "Insemnările" (toate intervențiile făcute la ministrul de Informații Nichifor Crainic au fost de prisos. E vorba de ministrul de după căderea legionarilor,

Flori albe în Țara de departe!...

în timpul lor nici nu s'a îndrăznit să se facă vreo intervenție), Iașul rămânea fără nici o revistă literară.

Și atunci mi-a venit ideaia să scot eu o asemenea revistă. Revista mea s'a numit "Curierul ieșan" și, inițial, din cauză că apărea exact în formatul "Insemnărilor", mulți au crezut că era vorba de un camuflaj al decedatei reviste, eu fiind un om de paie.

Revista am scos-o cu un camarad de regiment, Bratu. Plecând eu pe zonă, înscrierea la tribunal o făcut-o Bratu. Spunându-se că e mai grea înscrierea cu doi directori, i s'a sugerat ca unul din noi să fie înscris ca proprietar; s'a pus el director. Inserez acest amănunt deoarece, cum se va vedea, are mare importanță. Și revista, având nevoie și de aprobări la București, nu a putut apare decât în Martie 1941, când eu eram mutat dela regimentul de infanterie din Iași. Reținerile au dispărut după primele două numere și colaborările de marcă au început să afluiască. Mi-amintesc că s'a scos un număr festiv —circa 300 pagini de carte—închinat Basarabiei și Bucuvinei. Printre alții, la acest număr au colaborat profesorii universitari ieșeni Radu Vulpe, Ștefan Berechet și Bârsănescu. Din cauza începerii războiului, eu fiind mutat din Iași iar Bratu plecând pe front, au venit la revistă câțiva tineri, foarte merituoși dealtfel: George Mihail Dragoș și G. D. Loghin (băiatul colonelului). G. D. Loghin era cuzist iar George Mihail Dragoș nu știu precis ce idei avea, în orice caz de dreapta. Amândoi erau studenți străluciți, scriitori de mare viitor. Cine se îndoiește de afirmațiile mele, poate căuta Istoria literaturii a maarelui Gheorghe Călinescu și la prefață îi va găsi citați pe ambii. Ce i-a făcut pe acești tineri cu idei politice contrarii actualului potentat roșu dela București, să-l ajute în întocmirea acelei condamnabile cărți nu știu, ceiace știu precis e că nici unul nici altul nu era valetul actualului valet dela București. Dar pe lângă ei, s'au strecurat și doi valeți veritabili. Aceștia sunt Al. Piru și Mărgărit.

In acel timp a isbucnit scandalul Călinescu. Dl Pamfil Șeicaru a pus toată lumea în picioare cu un documentat articol în "Curentul" și cartea a fost retrasă din librării iar criticul comunist îndepărtat pe timp de șase luni dela revista Fundațiilor regale. Și fără știrea lui Loghin și Dragoș, Piru și Mărgărit au introdus un articol de apărare a lui Călinescu. Când an primit numărul, acolo unde mă găseam, am rămas înlemnit. Pe Călinescu nu-l cunoșteam personal. Imi publicase o poezie în "Jurnalul literar" atunci când nici unul nici altul nu știa ce gândește celălalt, iar după apariția Istoriei literaturii îl atacasem într'un articol în "Moldova". La curs, în fața studenților, maarele Călinescu spusese: "Nu mă interesează acest locotenent, reprezentant al "prostiei, cazone". Potriveală de gândire cu dl Vintilă Kaftancioglu, după cum se vede! Dar după apariția articolului ciracului lui, Călinescu mi-a trimis un articol pentru a-l publica la "Curierul ieșan". Articolul a fost trimis prin Piru și în numărul care a urmat, la "Poșta redacției" i-am răspuns că articolul nu poate fi publicat timp de 6 luni, adică atâta timp cât este îndepărtat dela "Fundațiile regale". Trecute aceste luni, poate să-l retrimită dacă vrea și voi aviza. E lesne de înțeles că articolul nu a mai fost retrimis iar pe ciracii lui nu i-am mai văzut.

Tot pentru a i se publica un articol a tatonat terenul un alt maare, și anume Iorgu Iordan. Acesta a trimis pe Zacordoneț și răspunsul meu a fost și de data aceasta negativ. Iordan citise revista și într'o zi, cu ea în mână intrase în sala de cursuri a profesorului Radu Vulpe, ca să-l felicite și să-l întrebe cine erau cei doi directori. Cum discuția era dusă în auzul studenților, George Mihail Dragos s'a ridicat ca să răspundă:

—Doi locotenenți, dle profesor.

—Doi locotenenți?, a întrebat mirat Iorgu Iordan. Și-și sacrifică ei leafa pentru a scoate o revistă? Eu știam că ofițerii au bani numai pentru a... (aici a urmat un gest care însemna dusul sticlei la gură). Se vede treaba că Iorgu Iordan se potrivea în păreri cu dl Amăriuței și în ceiace privea ofițerimea, nu numai în marxism-leninism.

Aceste întâlniri ale mele cu Piru, Dragoș, etc. se petreceau numai în congediile sau permisiile ce aveam. Dar, revista mergea greu de tot. Și într'un asemenea congediu am fost căutat de profesorul Octav Gheorghiu și de Bratu, care se găsea și el în congediu. Gheorghiu mi-a spus între patru ochi—știa că eram proprietarul gazetei—:

—Dle locotenent, Germanii vor pierde războiul. Trebuie să scoatem o revistă democrată și nu putem obține aprobarea. Dta o ai. Dă-ne revista pe mână. Vei continua să figurezi că director, dar o redactăm noi. Nu vei mai cheltui leafa dtale cu revista, ba mai mult, vei primi lunar o sumă de bani mai mare decât leafa dtale. Și la sfârșit... vei fi de partea învingătorilor și nu a învinșilor. Vino după masă la cafeneaua X la ora Y. Vom merge amândoi la profesorul Zane și cu el împreună la Banca Creditul Urban. Au trecut mulți ani de atunci și nu este exclus să mă înșel asupra numelui Băncii. Pe Gheorge Zane, fruntaș național-țărănist îl cunoșteam dela Facultate unde îl avusesem profesor de Economie politică și Finanțe. —Uite, dl Bratu e de acord, a terminat Octav Gheorghiu.

I-am promis lui Gheorghiu că voi fi exact la întâlnire, dar imediat ce m'am despărțit de el m'am dus direct la tribunal unde am făcut formele prin care Bratu nu mai era director și înscriam ca redactor pe avocatul Gheorghe Chiper.

Pe Octav Gheorghiu nu l-am mai văzut deatunci. Nu știu dacă se va fi simțind bine printre învingători, dar cum din puținele știri ce vin din Țară nu am auzit de el, se pare că și el e un învins.

Gheorghe Chiper era un tânăr avocat ieșan. Țărănist înfocat, membru al partidului drului Lupu, publicase un delicios volum de nuvele, intitulat "Târgul trăzniților", fusese pe front și acuma, desconcentrat, se sbătea pentru tema: dreptate țărănimii. Cum nu aveam nimic contra acestei teme, înțelegerea s'a făcut repede. Revista era literară, în plus, el făcea țărănism pe prima pagină iar eu pe ultima... legionarism (atât cât se putea). Această ultimă pagină o botezasem "cazon", "In vârf de săbii". Revista avea să apară sub alt format, acel de ziar, Chiper convingându-mă că formatul carte e mai puțin dinamic. După cum spun mai sus, Chiper era și el țărănist, dar țărănismul lui se deosebea de cel al lui Gr. T. Popa sau Zane. El voia ca Rusia să fie învinsă de Germania—aceasta însemna și victoria și nu înfrângerea noastră—și după aceia să se facă țărănimii dreptate. Nu știu cum privea lucrurile șeful lui, drul Lupu, dar Chiper așa le vedea.

Grație lui Chiper au mai venit la revistă poetul George Lesnea și Theodor Kiriakoff care era un pictor decorator de mare talent. Fusese invitat la Teatrul național din București, dar el nu se putuse desprinde de cel dela Iași. Kiriakoff avea nostalgia Estului, dar al Estului geografic și nu al celui politic. După ocuparea Transnistriei, Kiriakoff a acceptat postul de pictor decorator al Teatrului din Odesa, motiv pentru care—probabil—astăzi e în lumea umbrelor. O dovadă a talentului lui o vor găsi cititorii în cartea de "Povești" de Ion Creangă, editată de "Carpații".

Dar aici e necesar să fac o paranteză pentru a putea vorbi de două "caractere" literare ale Iașului. E vorba de caractere cu ghilimele. Din nefericire, în lumea artiștilor și literaților, caracterele cu ghilimele mișună. Mai ales în lumea acestora din urmă, numărul acestor "caractere" este înspăimântător.

Imediat după apariția "Curierului ieșan", au mai apărut două reviste literare în Iași: "Cetatea Moldovei" sub direcția lui George Cuza și "Cuget moldovenesc" de sub directia lui Petre Stati, ambele format carte. "Cuget moldovenesc" apăruse înainte de răpirea Basarabiei la Bălți, unde îl cunoscusem pe profesorul Stati, cuzist, fost deputat iar în timpul guvernării Goga-Cuza secretar general în nu mai știu care minister. La Bălți, "Cuget moldovenesc" apăruse în formatul "Gândirii".

George Lesnea era un fost lucrător tipograf. De un real talent, scria cam mult, motiv pentru care cineva făcuse o butadă: *Lesnea* e cam *lesnicios*. Mai valoroase decât producția proprie erau traducerile din Pușkin și, mai ales, din Esenin. Fostul lucrător tipograf nu nutrea nici o ideie politică, era de o ambiție nemăsurată și-și ținea pânzele bărcii gata pentru a le întinde după cum bătea vântul. Era apreciat mult de Iorga și în toamna anului 1940 trebuia să i se dea premiul național de poezie. Totul era aranjat de Iorga și în acest scop, Lesnea publicase un volum de versuri, intitulat "Cântece pentru regele nostru". Numai că Lesnea era ghinionist, regele a fugit spre alte țări mai calde și premiul național s'a evaporat. Dar Lesnea nu renunța așa de ușor la visurile lui și a scris un poem de 400 versuri, intitulat... Căpitanul. Din cauza evenimentelor, nu a mai avut nici măcar timpul să-l publice. Cum trupele germane înaintau victorioase pe toate fronturile, Lesnea și-a format convingerea că viitorul e al naționaliștilor și deaceia a început să publice poezii în "Cetatea Moldovei". Mai târziu, cum războiul în Rusia începuse să meargă greu, s'a gândit că colaborarea la revista lui George Cuza e imprudentă și astfel a fost adus de Chiper la Curierul ieșan, a cărui ideologie țărănista de pe pagina I-a i se părea mai puțin

(Urmează pagina 16.)

Hoinar prin Iasul literar

periculoasă. Lesnea a publicat în revista mea versuri frumoase. Prima, a cărui titlu nu mi-o amintesc, a fost elogiată de "Curentul". Mi-amintesc doar ultimele versuri:

"Şi o lună mare, luminoasă, dulce,
Luminează morţii, care zac în grâu."

Colaborarea lui Lesnea era destul de dificilă. El impunea locul—totdeauna pe pagina I-a fireşte—, caracterele, etc. Dar când frontul de Est a început să nu mai meargă, Lesnea s'a retras în mod strategic. In primii ani după "eliberare" am auzit de Lesnea, dar pe urmă... tăcere. E probabil că a scris şi un poem întitulat "Stalin", dar se vede treabă că manevrele nu i-au reuşit.

Şi acuma, al doilea "caracter". E vorba de Eusebiu Camilar. Acesta, avea idei politice: "progresiste". Numai că ideile nu-i erau prea solide. Ca şi Lesnea, după fulgerătoarele victorii germane, a socotit că e bine să se aranjeze. Şi pentru aceasta a fost, nici mai mult nici mai puţin, decât secretarul de redacţie al revistei "Cetatea Moldovei". In ceiace priveşte talentul, aşi fi injust dacă aşi afirma că nu avea. Avea şi încă puternic. La "Vremea" —înainte de virajul spre stânga—, avusese loc un concurs de nuvele. Şi premiatul fusese Camilar. Era vorba în acea nuvelă de o deslănţuire a elementelor naturii. Intr'un sat din Bucovina—Camilar era Bucovinean—, sat de munte, avea loc o inundaţie, fulgere, trăsnete, prăbuşiri de copaci, dărâmări de case , etc. Mai târziu a publicat un roman în editura "Moldova" a lui Athanasie Gheorghiu. Trata aceiaşi temă dar, dacă într'o nuvelă toată această deslănţuire de elemente era realmente puternică, dealungul sutelor de pagini dintr'un roman, se dilua.

Cu Chiper ca redactor, "Curierul ieşan" a fost o revistă foarte discutată, poate cea mai discutată de provincie din acele vremuri. Mi-amintesc în special de o polemică cu "Universul literar". Intr'o notă, Chiper acuzase revistele din Capitală că dispreţuiesc total pe cele din provincie, că redactorii şi colaboratorii se tămâiază reciproc, conform dictonului "laudă-mă tu ca să te laud şi eu" dar, mai grav, laudele la adresa cărţilor ce apar nu sunt sincere, ele fiind cumpărate. "Recenziile ce apar în revistele din Capitală sunt scrise în biurourile editurilor, scria Chiper. Redactorii primesc plicul, îl deschid şi se uită la numărul liniilor recenziei fabricate de editură, le numără şi apoi numără şi hârtiile de o mie ce însoţesc textul "recenziei". Dacă e aşa cum trebuie, redactorul notează pe margină pagina din revistă şi caracterele în care trebuie să apară şi apoi îşi pune semnătura dedesubt."

Cel care s'a indignat a fost Traian Chelaru, redactorul "Universului literar". Acesta a tunat şi fulgerat contra "Curierului ieşan", dar a fost nenorocos. Peste vreo lună apărea un roman scris de o bănăţeancă ce se ascundea sub pseudonimul Sofia Arcan. Şi în "Universul literar" a apărut o notă de apreciere, semnată Jeleriu, pseudonim cunoscut de toată lumea ca fiind al lui Traian Chelaru, redactorul revistei. Peste vreo săptămână a apărut acelaş text în "Vremea", dar în chenar, indicând clar că era vorba de o reclamă plătită. Dovada era făcută. Editura trimisese acelaş text şi la "Universul literar" şi la "Vremea", însoţind textul—conform obiceiului—de hârtii de o mie. Lui Traian Chelaru, mai puţin pretenţios, numărul miilor i s'a părut suficient pentru a-şi pune semnătura, fraţilor Donescu insuficient şi l-au trecut la reclame. Aceasta mi-a dat prilejul să scriu pe o pagină întreagă un articol întitulat "Mercur în templul artei", de o "cruzime" care, oricât ar fi fost de "cazonă", o socotesc şi astăzi justificată. Chelaru a fost nevoit să tacă—"actele vorbeşte"—. S'a răzbunat şi el cum a putut, adică în dările de seamă anuale, nici nu trecea "Curierul ieşan" printre revistele ieşene, deşi aceasta era cu mult mai discutată de presa românească decât "Cetatea Moldovei" şi "Cuget moldovenesc".

O polemică mai puţin gravă am avut şi cu dl Ierunca. El scotea revista "progresistă" "Albatros", în care criptocomunismul era evident. Era însă învelit în multă vată şi anume în vata umanitară. Mi—amintesc de o poezie— de Cobzaru dacă nu mă înşel, un poet care până la urmă a fost prins cu mâna în buzunarul nu mai ştiu cui—, intitulată foarte straniu: Isus, Lord Byron şi Panait Istrati.

Intr'o notă, dl Ierunca cerea ca în şcolile secundare româneşti să se studieze în *intregime*, opera lui Panait Istrati. I-am răspuns tot într'o notă că cererea mi se pare foarte riscată: în unele din cărţile lui Istrati e vorba de homosexualitate şi nu cred că asemenea teme sunt potrivite pentru elevele şi, mai ales, pentru elevii de liceu. Il mai întrebam dacă prin în *întregime* înţelege şi "Spovedania unui învins". Nu mi-a răspuns dar sunt sigur că la acea vreme dl Ierunca nu îngloba această carte în noţiunea în *întregime*. Astăzi, dsa declară că e de acord cu mine asupra "Spovedaniei" şi nu-mi rămâne decât să mă bucur.

La sfârşitul anului 1943 Chiper s'a retras, scoţând o gazetă întitulată "Brazda". Cum eu nu mai puteam obţine congedii decât foarte rar, iar banii de care dispuneam se împuţinaseră, la sfatul lui Chiper am trecut "Curierul ieşan" unui armean al cărui nume nici nu mi-l mai reamintesc. Pe armean nici nu l-am cunoscut, trecerea s'a făcut prin corespondenţă, scrisorile fiind trimise prin Chiper. Şi acest armean a scos un număr în Martie 1944. Nu am văzut acest număr, de apariţia lui am aflat din "Universul literar". Intr'o notă Chelaru vorbea despre "Curierul ieşan", lăuda numărul apărut şi-şi exprima speranţa că "sub noua direcţie", "Curierul va fi mai puţin bătăios. Reieşea din nota lui Chelaru că nu mai figuram ca director. Nu avea nici o importanţă: revista "Curierul ieşan", apărută la 1 Martie 1941, a decedat numai atunci când hoardele sovietice erau pe înălţimile din Nordul Iaşului.

L-am cunoscut şi pe George Cuza. Acesta era furios pe mine şi nu înţelegea cum eu, un naţionalist, puteam colabora cu un ţărănist. Toate isbucnirile lui Cuza mi le povestea Adrian Pascu, când îl vizitam la redactia ziarului "Moldova". Dar cu directorul "Cetăţii Moldovei" m'am reconciliat repede. I-am trimis o nuvelă cu o scrisoare în care îl rugam să mă anunţe cât mai repede dacă se publică sau nu, în caz contrar publicând nuvela în revista mea. Şi răspunsul a venit telegrafic. Nuvela a apărut cu uşoare tăieturi făcute, după cum singur mi-a mărturisit, de... Eusebiu Camilar. Au urmat alte nuvele publicate în "Cetatea Moldovei" şi într'un congediu l-am vizitat în casa de pe strada Codrescu. George Cuza era un om încântător. Era foarte criticat în Ţară, avea desigur multe păcate, dar şi le-a spălat pe toate prin atitudinea dela procesul înscenat de comunişti. A murit în închisoare.

Dar această colaborare la revista lui George Cuza a adus supărarea lui Chiper şi motivul principal pentru care s'a retras dela "Curierul ieşan", cred astăzi, că au fost relaţiile mele cu George Cuza.

Nu aşi putea termina aceste amintiri fără să vorbesc despre... librarul Athanasie Gheorghiu. Athanasie Gheorghiu era în acei ani în care se situiază amintirile mele de mai sus, unul dintre cei mai bogaţi oameni din Iaşi. Pe lângă librăria principală, fostă "Socec", avea încă 2-3 secundare, aproape toate tipografiile mari ale Iaşului —afară de aceia a Episcopiei catolice—erau proprietatea lui, era proprietar al ziarelor "Moldova" şi "Prutul", precum şi al editurii "Moldova". Printre alţii, "Moldova" a editat şi pe Eusebiu Camilar. Athanasie Gheorghiu începuse ca băiat de prăvălie. Acuma, când era atât de bogat, era tot neodihnit, el era cel care deschidea şi închidea librăria principală din apropierea Pieţii Unirii. Trăiau de pe urma lui sute de Români, bărbaţi şi femei, lucrători, lucrătoare şi intelectuali. Pentru intelectuali avea în librărie o cameră, cu masă şi scaune, în care iubitorii de carte intrau, şi toţi vânzătorii aveau dispoziţia să aducă imediat cartea sau cărţile cerute, spre a fi răsfoite sau citite.

In acea cameră ne-a citit Chiper extaziat câteva strofe dintr'o poezie a lui Gyr, din cartea de poezii de pe front. Mereu departe de Iaşi şi de alte oraşe chiar, nu aflasem de cartea lui Gyr şi-mi amintesc şi astăzi de poezia în care era vorba de un marş obositor prin stepă, de ajungerea într'un oraş dărâmat, şi scotocind prin moloz, apare o păpuşă. Poezia se termina:

"Uite o păpuşă, camarade."

Au ajuns hoardele comuniste la Iaşi şi Athanasie Gheorghiu a fugit la Craiova, unde a continuat să scoată "Moldova", mereu pe baricada anticomunistă. L-am revăzut după "eliberare", adică către sfârşitul lui Septembrie 1944. In drumul spre Tisa, unde mergeam să mă bat cu noul "inamic", alături de proaspătul "aliat", am trecut prin Craiova. Gheorghiu îşi avea redacţia într'o cameră modestă. Omul care plecase dela măturatul prăvăliei, era acuma prăbuşit. Pentru el, 23 August nu fusese o eliberare ci o groaznică subjugare. Aşa credeam şi eu în acele momente-aşa cred şi azi-şi în drumul spre Tisa mergeam cu hotărîrea de a trece alături de cei ce continuau lupta contra celor care ne subjugaseră Neamul.

Athanasie Gheorghiu nu era un "intelectual", deci nu a socotit o clipă că se poate cocheta cu comunismul.

Am crezut că-mi îndeplinesc o datorie ca la capătul acestei înşiruiri de amintiri, *să evoc pe simplul librar dela Iaşi care, fără pretenţii, a trudit şi el în ogorul culturii româneşti, atât cât l-au ajutat capul şi inima, stând* până la sfârşit, dârz, pe baricada dreptei cauze.

OAMENI, FAPTE SI IDEI

Iarasi lichelele sublunare

ACUM câtiva ani, la adunarea "Culturalei" dela Madrid—una dintre acele microorganisme care mor a doua zi după inaugurare—, dl Ştefan Teodorescu îndepărta cu curaj fumul cu care începuseră ca deobiceiu să se tămâieze reciproc "culturalii" exilului. Era o condamnabilă prelungire în exil a acelui nenorocit "laudă-mă tu ca să te laud şi eu", din Ţară, într'o formă mult mai gravă.

Intr'adevăr, dacă deschidem ultimul număr al revistei "Destin" dela Madrid, în partea destinată recenziilor şi notelor, vom găsi un caz de reciprocă tămâiere, deadreptul patologic; pe o pagină laudă dl Vintilă Kaftangioglu pe dl Jorge Uscătescu, pe cea următoare dl Jorge Uscătescu pe dl Vintilă Kaftangioglu şi când aceasta se termină, se reia povestea frumuşel dela capăt.

S'a întâmplat în exil ca un asemenea sgâlţâit—X să-i zicem—, în scopul de a provoca laude asupra persoanei sale, a lăudat pe Y într'o formă atât de ditirambică, încât Y, ruşinat oarecum, a fost nevoit să-l dezavueze pe cel care pusese prea multă tămâie în căţuie.

Dl Ştefan Teodorescu, la şedinţele "culturalei" dela Madrid, a spus că Românii cari au reuşit să-şi publice operele în marile edituri apusene, să-şi facă un nume să zicem, să câştige bani—C. V. Gheorghiu cu ghiotura—, au făcut-o pentru ei personal, nu au nimic cu exilul, nici exilul şi nici Ţara de departe, nedatorându-le nimic. Cum scriam altădată aici, prin aplauzele furtunoase, participanţii la şedinţe, au arătat că-şi însuşesc punctul de vedere al dlui Ştefan Teodorescu. Dar au trecut doi ani şi jumătate şi—socotind că timpul a făcut să se aştearnă uitarea peste argumentele dlui Ştefan Teodorescu—, "culturalii" au revenit la atac.

"Nu se va accentua niciodată de ajuns opera de iniţiere pe care au realizat-o scriitorii români exilaţi în Spania şi meritul ce l-au avut de a şti să prezinte vastului spaţiu al limbii spaniole valorile culturale româneşti", scrie dl Vintilă Kaftangioglu într'un articolaş de tămâiere la adresa dlui Jorge Uscătescu. Dar cum şi cui au făcut "culturalii" cunoscute valorile culturale româneşti? Ne-o spune de data aceasta dl Jorge, în alt articolaş: "Istoria vremii noastre se scrie dincolo de faţada vizibilă a senzaţionalismului gazetăresc, într'un cerc iniţiatic şi ocult (?), la care puţini au acces". Dar noi credeam că acest cerc "iniţiatic şi ocult" spaniol este şi cult şi cunoaşte mai mult decât îi prezintă "culturalii" dela Madrid şi că este nevoie că România să fie făcută cunoscută unor cercuri mai largi, care să nu fie nici "iniţiatice" şi, mai ales, nici "oculte". Şi ia să vedem ce a scris Dl Jorge? "El problema de Europa"; "De Maquiavel a la Razón de Estado"; "Europa ausente"; "Rebelión de las minorías"; "Juan Bautisto Vico y el mundo histórico"; "Escatologia e Historia", etc. Iar Dl Kaftangioglu: "Presencia del mito"; "Panorama de la filosofia contemporánea"; "Antologia de la poesia italiana".

La înşiruirea atâtor titluri de cărţi, oricine ar fi înclinat să creadă că e vorba de lucrări temeinice, menite să contribuie la clarificarea controverselor ivite în jurul operii unui Maquiavel sau Vico. Fals. E vorba de scurte cărţulii însăilate din lecture grăbite, care nu pot atrage atenţia unui specialist. Nu sunt nici cărţi de specialitate, de erudiţie, deoarece dl Jorge Urcatescu este un superficial şi nu-l mână nici o pasiune pentru studiu, fiindcă îi lipseşte acel ascetism al cercetărilor care nu aduc beneficii. Goana dsale după beneficii este atât de cunoscută Românilor din Spania, încât cineva a lansat întrebarea dacă dl Jorge este fost olteam sau fost evreu. Şi nu ne aflăm nici în faţa unor carţi de popularizare, dl Uscătescu fiind totalmente lipsit de însuşiri în această direcţie. Când citeşti o pagină de Uscătescu, ai impresia că mesteci iască; este într'adevăr o artă a înşira fraze uscate, cărora vocabularul pretenţios nu le poate acoperi neantul conţinutului. Despre dl Uscătescu se poate spune că este un clasic al artei de a nu spune nimic. Dealtfel, cei cari cunosc autorii asupra cărora dl Jorge caută să-şi dea cu părerea, îi admiră îndrăzneala ignoranţei. Un bun cunoscător al literaturii germane s'a minunat de curajul olteanului nostru de a scri despre poetul Hölderlin, fără să cunoască limba germană. Chiar pentru cei cari cunosc temeinic limba germană, Hölderlin este un poet greu de citit şi de înţeles. In afară de cazul—ce nu este exclus—că dl Uscătescu a făcut apel la dl Stamatopol, care cunoaşte suficient germana, pentru a-i fi servit de tălmăcitor al poetului. Intrebarea este de ce a simţit nevoia dl Uscătescu să scrie despre un poet german, şi încă dintre cei mai greu de înţeles, când nu cunoaşte limba germană? Pentrucă există azi un interes, critica literară dând o mare atenţie lui Hölderlin. Este—ca să întrebuinţăm un termen nepotrivit cu delicateţa lui Holderlin—, un poet la modă. Dl Uscătescu este grăbit să fie "à la page". Nu l-am văzut tot aşa de grăbit să scrie despre Brâncuşi, deoarece este la modă să-ţi dai părerea despre zisa artă abstractă? Dl Jorge Uscătescu este un iubitor al publicităţii cu orice preţ. Vrea să se vorbească despre "cioclopedica" sa persoană. Dacă România ar fi la modă adică dacă în coloanele ziarelor, în paginile revistelor s'ar vorbi cu insistenţă despre nefericita noastră Patrie, imediat dl Jorge ar fabrica o duzină de broşuri pentru a fi în tonul modei. Dar dacă despre România nimeni nu se interesează, atunci la ce bun să-şi piardă timpul, când sunt alte subiecte de actualitate şi evoluţia spiritului contimporan este spre crearea unei vaste unităţi continentale, micile naţiuni fiind înglobate în vaste sinteze de cultură în care particularităţile naţionale, dacă nu dispar complet, îşi pierd din importanţă, ca dialectele unei limbi. Acelaş fenomen îl vom identifica şi la dl Vintilă Kaftangioglu.

Dar admiţând că producţia grafică a dlui Jorge Uscătescu este extraordinară calitativ cum afirmă dl Kaftangioglu iar a dlui Kaftangioglu formidabilă cum susţine dl Jorge, nu reiese deloc că "scriitorii români exilaţi în Spania au meritul de a fi ştiut să prezinte vastului spaţiu al limbii spaniole valorile culturii româneşti". Domnii Jorge şi Kaftangioglu au devenit, să zicem, mari filozofi, e foarte frumos, ne bucurăm că doi compatrioţi sau foşti compatrioţi au devenit "mondiali", dar atât şi nimic mai mult. E foarte frumos că dl Mircea Eliade a scris "Istoria Religiilor", despre şamanism, etc., că dl Jorge a scris despre Juan Bautisto Vico iar dl Kaftangioglu despre poezia italiană, dar aceasta—aşa cum a spus dl Ştefan Teodorescu—e o chestiune personală a celor de mai sus, aceste cărţi nu au nimic comun cu exilul şi cu România.

Chestiunea e clară ca lumina zilei. Aşa cum a spus dl Ştefan Teodorescu, majoritatea scriitorilor români sau foşti români din exil s'au agitat şi se agită pentru ei personal şi nu pentru exil sau Ţara de departe. Problemele româneşti nu-i interesează decât în măsura în care le pot aduce foloase personale. Dovada că aşa este, o găsim în goana nemaipomenită după găsirea *cheiei* succesului. Toţi scriitorii români sunt în căutarea acestei *chei aurite*. Şi pentru a o găsi, nici un procedeu nu li se pare condamnabil, sunt gata să facă constract şi cu diavolul.

Dar cu toate aceste contracte cu diavolul, *cheia* succe-

(*Urmează pagina* 17.)

sului nu a fost găsită până acuma decât de doi scriitori români: C. V. Gheorghiu şi C. Amăriuţei. Şi ceiace este curios, deşi nu era şi nu este greu de ştiut unde este *cheia*, numai doi au găsit-o iar ceilalţi îi dau târcoale. Pentru dl Gheorghiu *cheia a* fost Johan Moritz, suferinţele unui Evreu sau presupus Evreu din România, cele "trei mii" de Evrei ucişi la 21-23 Ianuarie 1941, număr care a fost redus la 120 de către dl Filderman, iar pentru dl Amăriuţei, Cristina, Efraim, Miriam şi "progromurile" inexistente dela Focşani.

Ca un scriitor să aibă succes în anumite ţări din Occident, trebuie să terfelească obrazul Ţării, să inventeze progromuri, fortificaţii în Basarabia unde au lucrat forţat Evreii, etc.

Şi au fost oare cărţile lui C. V. Gheorghiu atât de extraordinare, "Biblia secolului 20", cum scria magul Mircea Eliade? Dacă da, de ce s'au vestejit atât de repede? De ce secolul 20 a ţinut numai câţiva ani, adică până atunci când dl Ierunca a dovedit că C. V. Gheorghiu fusese "huligan"?

Să nu se uite că în Franţa a apărut şi "Ion" al lui Liviu Rebreanu şi, printr'o curioasă coincidenţă, exact în aceiaşi editură şi colecţie ca şi "Ora 25" a lui C. V. Gheorghiu. Şi din "Ion" nu s'au vândut nici 10.000 de exemplare iar din "Ora 25"—aşa cum afirmă C. V. Gheorghiu—, 400.000. Este oare romanul "Ion" atât de slab şi "Ora 25" atât de grozavă? Personal răspund categoric NU, aşa cum am spus dela început şi evenimentele au validat această părere. Este oare vorba de o "estetică govoriană", cum afirmă dl Kaftangioglu, şoricelul acesta firav care aleargă după anafură pe la toate bisericile? Dacă da, cum se face că dl C. V. Gheorghiu a fost repudiat şi cărţile nu i se mai vând, după ce i s'a luat *cheia* din mână?

Cauza sau cauzele sunt altele. In anumite ţări din Occident, Ion şi Florica sunt doar nişte" paysans sauvages", viaţa lor, speranţele lor, durerile lor sunt fapte lipsite de de importanţă. Johan Moritz? A! Aceasta e cu totul altceva. Suferinţele eroilor lui Rebreanu, bieţi ţărani români oropsiţi de stăpânirea ungurească erau fapte comune; lucrul forţat, *închipuit*, al Evreilor la nişte şi mai *închipuite* fortificaţii româneşti în Basarabia, sunt fără îndoială fapte ce ies din comun, extraordinare.

Putem spune că ne aflăm în faţa unui fel de impozit asupra creaţiei literare, un fel de obligatorie temenealǎ adusă evreimii care trebuie să fie proiectată în conştiinţa omenirii ca un fel de victimă permanentă, spre a putea deştepta o milă universală. Când Evreii devin opresori, este deasemeni obligator să nu se pomenească nimic; în acele cazuri consemnul tăcerii este respectat de presa mondială. Totuşi, mai scapă uneori o fărâmiţă de adevăr în câte o carte, dar acea carte este pusă "sub herem" şi succesul rămâne o stea la care "îi trebuie mii de ani, luminii ca s'ajungă". De exemplu, într'o carte "Le pétrole et la haine", de dl François Quilici, găsesc câteva rânduri revelatoare asupra Evreilor ca opresori: "In acelaş timp, o rezoluţie a O. N. U.-lui, făcea refugiaţilor (arabi) promisiunea solemnă că-şi vor regăsi bunurile şi pământurile lor. *Erau circa 900.000 de Arabi care plecaseră, părăsind totul, cuprinşi de o groază contagioasă*, organizată printr'un remarcabil concurs de complicităţi. Evreii *trecuseră prin sabie toată populaţia musulmană din Deir Yassin* (era răzbunarea Macabeilor). Pag. 159.

Autorul cărţii are un capitol "Courageux et dur Israel", plin de admiraţie faţă de Evrei, deci nu poate fi vorba de un scriitor antievreu. Dar câţi au citit şi câţi au auzit de cartea dlui Quilici? Conspiraţia tăcerii a dat roade. Deci puţini ştiu despre masacrele săvârşite de Evrei, victimele fiind Arabii. Această discreţie este explicabilă: să nu se dărâme mitul "Evreii victime permanente".

Obligatia de a pomeni de suferinţele Evreilor într'un roman pentru a avea asigurată o vastă şi sgomotoasă publicitate, menită să asigure succesul, o găseşti respectată chiar acolo unde nu te aştepţi. Nikos Kazantzaki, cunoscutul romancier grec, în romanul "La liberté ou la mort", evocă luptele Grecilor din Creta. Un admirabil roman, dar spre a fi sigur de succes, Nikos Kazantzaki a fost nevoit să introducă cupletul progromului. Cum în Creta nu există Evrei, atunci a inventat o Evreică victimă a progromurilor din Rusia, care devine soţia unui Cretan. Kazantzaki, introducând victima progromurilor, nu s'a simţit totuşi obligat să devină excesiv prin punerea într'o lumină defavorabilă a compatrioţilor lui. Nu acelaş lucru s'a întâmplat cu Gheorghiu sau Amăriuţei. Aceşti scriitori români au descoperit în această supralicitaţie pro evreiască ce mare plăcere face acest lucru celor ce deţin *cheia* succesului şi deaceia prezintă poporul român sub aspect respingător, pentru ca din contrast, lumina aruncată asupra nefericitelor victime—Evreii—să fie cât mai puternică.

C. V. Gheorghiu, incontestabil foarte inteligent, a ştiut unde-i *cheia*, a folosit-o minunat şi succesul a fost formidabil. Aceasta este explicaţia şi nu alta. Personagiile lui Rebreanu nu sunt hibride cum afirma dl Eliade despre personagiile lui Caragiale ci, din contra, sunt vii, reale, personagii hibride, fantoşe sunt exact acele ale lui C. V. Gheorghiu. Dar aceasta este situaţia. Ion, chiar real, viu, nu este interesant, pe când Johan Moritz şi Efraim sunt interesanţi chiar atunci când sunt nişte marionete duse de mână de către autori.

După C. V. Gheorghiu a venit C. Amăriuţei, tot atât de inteligent ca şi Gheorghiu, tot atât de sublunar ca şi Gheorghiu. Dar înainte de a-i spune câteva cuvinte şi despre un al treilea, despre un personagiu intermediar, care ştia ceva despre *cheie* şi locul unde se găseşte, dar ştia probabil ceva vag, nimic precis. A bâjbâit, dar n'a reuşit să între în posesia faimoasei *chei*. Nu-i mai dăm numele căci nu a reuşit să iasă din anonimat. Acest domn a scris o carte, bună, fără îndoială. Numai că nu a ştiut să pună punctul pe i. Ştiind care este drumul care duce la succes, a pus şi el pe ici pe colo câte un personagiu evreesc simpatic, a scris şi despre "huliganii" care ajunşi bucătari în lagăre persecutau personagiile simpatice, dar aceste mărunte fapte nu au fost socotite suficiente acolo sus unde se hotărăsc succesele. Trebuia ca personagiul principal să fie Moritz II şi nu Nădufu, sau în orice caz să se fi insistat asupra "suferinţelor" Evreilor şi asupra cruzimii "huliganilor". N'a făcut-o şi din această cauză succesul a rămas departe de mâinile sale avide.

LICHELE SUBLUNARE

Trebuie să recunoaştem însă că n'a insistat. Văzând că a greşit, s'a resemnat. A părăsit atunci oceanele şi mările, a părăsit apele sărate şi deatunci navighează în ape dulci.

Dar înainte de a trece la "marele" scriitor Amăriuţei, să lămuresc două mici amănunte. Acum aproape doi ani, la Paris, am citit romanul "Neguri" al lui Eusebiu Camilar, un alt românaş inteligent, care a ştiut să găsească *cheia* succesului. Cu tot tragismul situaţiei, mărturisesc că la un moment dat am început să râd cu hohote. Camilar scria că în războiul nostru contra bolşevicilor, la trecerea Bugului sau Niprului—nu-mi mai aduc bine aminte—, Germanii au dat ordin ca regimentele româneşti să treacă apa fluviului, aşa ca într'o poveste pentru copii, fără bărci. Şi tot ca într'o poveste pentru copii, ofiterii români, aceşti "reprezentanţi ai prostiei şi cruzimii cazone", ca şi soldaţii, înaintau în apă până când aceasta trecea deasupra gurii şi, natural, se înnecau. După ei veneau alţii şi mereu alţii, ca oile. Regimente întregi au rămas pradă peştilor! Râdeam cu hohote şi mă întrebam cum poate scri cineva asemenea neghiobii. Ştiam că Eusebiu Camilar fusese un ambuscat, ca şi dnii Kaftangioglu, Jorge Uscătescu, Stamatopol, Amăriuţei, etc., că au o repulsie organică pentru uniforma militară şi o frică teribilă de a vedea o puşcă altfel decât în fotografie sau la cinematograf, dar oricum, este vorba de un dar pe care e de presupus că-l are orice scriitor de a sesiza unele aspecte psichologice, chiar atunci când se aventurează în domenii necunoscute. Aşi voi să-l văd pe dl Kaftangioglu căpitan dând locotenenţilor şi soldaţilor ordine să treacă Niprul fără bărci! Nu m'aşi încumeta să garantez că nu-i trimis imediat la balamuc dacă nu i se întâmplă şi mai rău.

Mă întrebam dacă e posibil să se găsească un cititor care să-l creadă pe Eusebiu Camilar, dacă pot cititorii admite asemenea elucubraţii. Şi din nefericire mi-am răspuns afirmativ. Există o îmbolnăvire generală a spiritelor

Ani şi ani, decenii şi decenii s'a lucrat la această îmbolnăvire. S'a făcut un "lavage des cerveaux" şi astăzi spiritele bolnave ale omenirii acceptă elucubraţiile, toate elucubraţiile, când e vorba de anumite probleme. Interesul omenirii, în urma acestui lung "lavage des cerveaux" este trezit numai de *anumite* teme, respingând pe cele contrarii. O dovadă o avem în faptul că cititorul plânge sau numai se înduioşează când e vorba de "Jurnalul Anei Frank", se înduioşează de suferinţele lui Johan sau Efraim şi ar rămâne indiferent dacă ar apare o carte în care ar fi descrise suferinţele lui Ion în ocna comunistă. Un roman în care s'ar scrie lucruri adevărate, cum de exemplu soldaţii bolşevici erau îmbătaţi înainte de a se porni la atac pentru a cădea ca desmetecii, cum intrau în case şi furau plapomele şi cearşafurile pentru a le arunca câteva ore mai târziu, cum violau fetiţe de 12 ani sau bătrâne de 70 nu sunt crezute, dar sunt crezute elucubraţiile trecerii unui fluviu fără bărci.

Deci în romanul "Le pauvre d'esprit", ca şi corespondenţii săi din Spania, dl Amăriuţei prezintă Ţara de departe, vastului spaţiu al limbii franceze. Şi cum o prezintă? Un locotenent, S. N. Govory, se îmbată cu alţi "reprezentanţi ai prostiei cazone" şi apoi ies în stradă. Cheamă câteva trăsuri şi... mână. Vinul urcat în capetele seci ale ofiţerilor români îi face să îmboldească pe birjari iar aceştia la rândul lor să ciomăgească caii. O cursă nebună. Şi caii calcă şi omoară o biată fetiţă care, printr'o curioasă coincidenţă... e Evreică. Până aici nimic grav. Se îmbătau desigur ofiţerii români, hai să zicem că s'ar fi putut întâmpla să calce şi să omoare o fetiţă care, din întâmplare să fie Evreică. Nimic interesant, nimic grav, aceste lucruri s'ar fi putut întâmpla în oricare Ţară din lume. Dar, în oricare ţară din lume, descreeraţii si-ar fi luat depeapsa. Ar fi fost arestaţi, judecaţi şi condamnaţi. In toate ţările din lume, afară de România, unde, aşa cum scrie Amăriuţei, nu s'a întâmplat nimic. Descreeraţii nu au fost traşi la răspundere, nu s'au mişcat superiorii lor,nici prefectul, nici poliţia şi nici justiţia. Parcă în loc de a fi ucis o biată Evreică ar fi călcat cu caii o găină sau o potaie. Exact ca în Ghana—să fiu iertat, nu vreau să jignesc pe nici un Ghanez, dar aşa este părerea unora despre această nouă ţară liberă—, sau ca în Rusia sovietică. Deci Ţara de departe e prezentată "vastului spaţiu al limbii franceze" ca o Ghana sau ca Rusia sovietică.

Govory nu e supărat de nimeni în romanul lui Amăriuţei ci e lăsat în pace ca să-şi continue blestemăţiile. Şi şi le continuă. Govory şi ceilalţi "cazoni" se înhăitează şi cu nişte "huligani"—pentruca romanul să fie editat şi să se vândă era nevoie şi de nişte "huligani"—, şi... foc si pârjol. Sunte arse casele evreeşti, sunt ucişi toti bieţii Evrei şi bietele Evreice şi scapă numai copiii. Şi, şi de astădată... nimic. Armata rămâne în cazărmi, prefactul n'aude n'a vede. Justiţia e chioară şi surdă Mă rog, repet, lucrurile acestea s'au întâmplat în Ghana sau în Rusia sovietică? Nu! Am râs ca atunci când am citit cartea lui Camilar: progromurile, arderile, uciderile, se întâmplau în... România.

Şi iar n'am mai râs. Spiritele unei părţi din Europa, graţie acelui "lavage des cerveaux" sunt gata să *creadă* şi *cred* toate aceste baliverne. Occidentalul care plânge pentru Ana Frank va plânge şi pentru Cristina şi Efraim. "Bine că au venit Ruşii ca să stârpească "huliganii" spune el, când a terminat de citit cartea lui Amăriuţei.

Să ne înţelegem. Nu sunt contra descrierii *lucrurilor adevărate*. Oricât ar fi de grave. Nu sunt contra, pentrucă în asemenea caz e de presupus că autorul vrea ca *lucrurile rele să nu se mai repete*. Dar să inventezi? Să arunci cu noroi în obrazul Ţării scornind infamii?

M'aşi fi aşteptat ca sentimentele "româneşti" ale dlui Kaftangioglu să se fi revoltat după citirea prozei lui Amăriuţei, inima lui "românească" să fi tresărit şi apoi să fi pus la zid pe cel care ne ponegreşte Ţara. Dar, nu. Fără îndoială că alta ar fi fost reacţiunea lui Kaftangioglu dacă ororile descrise de Amăriuţei ar fi fost situate în Turcia sau Grecia.

Antimilitarismul demult nu mai este la modă în Franţa şi nici în alte ţări; scriitorii români cari cred că pot obţine succese de public pe acestă temă, se înşeală. S'a schimbat climatul spiritual. Pe la 1890 a apărut un roman antimilitarist, intitulat "Cavalier Miserey", de un scriitor, astăzi uitat, Abel Hermant. Era epoca faimoasei afaceri Dreyfus când armata era terfelită de partizanii lui Dreyfus. Anatole France era dreyfusard şi totuşi, citind romanul lui Abel Hermant a scris o cronică din care reproducem acest fragment, pentru întârziaţii antimilitarişti: "Nu cunosc decât un rând din faimosul ordin pe care colonelul l-a făcut să fie citit în cazarma des Chartreux" la Rouen. Este acesta: "Orice exemplar din "Cavalier Miserey", găsit în regiment, va fi ars pe băligar şi orice soldat asupra căruia se va găsi, va fi pedespist cu închisoare". Nu ne aflăm în faţa unei fraze prea elegante, sunt de acord, dar aşi fi mai mulţumit dacă aşi fi scris această frază decât cele 400 de pagini ale romanului "Le cavalier Miserey". Căci sunt sigur că aceasta frază foloseşte infinit mai mult ţării mele".

Inţeleg prea bine că toţi aceşti ponegritori ai armatei, pentru care orice ofiţer este o "brută cazonă", suferă de un complex de culpabilitate: toţi au dat bir cu fugiţii când camarazii lor îşi dădeau viaţa pentru apărarea dreptului la viaţă al poporului românesc. Ar putea să-mi citeze aceşti apologeţi ai dezertării, aceşti creatori ai mitului laşităţii ca manifestare superioară a spiritualităţii, o operă literară de o valoare consacrată, în care se face apologia laşităţii? Reprezentanţii "prostiei şi cruzimii cazone" luptau dincolo de Nistru până la Volga şi Caucaz, pentru o cauză care se dovedeşte astăzi a fi cauza lumii libere ameninţată de Gengis Khanii şi Tamerlanii marxismului. De ce este mai demn de respect şoarecele cuibărit la Viena în timpul războiului ca vag ataşat cultural, plătit în valută forte, în timp ce camarazii lui luptau pentru patrimoniul spiritual al acestei Europe, patrimoniu invocat astăzi de neobosiţii noştri "culturalii"? Şi în acea epocă dl Kaftangioglu avea vârsta la care se luptă pe front şi nu se oploşeşte la o legaţie! Vrea să ne convingă că acei ani de "farniente" cultural erau un sacrificiu pentru sporirea spiritualităţii româneşti? Sau poate dl Jorge Uscătescu se simţea obligat în 1943 să se declare "exilat politic", exact în momentul în care i se transmitea chemarea la datorie? Dsa se găsea la Roma din Oct. 1940, cu bursa Statului român, Stat pe care nu s'a simţit dator să-l apere atunci când a fost chemat. Aşa sunt culturalii noştri: bursieri şi ideologi. La fel au făcut şi dl Amăriuţei ca şi întreg grupul criptocomunist dela "Albatros". Dl Ierunca îi cunoaşte bine.

Istoria ne arată că dreptul la o existenţă natională este condiţionat de plata impozitului de sânge şi neamurile care refuză să-l plătească, dispar. Din momentul în care a scăzut capacitatea militară a Moldovei şi Valahiei, a venit automat căderea în vasalitatea Turciei şi apoi, ca într'o accelerată rostogolire în ruşine, acea desonorantă perioadă a domnilor fanariote, din care ne-a scos *spada* lui Tudor Vladimirescu.

Domnii dela Madrid ca şi cei dela Paris, etc., au fost învârtiţi, au dezertat, s'au strecurat ca nişte şoricei prin anii de tragică încercare a Ţării lor, fără necazuri, corcoliţi şi culturali. Noi, cotropiţi de griji, de necazuri, am uitat de mult de ei şi dosarul lor era închis. Dar ce interes au *să ne oblige să-l redeschidem? Reprezentanţii "prostiei şi cruzimii cazone" pot să pună—dacă apologeţii laşitaţii şi dezertării o doresc—în desbatere, cazul acestor eroi culturali; eroii cari se simt fericiţi să aplaude orice carte în care România este batjocorită*. Este probabil o uşurare a complexului lor de culpabilitate, exteriorizat cinic în scuipaturi pe obrazul Ţării.

Este oare patriotismul o piedică în realizarea unei opere literare de valoare universală? Un singur exemplu este suficient: romanul lui Tolstoi, "Război şi pace". Dela un capăt la altul al romanului străbate o covârşitoare iubire de tot ce este rusesc şi o ură abia stăpânită împotriva Francezilor. In naţionalismul lui, Tolstoi şarjează şi încearcă să dovedească şi incapacitatea militară a marelui geniu Napoleon şi capacitatea lui Kutusov, când este definitiv stabilit că acest Kutusov, cu toată victoria asupra lui Napoleon, era, din punct de vedere militar, un incapabil şi un neputincios. Dar au scăzut oare cu ceva aceste greşeli ale lui Tolstoi acea halucinantă putere de evocare, acea intensitate de viaţă a personagiilor romanului? Nu-l admiră şi Francezii? Leon Tolstoi a scris romanul simţindu-se Rus tot timpul, Rus şi numai Rus, deaceia interesul romanului nu scade nici un moment, fiecare pagină redând autentica viaţă rusească.

Iată ce nu pricep aceşti râvnitori la dimensiuni culturale... europene, că drumul spre culmile nimbate ale gloriei, este drumul autenticităţii naţionale. Ce valoare mai poate avea o pagină în care sinceriatea emoţiei este exclusă iar în locul autenticităţii apare copia, imitaţia servilă a valetului care încearcă să maimuţărească pe stăpân? Pentru aceşti imitatori grăbiţi ai ultimei mode, Spaniolii au un cuvânt "Cursi". Dl George Uscătescu şi toţi Kaftangioglii sunt "Cursi" culturali.

Toţi, toţi sunt în căutare. *Cheia* aceasta aurită a succesului merită contractul cu diavolul. Toţi o visează, toţi îi dau târcoale. Jorge Uscătescu întâi a gresit drumul; a căutat-o pe terenuri exact contrarii. A strecurat la un moment dat o notă într'o gazetă mexicană că el este... şeful naţionaliştilor europeni. Şi apoi şi-a dat seama că a greşit. Şi a făcut o întorsătură de 180 de grade. A făcut curte lui Gafencu şi Comnène. Şi a avut ghinionul că susnumiţii au murit înainte de a-l fi *iniţiat*. Acuma perie de zor pe Bazil Munteanu. Ce importanţă are că acest Bazil Munteanu a cam sburdat pe maidanele comuniste? Are *cheia* sau în cel mai rău caz cunoaşte drumul la *cheie* sau formulele magice pentru găsirea *cheiei*.

Dar, pentru a încheia, crede dl Amăriuţei că se va putea prezenta într'o zi poporului român eliberat cu adevărat, cu asemenea succese de librărie în Occident? Crede dl Kaftangioglu că lipsa de sentimente româneşti, lipsa de vibrare, de revoltă a inimii sale levantine atunci când România a fost batjocorită în exil, îi va fi o carte de vizită?

El, Amăriuţei, Stamatopol şi toţi Uscăteştii o pot crede. Eu cred contrariul. Viitorul va arată cine a avut dreptate.

N. S. GOVORA

NOTE PE MARGINEA CARTILOR

J. N. Manzatti: Frumoasa cu ochi verzi*

Dl J. N. Manzatti n'a descoperit America. Și nici nu i-a trecut prin minte că ar putea-o descoperi, după cum o spune însuși în prefața cărții publicate de editura “Carpații”. Alți condeieri din exilul românesc nu spun numai că au voit s'o descopere, dar și afirmă că au reușit să realizeze această minune. O spun ei sau pun pe alții. Și lumea începe să creadă că așa este; pentrucă așa e lumea: se ia după ce spun alții.

Dar anii trec și lumea își dă seama că America n'a fost descoperită nici de scriitorul român X și nici de Y: că noul continent a fost descoperit de un oarecare Cristóbal Colón în anul dela Hristos 1492.

Și dl J. N. Manzatti, în prefața volumului “Frumoasa cu ochi verzi”, mai spune și altele. De exemplu îi ia în răspăr pe cei ce i-au recenzat prima carte din exil, “Iți mai aduci aminte Doamnă”, editată de “Cartea Pribegiei”. Și printre cei luați în răspăr, mă găsesc și eu, deși e posibil să fie numai o părere, dl Manzatti negândindu-se să mă vizeze pe mine. Mie mi se pare a mă descoperi în fraza: “în timp ce alții spuneau că sunt un umorist de dimensiuni caragialești, lipsit de vână în literatura sobră”. E drept că în recenzia ce am făcut cărții “Iți mai aduce aminte Doamnă”, emiteam părerea că adevăratul talent al dlui Manzatti se găsește în bucățile umoristice, fără—cel puțin așa mi-amintesc—să-l compar cu Caragiale. Și aceasta nu pentrucă așí respinge ideia unei asemănări între umorul dlui Manzatti și al lui Caragiale, ci pentrucă nu socotesc că e bine să se facă asemănări sau deosebiri cu marii scriitori de altădată.

S'ar putea deci prea bine ca dl Manzatti să nu fi avut intenția să mă ia și pe mine în răspăr. Dar chiar dacă aceasta ar fi voit, îi declar că nu mă supăr. Omul e supus greșelii, mai ales în materie de critică literară. S'ar putea să mă fi înșelat în aprecierile mele—mai ales că nu am pretenția de critic—dar în acest caz vina mea este atenuată deoarece au greșit și acei compatrioți cari au pretenția de critici. Un asemenea înșelat este desigur dl Mircea Eliade. Dar povestea aceasta am mai spus-o de câteva ori, așa că nu vreau să mă repet încăodată. Voiu spune numai că laudele ditirambice aduse lui C. V. Gheorghiu pe o pagină de gazetă—gazeta bietului general Rădescu—m'au înfuriat așa de mult (evenimentele au arătat că aveam dreptate), încât m'am răzbunat făcându-i o farsă. Intr'o zi la Paris am auzit o bătaie în ușă. A intrat un compatriot cu părul cam vâlvoi, care-mi aducea un manuscris. Voia să-mi dau o părere asupra celor câteva sute de foi pe care mi le aducea. Așa-ți trebuie, mi-am spus, dacă o faci pe criticul. Stăteam de vorbă cu el și mai întorceam câte o pagină pentru a citi, fără ca el să-și dea seama, câteva fraze pe ici pe colo. Atunci când ai stat douăzeci de ani între foi de manuscrise, nu e greu să-ți dai seama din câteva fraze dacă sutele de foi mai merită să fie citite sau nu. Titlul—“Sânge și lacrimi”—, mă cam indispusese. Și din cele câteva fraze citite pe furiș mi-am dat seama că nu e cazul să-mi pierd vremea. Atunci i-am spus: “Uite ce este Dle, de ce să-mi lași mie manuscrisul, să aștepți câteva săptămâni, când avizul ce-l voiu da eu nu are nici o valoare? Du-te la Dl Eliade. Ala da, ăla e critic și ce o spune el, e sfânt. Și tânărul a plecat, mulțumindu-mi pentru sfat. Ce i-o fi spus Dl Eliade n'am aflat.

Am citit deci cartea dlui Manzatti și acuma îl rog pe dânsul să nu se supere: părerea mea—poate fi greșită desigur și acuma—, nu s'a schimbat, îl socot și acuma mai talentat ca humorist. Cele mai bune bucăți din această carte sunt cele vesele. Nu vreau să spun că celelalte bucăți sunt rele, tot scrisul Dlui Manzatti se citește cu plăcere, dar nimeni nu a reușit să strângă până acuma într'un volum numai capodopere. Afară doar de cei care cred că au descoperit America. In orice carte de nuvele se găsesc bucăți foarte bune, bunișoare și unele mai slabe. Nu mai vorbim că în aprecierea bucăților dintr'o carte părerile criticilor se încurcă de nu se mai poate omul lămuri: unii vor socoti slabe pe cele pe care alții le-au declarat formidabile și invers. In ceiace mă privește personal, socotesc că în acest volum există trei bucăți care vor fi capabile să înfrunte trecerea anilor, patina timpului, cum se spune în mod pretențios. Acestea sunt: Mare BAL Mare, Coana Mare și Proces verbal.

Dar toate bucățile Dlui Manzatti sunt amuzante, dacă cele citate stârnesc hohotele de râs, altele stârnesc zâmbetele și nici una din ele nu se lasă până când, cel puțin, nu descrețește fruntea cititorului.

Bucățile Dlui Manzatti, indiferent cum li s'ar spune, nuvele, schițe, amintiri, sunt părticele din sufletul fiecăruia, din sufletul rămas în Țara de departe. In toate bucățile, chiar în acele care stârnesc hohotele de râs, nota predominantă e duioșia. Dl Manzatti povestește cu multă duioșie. Aceasta e nota sa caracteristică. O spune dealtfel și în prefață: nu a voit și nu voiește să lovească în nimeni afară de comuniști. Eu cred că există foarte mulți, chiar dintre acei cari sunt sau numai se pretind anticomuniști, cari trebuiesc loviți cu sete. Dar aceasta este altăceva; fiecare acționează după firea lui.

Dar, mie mi-a mai atras atenția o bucată: “Herr Rundfunk Attaché”. Din ea am tras concluzia că Dl Manzatti poate fi și un bun istoriograf. Desigur dsa a avut ocazia să vadă multe din România de ieri, oameni și situații cari ar merita să fie însemnate pentru istoricul de mâine. Dl Manzatti a cunoscut o lume cu calitățile și păcatele ei. De ce nu povestește ce a văzut și auzit, adică de ce nu descrie și evenimentele care ar interesa într'o oarecare măsură istoria, de ce se mărginește să ne reamintească numai tipurile și situațiile care nu pot ieși din domeniul pur literar? Dl Manzatti descrie oamenii și situațiile cu justeță și, atunci când e nevoie, cu curaj. In “Herr Rundfunk Attaché” dl Manzatti evocă pe un Român pe care puțini sunt aceia care să-i ia apărarea, să-l pună în adevărata lumină. E vorba de mareșalul Antonescu.

Citind această bucată mi-am amintit de o seară de demult, în Țară. Eram la Iași și ascultam la Radio. Vorbea... Dl Manzatti. Povestea duios, povestea frumos dl Manzatti în seara aceia! Povestea despre un alt urgisit, despre Corneliu Zelea Codreanu. Cum l-a cunoscut, cum la îndemnul LUI a compus “Imnul Muncitorilor Legionari”. Așí îndrăzni să sugerez Dlui Manzatti ca într'o viitoare carte să includă această povestire. S'o povestească ca în seara aceia la radio!

Nu știu de ce, dar nici una din cărțile apărute în exil nu a fost primită cu atâta ostilitate ca “Frumoasa cu ochi verzi”. Publicațiile exilului românesc, în marea lor majoritate, au evitat să vorbească despre cartea dlui Manzatti. Au intervenit desigur aici și motive de ordin politic, unii nu-i iartă Dlui Manzatti că a fost iar alții că s'a lăsat. Una l-a înjurat, e vorba de “România muncitoare”. Autorul? Dl Ierunca, cel cu “momentul antifascist dela 23 August 1944”. Evident nici dl Manzatti și nici un scriitor nu are dreptul să se supere pentru exprimarea unor păreri critice justificate; să spună dl critic de ce e bine sau de ce e rău și ce e bine și ce e rău și nu decapitare în două rânduri. Nu sunt recomandabile decapitările—mai ales în două rânduri—, pentrucă criticul e om și deci supus greșelii. Dacă s'a înșelat Dl Eliade, oare Dl Ierunca se crede infailibil?

Și au fost apoi alții cari l-au criticat în alte moduri. O mare parte din acești critici verbali sau epistolari au afirmat că volumul Dlui Manzatti este pornografic. Personal resping această acuzație. Un cuvânt tare, oricât de tare ar fi, nu e pornografic dacă e pus la locul lui. Și—după umila mea părere—în cartea Dlui Manzatti toate cuvintele sunt la locul lor. Dacă descriind un mahalagiu îl faci să vorbească ca un diplomat—nu cum vorbesc ci cum crede lumea că vorbesc diplomații—atunci am ieșit din domeniul literar. Personagiul X sau Y vorbește cam fără perdea? Păi ce să facă dl Manzatti dacă așa vorbea stimabilul?

Cum a primit publicul cartea Dlui Manzatti? “Frumoasa cu ochi verzi” este, în timp, cel mai mare succes de librărie al editurii “Carpiții”. A fost cartea cea mai cerută. Și au cerut-o, în special... femeile; femeile ale căror inimi mai sensibile decât ale bărbaților nu au uitat pe autorul “Frumoasei cu ochi verzi” și al “Vântului de seară”.

Cartea “Frumoasa cu ochi verzi” le-a amintit de cântecul cu acelaș nume, de atâtea și atâtea lucruri rămase acolo, departe.

Dl Manzatti a voit să închidă între foile unei cărți câteva petale din florile grădinii copilăriei și adolescenței fiecăruia dintre noi, *flori din marea grădină fermecată care se numește România.*

Și a reușit.

N. S. G.

* Editura “Carpații”, Madrid, 1957.

ECOURI

* Societatea “Doina” din Los Angeles, California, cea mai tânără societate din Uniune și Ligă este una dintre societățile cu care Uniunea și Liga, pe drept cuvânt se pot mândri. Deși cea din urmă, în rândul intrării în marea familie românească care este Uniunea și Liga, Soc. “Doina” se numără printre cele dintâi societăți din punctul de vedere al activității. Datorită conducătorilor ei, această societate a noastră duce o intensă activitate pe teren social și cultural românesc, susținută de vrednicii ei membri.

Zilele acestea, Soc. “Doina” ne-a făcut una din cele mai frumoase și mai neașteptate surprize, făcându-ne totodată dovada că acolo unde este râvnă și dragoste pentru patrimoniul cultural românesc, se pot realiza lucruri mari și frumoase. Soc. “Doina” a editat și pus în vânzare o placă de patefon de durată lungă (Long Playing) dedicată celui mai mare poet al neamului românesc încă în viață, Maestrul Aron Cotruș, care recită șapte din cele mai dinamice din poemele sale, și anume: Horia, In noi toți uriașii reînvie, Pâinea noastră, De mic eu visat-am mereu, Pusu-ne-au în rând cu vita, Dai și dai din neam în neam și Doina. In afară de aceste șapte poeme de Aron Cotruș au mai fost înregistrate în mod admirabil pe această placă o “Invârtită Ardelenească” și o “Hațegană”, executate de orchestra Gh. Popa, dna Helen Pandrea cântă frumos: Foaie verde lămâiță, Trandafir de pe cetate, și Necăjit ca mine nu-i, iar dl Vasile C. Bărsan, cunoscut deja iubitorilor de muzică populară românească din America din celelalte plăci ale dsale, este și dânsul prezent pe această placă cu două admirabile cântece și anume: Mândro când oi muri eu și Rău maică m'ai blestemat. De data aceasta dl Bărsan s'a întrecut pe sine însuși executând impecabil aceste două minunate cântece populare românești.

Insfârșit, ca un omagiu marelui și neîntrecutului nostru Dinu Lipatti, întâlnim pe această placă un “Dans românesc pentru două piane” executat conștiincios de celebrul pianist Julien Musafia și soția sa Beverly Carmen. Dl Musafia este profesor la Universitatea din Los Angeles, California.

Recomandăm cu toată căldura această rară și neobișnuită placă de patefon pe care Soc. “Doina” a editat-o și pus-o în vânzare la prețul numai de 5 dolari. Cititorii noștri cari doresc să aibă această placă sunt rugați să o comande direct dela Dna Pearl Brezean, 1051, Foothill Blvd., La Canada, California. Sunt sigur că o să le aducă multă bucurie în casă.

N. Novac (America, 5 Noembrie 1957)

* Am primit numărul pe Noembrie 1959 a “Buletinului Comitetului Național Român American”. Deși imprimat la multiplicator, și acest număr, din punct de vedere technic, e minunat.

Acest număr este în întregime în limba engleză, deci el se adresează de astă dată numai sau aproape numai Americanilor. Fără să ne închipuim că scrisul nostru va dărâma munții, e sigur totuși că Buletinul despre care vorbim, este picătura ce are misiunea de a contribui la găurirea stâncii indiferenței occidentale. Pentru aceasta o felicitare în plus compatrioților ce trudesc la întocmirea “Buletinului Comitetului Național Român American”.

* Mare nedumerire a produs în exilul românesc vestea că Dl inginer Dumitru Mihăescu dela Rio de Janeiro o devenit Părintele Dumitru Mihăescu. In acest exil românesc în care au devenit preoți și politiști, ca să nu ne referim și la cazuri mai grave, pentru mulți vestea hirotonisirii Dlui inginer Mihăescu a produs strângeri din umeri dacă nu surâsuri semnificative: vrea să trăiască mai ușor inginerul! Pentru noi care-l cunoaștem pe dl inginer de mai bine de 15 ani, care nu numai am răsfoit ci și citit cu atenție o carte apărută în Editura “Cartea Pribegiei”, surpriza nu a fost atât de mare. Un inginer care se face preot, n'o face din motive materiale. E vorba de o vocație, o sinceră, o puternică vocație.

In ziua de Crăciun, C. Să Părintele Dumitru Mihăescu a făcut prima slujbă în calitate de preot al Românilor ortodoxi din Brazilia. Dl Inginer Mihăescu a devenit inginer de suflete. Ii urăm un succes deplin.

* După mulți ani, Românii din Venezuela s'au convins că “Unde-i unul nu-i putere” și deaceia s'au constituit în Comunitatea Românilor din Venezuela, sub numele de “Soc. Culturală Casa rumana”, alegându-și următorul comitet: Președinte: Inginer D. Dosei; Vicepreședinte: Dr. Corneliu Leahu; Membri: C. Popescu; Alexandru Șandru și G. Geron. Urăm compatrioților noștri din Venezuela, ca societatea înființată să fie o citadelă a românismului și spadă în lupta de descătușare a Neamului cotropit, dovedind exilului cât mai curând că “Unde's doi, puterea crește”.

* COMEMORAREA UNIRII PRINCIPATELOR a fost sărbătorită de către românii din Statele Unite stabiliți în Middle West, cu un fast deosebit, în ziua de 25 Ianuarie, în orășelul Indiana Harbor, al cărui primar este fiu de român, dl. WALTER M. JEORSE. Românii din orașele Chicago, East Chicago, Hammond, Indiana Harbor și Gary, au alcătuit un comitet special compus din reprezentanții tuturor organizațiilor fraternale și bisericești. Președinte al comitetului a fost dl. Ion Simicin, iar secretar, dl. Nicolae Novac. Casier, a fost dl. John Jeorse, iar controlori, dnii: Constantin Ardeleanu, John N. Șufană Jr. și Victor Ardelean. La banchetul festiv ce a avut loc un program de dansuri româricani, au luat parte peste 500 de persoane, români și streini. A vorbit cu această ocazie dl. Walter Jeorse și dl. Raoul Gheorghiu dela biblioteca congresului american din Washington. Un program de cântece și dansuri românești a fost prezentat de către dl. Nicolae Novac, cu concursul echipei de dansatori a orei românești de radio din orașul Gary de sub conducerea d-lui C. Ardeleanu și al d-nelor Victor Ardelean, Floarea Jivan și Ștefania Ghinescu. Seara, a avut loc un program de dansuri românești prezentat de echipele de dansatori ale Soc. “Unirea Română” din East Chicago, sub conducerea d-nelor Eva Albu-Krone și Mary Such. De remarcat este faptul că, pentru prima oară în istoria românilor din această regiune, și-au dat mâna cu toți, pentru a sărbători acest mare eveniment din istoria porului român.

* ORA ROMANEASCA DE RADIO din orașul Gary, de sub direcția d-lui Nicolae Novac împlinește 5 ani de existență, fiind singura din Statele Unite care emite în fiecare Duminecă, programe de o oră întreagă, compuse din muzică românească, știri din regiune și știri și comentarii din România subjugată. In anul acesta, dl. Novac a inaugurat o serie de programe speciale, sub titlul: “Excursii muzicale”. In cadrul acestor programe, în două emisiuni de câte o oră întreagă a fost prezentat Banatul, istoria lui, literatura și cântecele. La fel a fost prezentat Ardealul. Iar într'o altă emisiune de o oră, au fost prezentate pe rând: Basarabia, Moldova și Bucovina. Apoi, Doina și cântecele românești de dragoste, precum și o emisiune sub titlul “Mihail Eminescu în vers și cântec”. Programele acestea au dat viață nouă orei românești de radio din Gary, fiind nespus de bine primite și apreciate de către ascultători.

* In Statele Unite a apărut o nouă gazetă românească. Titlul: “Trăznetul”. Director: Dl Vasile Basarabescu.

Am considerat totdeauna că nici o publicație românească în exil nu este de prisos. Conținutul primului număr este profund anticomunist.

Salutăm cu bucurie apariția noului confrate și-i dorim să găsească în masa Românilor exilați sprijinul pe care dl Basarabescu l-a acordat cu generozitate până acuma tuturor publicațiilor românești.

(*Urmează pagina* 19.)

ECOURI

Dacă Dl Basarabescu se va menţine pe linia primului număr al publicaţiei dsale, căutând să lămurească pe fraţii Români din America asupra pericolului ce-l prezintă pescuitorii în apă turbure, comunişti sau criptocomunişti, îşi va fi făcut datoria faţă de Patrie.

* Societatea Academică Română a tipărit catalogul operelor cunoscutului pictor Eugen Drăguţescu în condiţii technice excepţionale. Aşa cum se prezintă acest catalog al operelor compatriotului nostru, este el însuşi o operă de artă. Societatea academică merită toate laudele.

* Casa Română din Rio de Janeiro a dat publicităţii darea de seamă de activitate lăudabilă din care ne permitem să scoatem în evidenţă iniţiativa de a se tipări un dicţionar portughezo-român.

* Cu ocazia vizitei în Statele Unite a lui Nikita Hrusciov, Episcopia Română Misionară din Canada, a trimis un protest preşedintelui Eisenhover. Dăm mai jos fotocopia acestui protest cu o parte din semnături.

THE WESTERN HEMISPHERE
ROMANIAN ORTHODOX MISSIONARY EPISCOPATE OF CANADA
Episcopia Misionara Ortodoxa Romana din Emisfera de Vest in Canada
OFFICES 1960 TECUMSEH ROAD, EAST • WINDSOR, ONTARIO

8 Sep.1959

To:
Mr.Dwight EISENHOWER
The President of United States of America.
WASHINGTON.

Mr.President,

The news of the visit of Mr.Nikita KRUSCHOW to U.S.A.as a guest of the American Government,plunged ROMANIA into fear and despair.In fear for her existence as a nation and deep despair,seeing in this visit a mortal danger for her present and future position.

The protest of the Romanian people is silent and their despair is mute.The Soviet masters supp ress every sign or desire for freedom.

We,the Romanian refugees and espacialy the representatives of our Church in Exile,as the only ones who can raise their voice on behalf of our enslaved nation,we come to you,Mr.President,in this crucial hour of our history, with this appeal;please,do not forget our b eloved country ROMANIA during your meeting with Mr.Kruschow .

20 million people,enslaved,robbed of their freedom and subsistence by the Soviet Union,appeal to you,Mr President,as their last hope in this world, to save them,to deliver them from evil and now,when their tormentor-Mr.Kruschow-is w orking for their annihilation as a nation,to be their defender.

"As y ou know,writes a victim of communists,-Mr.Nikita Kruschow is not a head of any,even the Russian nation.He is the head of the cruel communist party with its messianic,diabolic mission:to enslave the world.He is the most notorious Peace-time mass murderer of innocent people,including women and children.He is the usurper of man's mind and the rights of nations-for the party's sake."

We all pray,now,to the LORD,as many million others do in the enslaved countries,to keep you in good health and give you strength as an Apostle of Freedom in dealing with the representatives of opp ression and enemies of GOD

Respectfully yours,

* Un gest asemănător a făcut Asociaţia Culturală Româno-Braziliană din Rio de Janeiro, care, pe lânga semnăturile strânse în Brazilia a făcut apel şi la alte societăţi sau grupuri româneşti de a-i susţine apelul făcut, prin semnăturile lor.

* Tot contra vizitei lui Nikita Hrusciov în Statele Unite au protestat şi Românii din Europa care i-au trimis preşedintelui Eisenhower o scrisoare deschisă. Semnează această scrisoare deschisă Români din Franţa, Germania, Italia, Austria, Elveţia, Belgia şi Portugalia. Există şi o semnătură extraeuropeană a dlui Vasiu din Noua Caledonie.

* O compatriota doreşte să cumpere cele 3 volume ale cărţii "Trecute vieţi de Doamne şi Domniţe" de C. Gane. Cei care au aceste volume şi vor să le vândă, sunt rugaţi să se adreseze redacţiei revistei "Carpaţii", indicând costul.

* Al treilea Congres al Societăţii Academice Române s'a desfăşurat între 26 sept. şi 3 oct. 1959 la Strasburg, în cadrul Universităţii, cu concursul autorităţilor academice, al Consiliului Europei şi al Episcopatului. Din comitetul de patronaj au făcut parte domnii: John Edwards, preşedinte al adunării consultative a Consiliului Europei; Robert Schuman, preşedinte al adunării parlamentare europene; Lodovico Benvenuti, secretar general al Consiliului Europei; Mons. Jean-Julien Weber, episcop al Strasburgului; Pierre Pfimlin, primarul oraşului; şi prof. Joseph Angelloz, rectorul Academiei.

In şedinţa de inaugurare, după o alocuţie a Mons. Octavian Bârlea, preşedintele Societăţii Academice Române, au luat cuvântul, salutându-i pe participanţi şi subliniid importanţa manifestaţiei, domnii: Benvenuti, în numele Consiliului Europei; prof. Imbs, în numele Universităţii şi al rectorului; prof. Ernst Gamillscheg, care a ţinut discursul oficial de deschidere a lucrărilor.

Duminică 27 sept. s'a ofciat în Catedrala din Strasburg, plină de credincioşi, un serviciu divin în rit bizantin, în prezenţa Episcopului. Răspunsurile au fost date de corala Misiunii catolice unite din Germania, condusă de păr. Vasile Zăpârţan. In predică, Mons. Weber a amintit suferinţele Bisericii tăcerii şi ale întregului popor român sub ocupaţia străină, şi a elogiat activitatea rodnică a cărturarilor români în exil, pusă în slujba patriei.

Incepând de luni 28 oct., membrii străini şi români ai Societăţii Academice Române au studiat într'un mare număr de conferinţe şi comunicări problemele legate de tema generală a Congresului: "Unitate naţională şi comunitate europeană". S'a scos în evidenţă legătura organică dintre cultura românească şi cea europeană, pe care nicio violenţă temporară n'o va putea distruge. O Românie credincioasă istoriei sale e de neconceput în afara Europei şi a ţelurilor acesteia. S'a recunoscut de asemenea valoarea fermentului fecund al ideii naţionale, care, în spiritual respectului şi solidarităţii europene, va trebui să-şi continuie rolul său creator.

Printre savanţii străini, care au luat parte la Congres, fie personal, fie trimiţând comunicări, amintim pe domnii: Giuliano Bonfante dela Universitatea din Genova, prof. Marcello Camilucci, prof. Marcel Fontaine, prof. W. Giese dela Universitatea din Hamburg, prof. H. Golsong, prof. Alain Guillermou, prof. H. Hatzfeld, prof. P. Imbs, prof. Mario Ruffini, prof. G. Stadtmüller dela Universitatea din München, păr. F. Tailliez, prof. C. D. Tappe, dr. Th. Zotschew.

La 27 oct., Centrul de Filologie Romanică de pe lângă Universitatea din Strasburg a dat o recepţie în cinstea participanţilor la Congres. Dl prof. Imbs i-a salutat pe caspeţi. Printre personalităţile de faţă: rectorul Angelloz, prof. R. Schilling, păr. Congar. Acesta din urmă a adresat cuvinte de elogiu şi de îndemn cărturarilor români liberi.

Congresul s'a încheiat la 3 oct., într'o şedinţă solemnă prezidată de dl prof. Marcel Fontaine, la care a asistat şi E. S. Mons. Weber, episcopul Strasburgului, care a lăudat bunul mers şi rezultatele lucrărilor.

Ca în fiecare an, pe marginea Congresului a avut loc Adunarea Generală. De data aceasta urma să se aleagă noul Comitet de conducere, conform statutului. Prin aclamaţii a fost confirmat preşedinte al Societăţii Academice Române Mons. Octavian Bârlea. Secretar general a fost ales dl dr. Mircea Popescu; casier a fost confirmat dl prof. T. Onciulescu; secretar a fost numit Păr. dr. Pamfil Cârnaţiu; cenzori au fost aleşi: dra prof. Alexandrina Mititelu, păr. Alexandru Mircea şi prof. Zevedei Barbu.

S'a stabilit în principiu ca viitorul Congres al Societăţii Academice Române să aită loc în luna oct. 1960 la München, cu tema generală: "România în cadrul sud-estului european".

ASSOCIAZIONE NAZIONALE FRA DECORATI DELLA CROCE DI FERRO
SEDE CENTRALE
S. MARCO, 5560 · VENEZIA · TELEFONO 24.909

IL PRESIDENTE NAZIONALE

VENEZIA, li 1 Dicembre 1959

UC/ms

Preg.mo Sig. Direttore del Giornale
"CARPATII" - Sig. Aron Cotrus
MADRID (Spagna)
Cale Villanueva 43

Egregio Direttore,

ho rilevato il Vs. indirizzo dalla "RIVISTA ROMANA" pubblicata a Roma da Vanni Teodorani. E desidero vivamente che la mia Associazione prenda cameratesche contatti con i rappresentanti esuli della Romania Libera, sparsi per il mondo a testimoniare la profonda sofferenza viva e atroce per le sanguinose rappresaglie di quel Paese di sangue latino.

I combattenti italiani, che nella passata guerra combattendo fianco a fianco con i camerati germanici, vennero decorati - per il loro valore militare dimostrato sui campi di battaglia d'Africa e di Russia e dovunque vi fosse da combattere contro il comunismo,- dell'Ordine della Croce di Ferro (Eiserne Kreuz), desiderano inviarvi il loro saluto cameratesco e cordiale, pregandovi di farci pervenire regolarmente il vostro giornale "Carpatii".

Con cameratesca cordialità.

Il PRESIDENTE NAZIONALE
- Avv.Umberto Corrado -

* Asociaţia decoraţilor cu Crucea de fier germană, din Italia, ne-a trimis scrisoarea de mai sus. O publicăm pentru a da posibilitatea tuturor compatrioţilor noştri care au luptat pe frontul de Răsărit alături de fraţii noştri italieni să intre în legătură cu dânşii, scriindu-le, dându-le sau cerându-le o lămurire sau numai trimiţându-le un salut. Desigur dorinţa membrilor Asociaţiei de mai sus este de a intra în legătura cu Românii decoraţi cu Crucea de fier, dar orice fost luptător român în Cruciada anticomunista le poate scrie.

* In "Destin", fostul român, dl Jorge Uscătescu, scrie—în sens pejorativ, bineînţeles—, de existenţa unei estetici govoriene, care ar aprecia următoarele versuri apărute în RPR.:

In loc să nalţi cu spada, sălbatec călăreţ
Spre cer un osuariu
Tractorul ia de hăţuri şi fi-vei mai măreţ
Decât trufaşul Dariu.

(G. Călinescu, Contemporanul, 17 aprilie 1959.)

Aceste toate nu vor fi un vis,
Precum în ele nu-i nimic profetic
Ci'nfăptuirea planului. Ce-a scris
Şi a semnat poporul sovietic.

(Demostene Botez, Viaţa Românească, decembrie 1958.)

In ceiace-l priveşte pe dl Govora, dsa a publicat, în colaborare, o carte de versuri care, minune!, e epuizată, iar atunci când a scris despre poeziile altora, a lăudat pe dnii Posteucă, Vintilă Horia, I. G. Dimitriu, Ion Ţolescu, Al. Silistreanu, N. Novac şi V. Buescu, deci, cei mai atacaţi în nota din "Destin" sunt cei citaţi, plus dl Baciu, pe care-l uitasem.

Dar, nu crede oare dl Jorge, fost român, că mai apropiate de versurile lui G. Călinescu sunt următoarele:

Albe, —Ivaivas?
Negre, —Ivaivas?
Hieroglife-ai tras.
(Ivaivas-Plaivas!)
Unde-ai mas? Unde-ai mas?
Vacă de pripas?
Davai ceas, davai ceas!

Aceste versuri au apărut în "Poesia românească nouă", editată de dl Mustafa Kaftangioglu, la Madrid. Orice comentariu e de prisos.

* In revista "Destin" întâlnim şi un scurt, foarte scurt articol, datorit penei Dlui Basil Munteanu. Nefiind total de acord cu profesorul Iorga care contesta orice dram de talent compatriotului nostru dela Paris, nu ne putem totuşi opri să nu facem constatarea că articolul publicat în revista comuniştilor români, intitulată "Cahiers France-Roumanie" (în libertate şi nu sub cisma roşie) era nu numai mai lung, dar şi mai bun.

* Putem oferi situaţie bună în America de Sud, unui inginer chimist sau numai chimist, care ar dori să se specializete în coloranţi. Vârstă maximă 30 de ani. Informaţii la redacţia revistei.

* Mare-i grădina Ta Doamne! In lume există fel de fel de maniaci. Unii se cred şi afirmă că sunt Napoleon, alţii Roosevelt şi, în timpul din urmă, unii spun că sunt... Winston Churchill.

In exilul românesc înregistrăm o oarecare modestie: există doar conţi, contese, prinţi, marchizi, cavaleri, baroni, doctori, ingineri şi colonei închipuiţi. Cronicarul vremilor noastre va trebui să menţioneze şi un... profesor universitar: Dl Jorge Uscătescu. A pus-o negru pe alb de câteva ori, în revista sa "Destin".

Trebuie să recunoaştem că mania Dlui Uscătescu nu este periculoasă. Dar ea începe să devină periculoasă din momentul în care dorinţa fostului nostru compatriot de a fi ceiace nu este şi nu a fost niciodată, este validată prin apariţia de note în publicaţiile româneşti, note în care dl Jorge este numit profesor universitar. Insemnează că "profesorul" a reuşit să convingă şi pe alţii de ceiace până acuma era convins numai el. Dl Uscătescu a fost, dar nu mai *este*, numai *lector*, ori lectorul e departe de profesorul universitar ca griva de iepure.

* Intre 10 şi 25 Septembrie a avut loc în Rio de Janeiro o expoziţie de artă populară românească, datorită Dnei Eugenia Uşeriu. Au fost expuse peste 350 de obiecte româneşti, toate lucrate de Dna Uşeriu, cuprinzând: icoane bizantino-romane, ceramică, pirogravură, sculptură, mobilă şi broderii, ouă încondeiate, suporturi de ouă, etc. Au mai fost expuse circa 150 de obiecte, adunate de la Românii din Brazilia, cuprinzând costume naţionale, covoare, broderii, etc.

Expozitia a avut un succes deosebit, toate ziarele din Brazilia ocupându-se de această manifestaţie cu lungi articole, re-

(Urmează pagina 20.)

ECOURI

produceri de obiecte expuse, fotografii ale Dnei Uşeriu şi ale celorlalte Doamne românce care şi-au dat concursul la reuşita acestei expoziţii, etc.

Vizitatorilor li se înmâna un program în excelente condiţii grafice, program în care colaboratorul nostru Faust Brădescu, expune cu competenţă brazilienilor toate problemele legate de arta populară românească.

Din marele număr de articole publicate de presa braziliană, redăm în traducere pe cel apărut în "Tribuna da Imprensa" din 16 Septembrie 1959:

ARTA POPULARA ROMANA LA EMBA

(Escola Nacional de Bele Arte)

Este deajuns să cobori trei trepte, în inima Riolui de Janeiro, pe strada Araujo Porto Alegre în sala Directoratului Academic al Şcoalei Naţionale de Arte Frumoase, ca să te gasesti dintr'odata în Carpaţii Romani.

Numai trei trepte ca să înoţi într'o lume care—peste toate vicistitudinele istoriei—a ştiut să-şi păstreze caracteristicile, portul şi arta populară ce o deosebeşte de toate popoarele din Estul Europei.

Aceasta se datoreşte unei femei, Eugenia Uşeriu care dela sfârşitul celui de al doilea răsboi mondial trăeşte în Brazilia, trecând peste nenumăratele greutăţi, timp de 10 ani de muncă neantreruptă a ştiut să creeze acea atmosferă românească ce vorbeşte prin ea însăşi.

Aspect înflorit al sălii de expoziţie.

Expoziţia organizată de Eugenia Uşeriu sub patronajul "Anului Mondial al Refugiatului" se împarte în două părţi: deoparte piese folclorice cedate de colecţionatori din Rio de Janeiro, pe de altă parte un mare număr de obiecte făcute de mâinile acestei femei, demonstrând multă pricepere şi gust.

Aici sunt adunate impreună, alături de costumele tipice de ţărani din Carpaţi, Bărăgan, Oltenia Transilvania şi Moldova folosite de sute de ani, obiecte de ceramică, şi icoane lucrate de Eugenia Uşeriu cu răbdare de sihastră, cu acea răbdare pe care numai ţărăncile reuşesc să o aibă.

Datorită acestui efort, artista a reuşit să creeze o lume menită să arate nu numai deştăraţilor ci în primul rând şi înainte de orice publicului Carioca—care i-a primit cu braţele deschise—că sufletul poporului român a reuşit să se menţină treaz în ciuda spaţiilor şi a catastrofelor istoriei.

MICROCOSMUL ROMAN

In sala directoratului E. N. B. A., Eugenia Uşeriu a ştiut într'un timp de 10 zile, să facă să reînvie ceeace este mai frumos şi mai caracteristic din folclorul român. Ea a ştiut să întrunească bogăţia de culori începând dela un ţoi de ţuică până la modelele abstracte ale mesei cu bănci pe care ţăranii le folosesc în camera de sărbătoare. Nu există nici o culoare nepotrivită, nenaturală ori în dezacord, pentru că femeea care-şi expune munca şi arta sa a cercetat, a studiat, a pictat cu credinţă şi nădejde în acelaş timp, cu scopul de a salva din marele dezastru anumite lucruri pe care arta universală va trebui să le păstreze din arta populară română.

Aici se găseşte deci microcosmul român pe care-l reînviază Eugenia Uşeriu.

Cine intră în sala E. N. B. Aului nu se poate să nu se simtă atras de armonia culorilor care le-au inspirat operile lui Grigorescu şi Luchian, poeziile lui Eminescu şi Blaga şi acordurile lui Enescu şi Lipatti care s'au inspirat din folclorul ţării lor.

Eugenia Uşeriu arată publicului nostru ceva care ar putea explica farmecul artei române pe care îl simţim sau când ascultăm "Rapsodia" lui Enescu, ori când admirăm "Pasărea Măiastră" a lui Brâncuş, artist universal, a cărui operă nu se poate concepe fără isvorul de inspiraţie a folclorului român care a influenţat profund tot ce a făcut fermecătorul altean în Occident.

Diferite conferinţe printre care a poetului Tasso da Silveira şi a esse-istului român aflător în Rio, Faust Brădescu, explică publicului ce este de fapt arta populară română.

Expoziţia de artă populară română la dispoziţia publicului la E. N. B. A., nu are

numai rol cultural. Ea e sortită, înainte de orice, să arate că refugiaţii împrăştiaţi pe toată suprafaţa pământului ştiu să rămână credincioşi patriei în timp ce-şi continuă viaţa în ţările care i-au adăpostit.

* La apelul din numărul precedent, relativ la Problemele care se vor pune în România de mâine, ne-a răspuns dl Grigore Manoilescu cu interesantul articol de mai sus. Mulţumim călduros Dlui Manoilescu dela care sperăm să primim şi alte articole referitoare la România de mâine şi ne exprimăm speranţa că şi alţi compatrioţi din exil îşi vor trimite studiile lor pentru a fi publicate în revista noastră.

* In Editura "Fundaţiilor regale" dela Paris a apărut o excelentă carte, "Povestea vorbelor" de dl Mihai Niculescu. Vom reveni cu o cronică în numărul viitor. Dar în aceste puţine rânduri voim să vorbim despre altceva. Se pare că volumul dlui Niculescu a fost tipărit la Lisabona, datorit trudei dlui Victor Buescu. Trecem peste proverbul românesc în care este vorba despre nişte cai cari mănâncă în timp ce... ară şi voim să scoatem în evidenţă munca neobosită a dlui Buescu în ogorul culturii româneşti, tăcută, aproape timidă. Dsa, în afară de traducerile ce face în portugheză, de articolele filologice, unele, în special acel în care făcea etimologia cuvântului *a desmerda*, mai mult decât remarcabil, de cursurile cu studenţii, etc., etc., mai trudeşte şi pentru tipărirea unor cărţi pentru Fundaţii. Care este răsplata? Nu ştim, dar nu e greu de bănuit. Dl Buescu a trebuit să pună bani din buzunarul dsale pentru a tipări traducerea lui Eminescu în portugheză ca şi pentru acel minunat volumaş de poezie, primit din Ţara înlănţuită. Pentru scrisul dlui Buescu, Fundaţiile nu găsesc bani, găsesc însă pentru fraţii Ciorăneşti şi pentru un X, comunist desvăluit, pentru care, la recomandaţia Fundaţiei, dl Buescu a trebuit să muncească, să alerge, să se sbată. Dacă nu am discutat acest scandal la vremea lui şi dacă şi astăzi pomenim numai în treacăt de el, cauza trebuie căutată în stima şi prietenia ce ne-o insuflă dl Buescu.

* O lăudabilă activitate de propagandă românească depune dl avocat Ion Raţiu dela Londra. Dsa se găseşte actualmente în America de Nord unde va ţine o serie de conferinţe (28) în cursul lunilor Ianuarie, Februarie şi Martie, sub auspiciile "Foreign Policy Association" şi "The Canadian Institute of International Affairs". Iată câteva din titlurile conferinţelor sale: "Political Cartoons", "Romania under Soviet influence", "What Europeans think about the U. S. role in World Affairs", "Does Europe Matter and why?", "Topic not yet provided".

Dsa este neobosit în informarea sau cel puţin în încercarea de informare a lumii anglo-saxone asupra pericolului comunist.

* Compatriotul nostru Dl. Alexandru Suga şi-a trecut cu succes teza de doctorat în Drept la Universitatea din Bonn-Germania. Teza cu titlul "Die Völkerrechtliche Lage Bessarabiens in der geschichtlichen Entwicklung des Landes", a fost tipărită la Köln, pe cheltuiala Fundaţiei Iuliu Maniu. Teza este documentată, proaspătul dr în Drept căutând să convingă sau să învingă scepticismul sau lipsa de interes a Occidentalilor prin statistici, grafice, toate riguros ştiinţifice. Lucrarea conţinând 120 pagini dense, merită să fie citită de toţi Românii cari cunosc limba germană, constituind pentru fiecare un bagaj documentar în lupta ce duc pentru apărarea drepturilor noastre supra Basarabiei.

Dl Suga merită recunoştinţa noastră a tuturor pentru aportul adus şi felicitări pentru titlul câştigat, titlu care-l obligă de a continua să scoată *la iveală şi alte* documente de *valoarea tezei sale de doctorat.*

* Continuăm publicarea numelor compatrioţilor ce au primit cărţi dela editura "Carpaţii", le-au reţinut, nu le-au plătit şi nici măcar nu răspund la scrisorile ce li se trimit:

Lt. Bălăceanu, Suedia; Rotaru, Australia; Bonifacio, Belgia; Lt. Col. Stănculescu, Argentina; Spuză, Liban; Ing. Octav Vasilescu, Statele Unite; Cornel Holder, Statele Unite; V. Bosniac, Anglia; Mircea Vasilache, Turcia; John Barbu, Statele Unite; William Tudor, Canada; Marcel Dinculescu, Franţa; D. Câinaru, Statele Unite; Ana Ionescu, Statele Unite; Paul Kino, Statele Unite; Elena Păcuraru, Canada; Stoian Brăilă, Franţa; Dr. Dwortschack, Canada; Florin Veţeanu, Statele Unite; Alexandru Pârvu, Statele Unite; Cristopher Gotoiu, Statele Unite; Mihail Kirilă, Statele Unite; Ted Miclău, Statele Unite; Leon Vasu, Statele Unite; George Pâslaru, Statele Unite; W. G. Holden, Statele Unite; D. Pippa, Statele Unite. Ing. Pintea, Venezuela; Kiţimia, Brazilia; Gornea, Franţa.

"CARPATII"

AU COLABORAT SAU COLABOREAZA:

ALDEA, de la JUAN; BRADESCU FAUST; CHIRNOAGA PLATON, G-ral.; COMBI LOUIS; DIMITRIU I. G.; EMILIAN I. V.; FOXA AGUSTIN, Conte; GADEA B. I.; GEORGESCU-OLENIN ST.; GOVORA N. S.; IORAS T.; IANCU-PALTINISANU N.; MANOILESCU GRIGORE; MANZATTI J. N.; MATAS PERPIÑAS JOSE; MIRCEA ALEXANDRU, Rev.; NOVAC NICOLAE; PARVULESCU I.; PANKHURST SILVIA E.; POPESCU STAN M.; PORDEA G. A.; POSTEUCA VASILE; PRAT Y SOUTZO, marchiz de NANTOUILLET; RANDA ALEXANDRU; RESSAIRE JAUME; SEICARU PAMFIL; SILISTREANU ALEXANDRU; TAILLEZ Fr. Rev.; TEBAN NICOLAE; TALON VICENTE; TILEA V. V.; TOLESCU ION; VASILIU VIRGIL; XENI C., etc

"CARPATII": Revista culturală.
Director: ARON COTRUS; Redactor: TRAIAN POPESCU.
Redacţia şi Administraţia: Calle Villanueva, 43, Madrid.
Abonamente:
Anual: 5 dol. U. S. A.; Pentru instituţii: 12 dol. U. S. A.